

KONFERENCA
"VITI I MUNDËSIVE
TË REJA"

FLUTURAKJA PA PILOT
"NORTHROP GRUMMAN
MQ-4Q TRITON"

MUZEU I
AVIACIONIT TË
ZELANDËS SË RE

BOSHLLËKU NË ZHVILLIMIN
EKONOMIK TË "EUROPËS
SË VJETËR DHE TË RE"

MBUROJA

Numri 161
Mars 2023

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES SË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

SOLIDARITETI NË VEPËR

Pjesëtarë të Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut ndër të parët që ndihmuan në ballafaqimin me pasojat e tërmetit katastrofal

„Miqësi për Shënohet Dita Ndërkombë

Nga data 15 deri më 17 shkurt, në Stadiumin Ushtarak në Shkup u mbajtën gara sportive me rastin e 18 Shkurtit – Ditës Ndërkombëtare të Sporteve Ushtarake, në të cilën morrën pjesë pjesëtarët e Armatës, përfaqësues të Ministrisë së Mbrojtjes dhe kadetë të Akademisë Ushtarake “Gjeneral Mihajlo Apostollski”.

Nën moton „Miqësia përmes sportit“ u mbajtën gara në disa disiplina: futboll, basketboll, atletikë dhe ping pong në konkurrencë individuale dhe ekipore. Sivjet, Këshilli Ndërkombëtar i Sporteve Ushtarake shënoi 75 vjetorin e themelimit të tij, ndërsa Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut është anëtare e plotë e këtij këshilli që nga viti 2005. Qëllimi i këtij aktiviteti është që përmes organizimit të garave

sportive, ekipeve sportive të Armatës nën moton “Miqësi përmes sportit” në mënyrë tradicionale të shënohet Dita Ndërkombëtare e Sporteve Ushtarake. Ministria e Mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska shënoi fillimin e garave sportive me rastin e Ditës Ndërkombëtare të Sporteve Ushtarake. „Ju jeni për përgatitur, të qëndrueshëm dhe të motivuar. Ju jeni rojtarët e sigurisë së qytetarëve, me vullnetin tuaj të fuqishëm, me motivin, por edhe përgatitjen e lartë fizike. Për këtë shkak investimi në çdonjërin prej jush, është investimi më i rëndësishëm në vendin tonë”, tha ministrja në hapjen solemne të garave sportive. Njëherit, ministrja Petrovska nënshkroi Memorandum Bashkëpunimi me kryetarin e Lidhjes së Sporteve Ushtarake të Shkupit “Viz Air Maratona Sportive”, Zoran Stojanoviq dhe me dekanin e Fakultetit për Kulturë

mes sportit” tare e Sporteve Ushtarake

Fizike, Sport dhe Shëndet, Lençe Aleksovska-Veliçkovska.. „Lidhja do të ndikojë edhe në realizimin e qëllimit tonë kryesorë – përgatitje edhe më e mirë fizike dhe rezultate më të mira të Armatës dhe shtetit”, theksoi ministrja Petrovska. Në këtë solemnitet, kapetani Zhan Tosev iu nda mirënjohje për sportistin më të mirë të Armatës për vitin 2022. “Urimet e mia për kapetani Tosev i cili vitin e kaluar arriti rezultate të larta – rekord personal dhe rekord të Armatës në disiplinën e maratonës në kuadër të Maratonës së Ljublanës në tetor të vitit të kaluar, si dhe rekord ushtarak në kuadër të Maratonës së Shkupit. Rezultatet e tij le të shërbejnë si shembull dhe si një motiv shtesë për të gjithë ushtarët tanë të cilat dijnë dhe mundën edhe në sport të arrijnë rezultate të larta” – tha ministrja Petrovska. Kapetani Zhan Tosev merret me atletikë

më se 10 vite. Pikërisht në jubileun e tij, 10 vjet aktivitete në atletikë, gjatë sezonit të vitit 2022, i arriti rezultatet më të rëndësishme vijuese: rekord personal dhe rekord të Armatës në disiplinën e maratonës me kohë prej 02.31.56, rezultat ky nga Maratona e Ljublanës i mbajtur më 23.10.2022 (ky rezultat është i dyti për nga rëndësia i një atleti nga Maqedonia në historinë e atletikës tek ne), ndërsa rekord personal dhe rekord të Armatës arriti edhe në disiplinën gjysmëmaratonë me kohë prej 01.11.49, i arritur në Maratonën e Shkupit i mbajtur më 2.10.2022. Këshilli i Sporteve Ushtarake njëzëri vendosi që ky shpërblim, Sportist i Vitit, t’i ndahet për herë të dytë në karrierën e tij, kapetani Zhan Tosev.

Kristina Ilievska

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetar i këshillit botues
Mr. Ivan Atanasoski, kolonel

Zëvendës kryetar i Këshillit të Botimtarisë

Toni Janevski, kolonel

Anëtarë të Këshillit të Botimtarisë:

Lidija Jançova-Hristova

Mr. Zdravko Jakovlevski

Nikolla Mitrevski, nënkolonel

Liljana Petreska, nënkolonel

Violeta Kostadinova, nënkolonel

Zoran Dodevski, kolonel i pensionuar

Biljana Blazheska, kolonel

Biljana Ivanova

Dr. Zhanet Ristoska

Kryeredaktore përgjegjëse

Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:

Umit Redzeqi

(redaktor i artit grafik dhe teknikës),

Kristina Ilievska

(gazetare dhe fotografe),

Bujar Zylfiqari

(përkthimi dhe redaktimi në gjuhën shqipe)

Biljana Ivanova

(redaktor teknik i këtij numri)

Shtyp:

„Evropa 92“ – Koçan

MBUROJA
Është revistë e
Ministrisë së
Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë në muaj
publikohet edhe në ueb
faqen e Ministrisë së
Mbrojtjes
<https://mod.gov.mk/mburoja>

15

Nën flamurin e OKB-së

20

Operacioni „Fokus“

përmbajtja

MBUROJA ■ viti XV ■ numri 161 ■ Mars 2023

Info

Konferenca
„Viti i mundësive të reja“ 8

NATO-aktivitete
Mbikqyrja vijuese në hapësirën
ajrore të aleatëve të NATO-s 10

Në vijën e parë
Rëndësia e sigurisë së informatave
të klasifikuara në mbrojtje dhe në
Armatë 12

Global
Boshllëku në zhvillimin ekonomik
të „Europës së vjetër dhe të re“ 18

Përse diktatorët kanë frikë nga
femrat:
Një aspekt tjetër rreth temës
për gjininë dhe sigurinë
kombëtare 22

Perspektiva gjinore
Vetëvlerësim gjinor në
Ministrinë e Mbrojtjes dhe
në Armatën e Republikës së
Maqedonisë së Veriut 25

Armatim

Fluturaket pa pilot
„Northrop Grumman
MQ-4C Triton“ 34

„VECTOR/GRF“ - automjeti
holandez i lehtë taktik me
rrota 4x4 36

Pse duhet të keni gjithmonë thikë
me vete 39

Aeroditar
Parashutistë elitë 46

Muzetë ushtarakë
Muzeu i avionit të
zelandës së re 48

E paobjektshme
Muzeu i duhanit në Prilep
rrefën tregime
ekskluzive 52

Piktorët dhe lufta
Franz Roubaud - mjeshtri i
pikturës panoramike 54

32

Pistoleta modulare „HK P30“

42

„Yakovlev Yak-3“

Mbështetje dhe ndihmë për miqtë

Bota në të cilën jetojmë çdo ditë ballafaqohet me sfida të shumta të llojeve të ndryshme. Edhe në epokën e avancimit të madh tekniko-teknologjik në suaza globale, bota gjithnjë e më tepër ballafaqohet me probleme të shkaktuara nga fuqia natyrore, ndryshimet klimatike, por edhe nga faktori njerëzor. Jemi dëshmitarë të problemeve të shumta në botë që kanë të bëjnë me varfërinë, sëmundjet, urinë, thatësinë, mungesën e ujit për pije, vërshimeve, tornadove, tërmeteve...

Jemi gjithashtu dëshmitarë edhe në rritjen e numrit të konflikteve të armatosura, luftërave qytetare, terrorizmit, regjimeve totalitare dhe autoritare, të cilat rezultojnë me shumë viktima, krijojnë një valë të mëdha të refugjatëve që janë të diskriminuar dhe që lëshojnë vatrat e tyre...

Vitin që lamë pas, u ballafaquam me luftë në tokën e Europës. Një shtet i pavarur dhe sovran u sulmua dhe hyri në luftë për territore dhe për ndryshim kufijsh...

Më 24 shkurt 2022 Rusia filloi invasion ndaj Ukrainës. Dhjetra mijëra njerëz janë vrarë gjatë vitit që lamë pas. Ky invasion e shkaktoi edhe krizën më të madhe të refugjatëve në Europë pas Luftës së Dytë Botërore. Mbi 8 milion ukrainas janë shpërngulur brenda vendit, ndërsa rreth 8 milion të tjerë e kanë lëshuar shtetin.

E tërë bota progresive e dënoi ashpër invazionin ndaj Ukrainës. Republika e Maqedonisë së Veriut ishte ndër vendet e para që dërgoi ndihmë dhe që dha mbështetje për Ukrainën, sepse jemi vend demokratik që besoj në të drejtën e secilit shtet për vetëmbrojtje dhe për respektimin e rregullave dhe parimeve mbi të cilat bazohet bashkësia ndërkombëtare. Një vit pas invazionit, veprimet luftarake gjithnjë vazhdojnë. Në shenjë solidariteti dhe mbështetjeje për popullim guximtarë ukrainas, ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska vizitoi Ukrainën. Gjatë vizitës ajo dërgoi mesazh deri te gjithë populli ukrainas. "Shpreh respektin dhe mbështetjen time ndaj jush si popull i Ukrainës, vlerësoj guximin tuaj, qëndrueshmërinë dhe përkushtimin për t'a mbrojtur territorin tuaj. Një akt i këtyllë i agresionit brutal dhe terrorit ndaj popullatës civile, ndaj grave, fëmijëve dhe të moshuarve, janë të paparamendushme për cilindo civilizim në shekullin XXI. Për këtë, që nga fillimi, Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut dënoi agresionin rus ndaj Ukrainës, i cili është i paarsyeshëm dhe i paprovokuar. Pa mëdyshje, në mbështetëm anën e drejtësisë dhe dinjitetit njerëzor, ne mbështetëm drejtësinë dhe të vërtetën".

Më 6 shkurt një tërmet shkatërrues me fuqi prej 7,8 shkallëve sipas Rihterit, goditi Turqinë dhe Sirinë. Sipas të dhënave të fundit, më tepër se 46.000 persona humbën jetën, ndërsa me dhjetra mijëra mbetën pa kulm mbi kokë. Ndihmë për të prekurit nga ky tërmet dhe për shmangjen e pasojave të tërmetit u dha nga katër anët e botës. Republika e Maqedonisë së Veriut ishte ndër vendet e para që dërgoi ndihma në vendet e prekura, si me mjete materiale, ashtu edhe me anë të forcave të saj të specializuara për ndihmë dhe veprim gjatë fatkeqësive të këtylla natyrore. Me automjete, me furgonë dhe me avionë në drejtim të Turqisë u nisën pothuajse me qindar shpëtues, zjarrfikës dhe specialistë ushtarak që iu bashkangjitën ekipeve nikoqire dhe ndërkombëtare të shpëtimit në ndihmën ndaj njerëzve të cilët gjendeshin nën rrënojat e qindra ndërtesave dhe në ndihmë të pastrimit të terrenit.

Kutia e Pandorës është tashmë e hapur në botë, të gjitha të këqijat e kësaj bote janë prezente mbi ne. Por ashtu si në tregim, mbetet shpresa se njerëzimi do t'ia del të ballafaqohet me të gjitha fatkeqësitë, mbeten miqtë të cilët gjithmonë janë të gatshëm për t'a dhënë mbështetjen dhe ndihmën kur e nevojshme...

„Orce Nikolov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Qëndrimet e plasura nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

TË NDERUAR PJESËTARË TË ARMATËS DHE TË PUNËSUAR NË MM,

Redaksia e revistës „Mburoja“ ju inkurajon të dërgoni shkrime rreth aktiviteteve më të rëndësishme në kuadër të njësive suaj organizative. Shkrimet e juaja, informatat, apo reportazhet me fotografitë përkatëse, mund të na i dërgoni në adresat vijuese:

zanet.ristoska@mod.gov.mk, kristina.ilievska@mod.gov.mk, stit@mod.gov.mk

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

Mbështetje për Ukrainën

Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska vizitoi Ukrainën, në shenjë mbështetje për lidhshipin ukrainas dhe qytetarëve të Ukrainës në luftën për mbrojtjen e vendit të tyre dhe ruajtjen e sovranitetit të vendit. Në Kiev ministrja Petrovska zhvilloi takim me ministrin e mbrojtjes Oleksej Reznikov. Në pres konferencën, ministrja Petrovska dha një mesazh për popullin ukrainas: “Shpreh nderimet dhe respektin ndaj jush si popull ukrainas, për guximin tuaj, për qëndrueshmërinë dhe vendosmërinë për t’a mbrojtur territorin tuaj. Këso akti i agresionit brutal dhe terrorit ndaj popullatës civile, fëmijëve, grave dhe të moshuarve, janë të paparamenduara për cilindo civilizim në shekullin XXI. Për këtë, që nga fillimi Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut e dënoi agresionin rus ndaj Ukrainës e cila është e paarsyeshme dhe me asgjë nuk është provokuar. Pa mëdyshje u rreshtuam në anën e të drejtës dhe të dinjitetit njerëzor, në anën e së vërtetës”. Ajo dha mesazhin se Maqedonia e Veriut dënon fuqishëm agresionin rus ndaj Ukrainës dhe dha mbështetje të fuqishme për sovranitetin ukrainas dhe për të drejtën e vetëmbrojtjes. Ministrja u ndal edhe të ndihma e deritanishme humanitare dhe ushtarake për Ukrainën të cilën e japim sepse besojmë fuqimisht në të drejtën e secilit shtet për vetëmbrojtje dhe respektim të rregullave dhe parimeve të cilat janë bazë e bashkësisë ndërkombëtare. Ministri Reznikov shprehu mirënjohjen e fuqishme për gjithë ndihmën e ofruar nga ana e Maqedonisë së Veriut dhe

theksoi se këtë popull të Ukrainës nuk do t'a harrojë. Në Kiev ministrja vuri kurora me lule të freskëta në murin përkujtimor të të rëndëve për Ukrainën, ndërsa pati mundësi që në qytetin e Irpin, në vendin ku forcat ukrainase ndaluan sulmin e forcave ruse ndaj kryeqytetit Kiev, për të qenë dëshmitarë edhe ndaj dëmeve materiale dhe rënojave të shkaktuara si pasojë e luftës së padrejtë dhe të paprovokuar ruse ndaj një vendi të pavarur dhe sovran si që është Ukraina. Përgjatë vizitës në Ukrainë, ministrja Petrovska vizitoi qytetet Irpin dhe Buça, ku gjatë muajit mars të vitit të kaluar u zhvilluan beteja të ashpra me forcat ruse. Në Irpin dhe Buça, Petrovska pati mundësi që edhe personalisht t'i shohë pasojat e shkatërrimit të shkaktuara nga lufta, kushtet e vështira në të cilat

jetojnë ukrainasit, por edhe grintën dhe motivin e tyre për të arritur deri te fitorja dhe sovraniteti i tyre. “Lufta është e pamëshirshme dhe një gjë që sjell deri te dhimbja dhe mërzia. Në fytirat e ukrainasve mund të shihet kjo ndjenjë dhe ndjenja e pamëshirshme e luftës, por nga ana tjetër mund të shihet edhe qëndrueshmëria e tyre dhe dëshira për t’a mbrojtur atdheun e tyre”, tha ministrja gjatë vizitës në këto dy qytete. Ajo e potencoi heroizmin e banorëve të asaj ane në mbrojtjen e vendit të tyre dhe e përsëriti nevojën e menjëhershme që të kthehen paqë dhe siguria në tërë territorin e Ukrainës. Petrovska gjithashtu tha se Republika e Maqedonisë së Veriut fuqimisht dhe në mënyrë të qartë shprehet se vuajtjet e popullit ukrainas duhet të marrin fund menjëherë.

Pritja e pjesëtarëve

Më 20 shkurt, në kazermën “Ilinden” në Shkup, presidenti Stevo Pendarovski, ministria e mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska dhe ambasadori i Republikës së Turqisë në Maqedoninë e Veriut, z. Hasan Mehmet Sekizqok, si dhe shefi i SHP, gjeneralnënkolonel Vasko Gjurčinovski, e pritën ekipin ushtarak për mbrojtje dhe shpëtim i cili morri pjesë në operacionin humanitar

të shpëtimit në rajonin e Kahramanmarashit në Turqi. Presidenti Stevo Pendarovski iu falenderua pjesëtarëve të Armatës për guximin e tyre, për profesionalizmin dhe për realizimin e denjë të detyrave të dhëna, në gjetjen, në kërkimin dhe në shpëtimin e të prekurve dhe njëherit tha se Armata jonë ishte njëra ndër pesë armatat që arriti në vendin e ngjarjes, praktikisht 24 orë pas tërmetit. Ministria Petrovska përshëndeti përkushtimin dhe gatishmërinë e pjesëtarëve, ku në emrin e saj dhe në emër të Ministrisë së Mbrojtjes, Armatës dhe qytetarëve, u falenderua pjesëtarëve të Batalionit për Dedikime Speciale. “Në një detyrë të këtillë të komplikuar dhe në një detyrë tejet të rëndë, tërheqjen dhe shpëtimin e asaj që mundi të shpëtohet, vendosëm se duhet t’i dërgojmë më të mirët, më të përgatiturit. Faleminderit që e shpëtuat Sulejmanin e ri dhe që i dhatë mundësi që të rritet në një të ri të sukseshëm. U falenderojmë për sakrificën tuaj dhe për atë që dëshmuat se ju gjithmonë jeni të gatshëm t’i shërbeni popullit, por edhe t’i ndihmoni miqtë kur ata do të gjenden në gjendje të palakmueshme” – tha Petrovska. Ministria Petrovska paralajmëroi se të gjithë pjesëtarët e përfshirë në operacionin humanitar të shpëtimit, do të jenë të shpërblyer me

nga një rrogë mesatare, duke potencuar se atë që pjesëtarët e Armatës e kanë në zemrat e tyre është shumë e çmuar dhe se me secilin mision të përfunduar na bëjnë shumë krenarë. Ambasadori i Republikës së Turqisë në Maqedoninë e Veriut z. Hasan Mehmet Sekizqok, shprehu mirënjohje ndaj gjithë shoqërisë maqedonase e cila menjëherë reagoi për t’i ndihmuar popullit turk duke e theksuar edhe angazhimin e pjesëtarëve të Armatës, të cilët me sacrifice dhe me guxim u përfshinë në aktivitetet për mbrojtje dhe shpëtim. Ekipi i Armatës për mbrojtje dhe shpëtim, i cili morri pjesë në operacionin humanitar të shpëtimit, përbëhej nga 60 pjesëtarë të Batalionit të Forcave Speciale dhe nga 2 qenë zyrtarë të trajtuar për hulumtim dhe gjurmim.

Brifing informativ

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm, gjeneralnënkolonel Vasko Gjurčinovski, më 7 shkurt, në hapësirat e delegacionit të Bashkimit Evropian në Shkup, mbajti një konferencë informative ku prezantoi aktivitetet dhe gjendjen në Armatë. Gjeneral Gjurčinovski në fjalimin e tij para delegacionit dhe në prani të ambasadorit të Bashkimit Evropian në Republikën e Maqedonisë së Veriut, z. David Geer, theksoi se sfidat aktuale të sigurisë dhe shëndetësisë na kanë treguar se vetëm së bashku dhe të bashkuar në të gjitha fushat e bashkëpunimit mund të ruajmë mirëqenien e vendeve tona, si dhe paqen dhe rendin ndërkombëtar. Në të njëjtën kohë, ai shtoi se me përafrimin tonë me politikën e përbashkët të jashtme dhe të sigurisë të BE-së, do të vazhdojmë edhe

më aktivisht me kontributin tonë në politikën e përbashkët të sigurisë dhe mbrojtjes, si dhe me pjesëmarrjen në misione dhe operacione, në për të promovuar paqen dhe sigurinë. Përpara delegacionit të Bashkimit Evropian, ku morën pjesë edhe atashetë ushtarakë nga vendet anëtare të BE-së, Britania e Madhe dhe SHBA, të akredituar në vendin tonë nga përfaqësues të Shtabit të Përgjithshëm, u zhvilluan aktivitetet lidhur me pjesëmarrjen e Armatës në operacionet e udhëhequra nga BE-ja, kapacitetet për kryerjen e trajnimeve dhe trajnimeve, si dhe aktivitetet aktuale në fushën e zhvillimit të kapaciteteve, pajisjes dhe modernizimit dhe planet për të ardhmen.

Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut merr pjesë aktive në operacionet e Bashkimit Evropian, EUFOR ALTEA që nga viti 2006 dhe në misionin stërvitor të Republikës së Afrikës Qendrore - “EUTM CAR” që nga viti 2020.

Përgatiti:
Kristina Ilievska

Влада на Република Северна Македонија
Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut

ГОДИНА НА НОВИ МОЖНОСТИ

Konferenca „Viti i mundësive të reja“

Më 31 janar u mbajt pjesa e dytë e konferencës vjetore “Viti i mundësive të reja”. Në Konferencë u realizuan 4 panele: Paneli 1 “Maqedonia e Veriut si qendër e gjelbër e energjisë - si ta kthejmë krizën në mundësi”; Paneli 2 “Politika e jashtme, e sigurisë dhe e mbrojtjes, sfidat dhe mundësitë për sigurimin e bashkëpunimit dhe sigurisë ndërkombëtare”; Paneli 3 “Politikat fiskale, monetare dhe tatimore në kohë krize”; Paneli 4 “Zhvillimi i balancuar rajonal dhe lokal dhe përfitimet e sistemit të ri për subvencione në bujqësi”, ku folën ministra, ekspertë, profesorë, përfaqësues nga sektori joqeveritar. Panelit të parë kushtuar energjetikës iu drejtua kryeministri Dimitar Kovaçevski, i cili theksoi se “rritja e prodhimit të

energjisë elektrike është bazë për reduktim të mundshëm të energjisë elektrike në periudhën e ardhshme”. Kryeministri Kovaçevski po ashtu theksoi se strategjia e Qeverisë, por edhe ekspertët e angazhuar në sektorin e energjetikës, kanë kontribuar në rritjen e prodhimit të energjisë elektrike, duke ulur çmimin e energjisë elektrike. “ESM-ja vitin e kaluar arriti të rrisë prodhimin e energjisë elektrike për 20% krahasuar me një vit më parë. Për këtë vit plani është që të rritet sërish prodhimi i energjisë elektrike. Më vjen mirë që dje pamë të dhëna se dje janë prodhuar mbi 21 megavat orë energji elektrike, që është prodhimi më i lartë në një ditë në dhjetë vitet e fundit. Dhe kjo jep bazën që të mund të bëjmë kalkulime në bazë të të cilave nuk do të ketë rritje të çmimit

të energjisë elektrike”, tha kryeministri Kovaçevski. Kryeministri Kovaçevski tha se edhe pse pritshmëritë e të gjithëve ishin që në fillim të vitit të ketë rritje të çmimit të energjisë elektrike, me mbulim 100% të nevojave për energji elektrike për amvisëritë, faturat për konsumatorët e vegjël janë ulur për 20%. “Qeveria duke menaxhuar nuk lejoi mungesën e energjisë elektrike, duke parandaluar goditjen e çmimit si për qytetarët ashtu edhe për kompanitë. Qeveria vitin e kaluar ka ndarë 760 milionë euro, që sipas të dhënave të Bankës Botërore është paketa më e madhe e masave kundër krizës në krahasim me të gjitha vendet e rajonit. Me këtë kemi arritur të subvencionojmë çmimin e energjisë elektrike deri në 80%. Po të mos ishte ai subvencionim, çmimi i energjisë elektrike

për 600 mijë familje do të ishte pesë herë më i lartë. Konsumatorët e vegjël që janë në tregun e rregullor do të paguanin tre herë më shumë fatura të energjisë elektrike. Nga ky këndvështrim, mendoj se kriza u menaxhua mirë, sepse të gjithë e pamë se nuk ka pasur dhe nuk do të ketë goditje çmimi”, theksoi kryeministri Kovaçevski në panel. Kryeministri vuri në dukje se investimet e Qeverisë në transformimin e gjelbër të vendit lëvizin në disa drejtime, të cilat do të sigurojnë pavarësinë energjetike kombëtare, lidhjen dhe diversifikimin e burimeve të energjisë për vendin, investimet në burimet e rinovueshme të energjisë, ndërsa vitin e kaluar burimet e rinovueshme të energji mbi 150 megavat, e cila furnizon me energji elektrike rreth 67,000 familje, përmirësim të rrjetit të shpërndarjes dhe transmetimit të energjisë elektrike përmes lidhjes kufitare me të gjitha vendet e rajonit. Ministria e Mbrojtjes Sllavjanka Petrovska mori pjesë në panel diskutimin kushtuar politikës së jashtme dhe të sigurisë, i cili u mbajt në kuadër të konferencës “Viti i mundësive të reja”. Në panel, ministrja iu referua qëndrimit të Maqedonisë së Veriut në lidhje me sfidat e sigurisë së kontinentit

dhe tregoi përfitimet për vendin nga anëtarësimi në Aleancë, në të cilën 30 vende janë të bashkuara dhe të bashkuara në garantimin e sigurisë së çdo pëllëmbë. territorin aleat. “Shumë herë në periudhën pas 24 shkurtit 2022 kam marrë të njëjtën pyetje - a është e sigurt Maqedonia e Veriut? Përgjigja, pa dyshim, ishte e qartë dhe me zë të lartë – “po”. Edhe sot atdheu ynë, së bashku me vendet përparimtare, të bashkuar nga vlerat dhe idealet moderne, garanton sigurinë e vet dhe jep kontributin e vet për sigurinë kolektive në NATO”, tha ministrja. Lidhur me zhvillimin e mbrojtjes dhe Armatës, Petrovska theksoi se për të pasur një Armatë të fortë investojmë në pajisje dhe modernizim, por nuk duhet harruar edhe kapaciteti njerëzor, dhe në këtë kontekst shpjegoi ndryshimet në Ligjin për shërbim në Armatë vitin e kaluar, e cila solli një sërë përfitimesh për personelin e Armatës, si dhe zgjidhjen ligjore për punonjësit e mbrojtjes, e cila është në fazën e mbështetjes të zhvillimit. “Nuk mund të kesh një ushtri të fortë nëse mbështetesh vetëm në pajisje dhe armatime duke lënë pas dore kapacitetin njerëzor. Pikërisht ky ishte edhe qëllimi i miratimit të këtyre ndryshimeve dhe plotësimeve në Ligjin për Shërbimin në Armatë, me të cilat kontribuam edhe më shumë në ngritjen e standardit të pjesëtarëve të ushtrisë maqedonase dhe, në të njëjtën kohë, ajo që është më e rëndësishmja. ne krijuam kushte për tërheqjen e personelit të ri. Mund të përmend vetëm disa përfitime: rritje të rregullt të pagave, respektim të pagës minimale, pajisje të mëtejshme për çdo ushtar që mbush moshën 45 vjeç në një shumë që lidhet me pagën mesatare, shtesa të mëtejshme të qirasë që gjithashtu përfaqësojnë motivim shtesë ose rritje shtesë. në standard, por njëkohësisht hapet mundësia edhe për bursa për stafin e ri”, tha ministrja në

këtë panel diskutim.

Ministri i Punëve të Brendshme, Oliver Spasovski, tha se viti 2022 ka qenë vit i suksesshëm për MPB-në me 2,4 ton drogë të konfiskuar në vlerë të përgjithshme prej rreth gjashtë milionë euro, me rreth 20 tonë prekursorë për prodhimin e drogave sintetike. dhe me 10.3 ton drogë rekord të asgjësuar. Ai përkujtoi se në vitin 2022 janë shtypur 15 grupe kriminale me 79 anëtarë, numri më i madh në fushën e tregtisë së paligjshme të drogës - 12 me 51 anëtarë dhe janë parandaluar gjithsej tetë transporte ndërkombëtare, gjashtë prej të cilave për marijuanë. dhe një për kokainë dhe heroinë. “Lufta kundër trafikut të drogës dhe armëve, si dhe lufta kundër korrupsionit, mbeten ndër prioritetet kryesore të Ministrisë së Punëve të Brendshme në vitin 2023. Nëse vitin 2021 e mbyllëm me mbi 50 për qind rritje të funksionit zbulues të policisë për krimet që kanë të bëjnë me korrupsionin dhe parandaluam veprime korruptive në vlerë prej rreth 149 milionë denarë, në vitin 2022 kemi zbuluar 124 krime korruptive, për të cilin janë paraqitur penalisht 164 autorë, me të cilët është shkaktuar dëm material më i madh se 227 milionë denarë”, tha ministri Spasovski.

Dekani i Fakultetit të Sigurisë, prof. Nikolla Dujovski dhe kryetari i Këshillit Euroatlantik, Ismet Ramadani dhe Ministri i Punëve të Jashtme, Bujar Osmani, patën edhe video-fjalim. Paneli i katërt përmbylli konferencën vjetore dyditore “Viti i mundësive të reja”, organizuar me qëllim të konstatimit të rezultateve të punës së Qeverisë në vitin e kaluar dhe sfidave dhe perspektivave të planit socio-politik për vitin e ardhshëm 2023.

Kristina Ilievska

Mbikqyrja vijuese në hapësirën ajrore të aleatëve të NATO-s

(Alliance Future Surveillance and Control – AFSC)

Flota aktuale e avionëve të Sistemit të Paralajmërimit dhe Kontrollit Ajror (AWACS) do të arrijë fundin e jetës së tyre të shërbimit në vitin 2035. Ky sistem radar, i projektuar për zbulimin dhe identifikimin e hershëm të avionëve në hapësirën ajrore të caktuar, u miratua në dhjetor të vitit 1978 nga Komiteti i Planifikimit të Mbrojtjes. Rreth 40 vende u ripërdorën shpejt për pajtueshmërinë me këta avionë, të cilët monitoronin hapësirën ajrore nga Norvegjia në veri deri në Turqinë në jug. Zbulimi realizohet në avionë aleatë dhe armikë, nga një lartësi shumë e madhe dhe qindra kilometra larg. Qëllimi i sistemit është mbledhja e të dhënave dhe informacioneve, të cilat duhet të përpunohen dhe më pas të shndërrohen në informacione inteligjente. Ky informacion mund të përdoret për të marrë vendime në kohë në fushën e vendimmarrjes ushtarake apo politike, veçanërisht në drejtim të parandalimit të surprizave, komandimit dhe mbrojtjes së forcave ushtarake aleate. Nga përvoja, operacioni në Libi në vitin 2011 zbuloi mangësi të shumta. Inteligjencë, vëzhgim dhe zbulim (Intelligence, Surveillance, Reconnaissance - ISR) nuk

Iniciativa e Aleancës për Mbikëqyrjen dhe Kontrollin e Hapësirës Ajrore (Alliance Future Surveillance and Control – AFSC) i referohet misionit të vazhdueshëm të NATO-s për të monitoruar qiejt mbi territorin aleat. Ky sistem mund të përdoret në të gjitha kushtet e motit për operacione ajrore sulmuese dhe mbrojtëse, për të kryer mbikëqyrje, si dhe për funksione të komandimit dhe kontrollit

ishin të disponueshme për pesë ditët e para të operacionit. Ekspertët ajrore kanë luftuar për të dalluar rebelët nga forcat besnike të Muammar Gaddafi, si dhe për të identifikuar objektivat me lëvizje të shpejtë që janë shumë më të vështira për t'u sulmuar sesa objektivat fikse si depot e armëve. Dallimi midis shumicës së fraksioneve ushtarake doli pothuajse i pamundur pa mjetet e vazhdueshme të sistemit për të identifikuar modelet e lëvizjes.

Në vitin 2021, NATO filloi raundin e dytë të studimeve më të detajuara për të vlerësuar realizueshmërinë e koncepteve të propozuara. Duke filluar nga viti 2023, NATO do të analizojë konceptin e propozuar AFSC kundrejt inventarit të aftësive të Aleancës. Kompanitë „Airbus Defense and Space“,

së bashku me “Northrop Grumman Corporation” si dhe kompani tjera, formojnë ekipin ASPAARO (Atlantic Strategic Partnership for Advanced All-domain Resilient Operations). Ato janë përzgjedhur nga NSPA për të kryer një nga tre studimet për reduktimin e rrezikut, fizibilitetin e projektit dhe studimet synojnë të propozojnë zgjidhje të reja teknike.

Nevoja e kontrollit dhe mbikqyrjes ajrore në të ardhmen

NATO po studion një sërë teknologjish të reja dhe opsione të ndryshme për të zëvendësuar avionët AWACS - “sytë në qiell” të NATO-s. Këto mund të përfshijnë kombinime të ndryshme të sistemeve të ajrit, tokës, detit, hapësirës

dhe hapësirës kibernetike. Kërkesat e NATO-s AFSC mund të plotësohen nëpërmjet një kombinimi zgjidhjesh kombëtare, shumëkombëshe si dhe të financuara nga NATO. Në këtë mënyrë, Aleanca ndihmon në informimin e Aleatëve për vendimet e ardhshme, si dhe planifikimin e tyre afatgjatë dhe përvetësimin e aftësive të reja. Të 30 aleatët po bashkëpunojnë aktualisht në planifikimin dhe sigurimin e burimeve për këtë program. Sipas fjalëve të strategut ushtarak Clausewitz: "Lufta është një mbretëri e pasigurisë dhe tre të katërtat e faktorëve mbi të cilët bazohet një veprim në luftë janë të mbështjellë në një mjegull pasigurie më të madhe ose më pak." Inteligjenca, mbikëqyrja dhe zbulimi (ISR) është një komponent kritik për të hequr "mjegullën e luftës" dhe inteligjenca e saktë mund të sigurojë një avantazh vendimtar. Ndërsa survejimi është gjurmimi i vazhdueshëm i një objekti (hapësira ajrore e NATO-s), zbulimi është një aktivitet më i synuar, që synon t'i përgjigjet pyetjeve specifike (gjurmimi i një anijeje me interes në Detin Mesdhe). Iniciativa e Aleancës për Mbikëqyrjen dhe Kontrollin e Ardhshëm (AFSC) ka të bëjë me mënyrën se si NATO do të vazhdojë të monitorojë në mënyrë efektive qiejt mbi territorin aleat kur flota e saj aktuale e avionëve të Sistemit të Paralajmërimit dhe Kontrollit Ajror (AWACS) të arrijë fundin e jetës së saj të shërbimit. jeta e shërbimit në vitin 2035.

Pas Samitit të NATO-s në Varshavë në vitin 2016, Aleanca filloi procesin e përcaktimit të opsioneve për aftësitë e ardhshme të mbikëqyrjes dhe kontrollit pasi aeroplanët e fundit AWACS të ndalohen. Për të marrë parasysh kërcënimet e ardhshme dhe teknologjitë e reja, NATO punon vazhdimisht me ekspertë të shkencës, teknologjisë, industrisë dhe fushave ushtarake për të inkurajuar zgjidhje novatore dhe për të përvetësuar aftësi të reja. Në shkurt të 2017, Këshilli i Atlantikut të Veriut inicioi fazën e konceptit AFSC me Agjencinë e Mbështetjes dhe Blerjes (NATO Support and Procurement Agency – NSPA), si një agjenci udhëheqëse për kryerjen e studimeve dhe zhvillimin e koncepteve teknike. Në fund të marsit 2020, gjashtë konsorciume të kompanive aleate paraqitën studime konceptuale, duke ofruar pamje fillestare se si NATO mund të përmbushë kërkesat e AFSC deri në vitin 2035 (Airbus Defence and Space; Boeing bashkë me Indra, Inmarsat, Leonardo dhe Thales; General Atomics; L3Harris bashkë me 3SDL, Deloitte Consulting, Hensoldt Sensors, IBM, Musketeer Solutions,

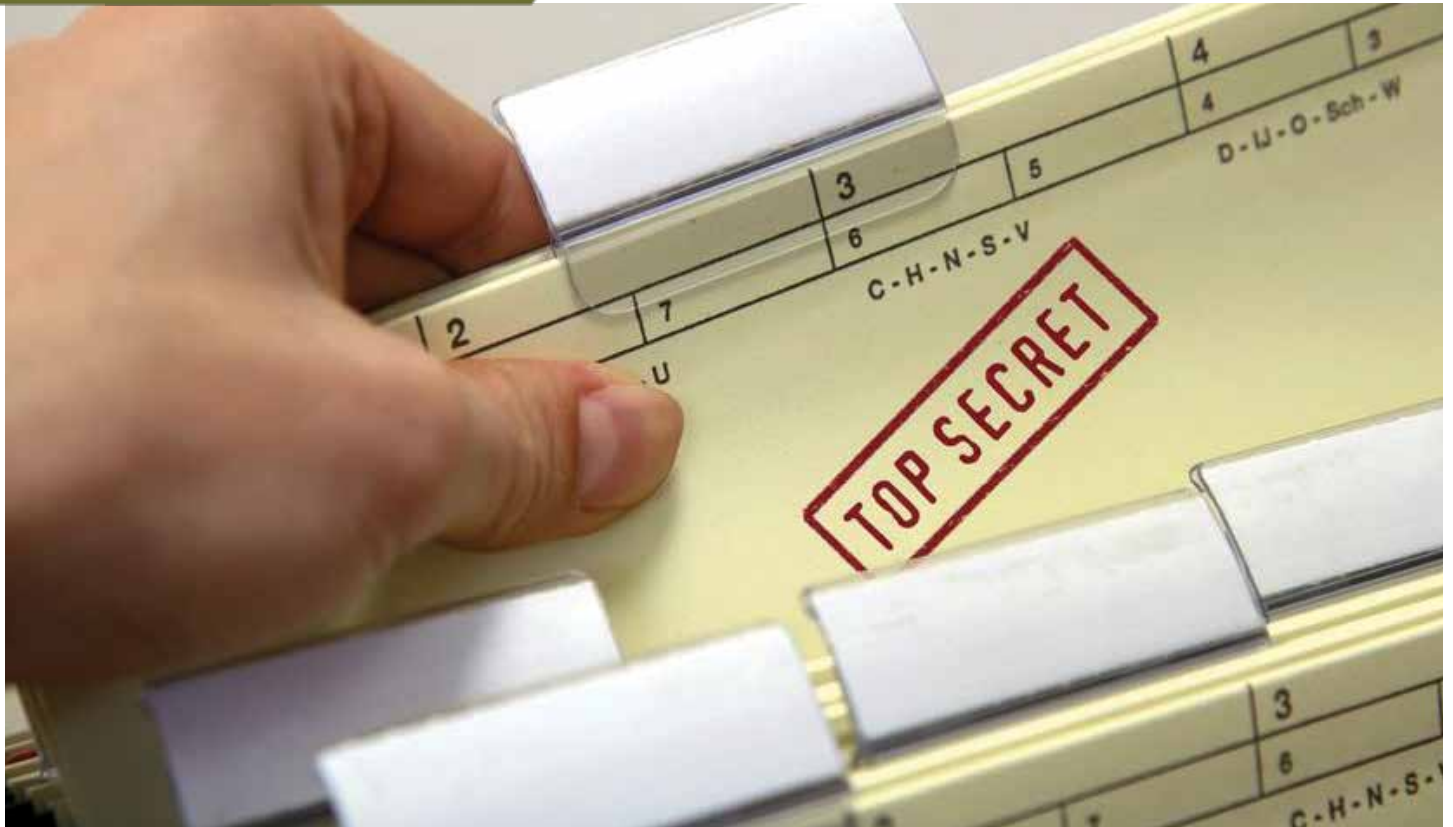

Synergeticon и Videns; Lockheed Martin; MDA Systems bashkë me General Dynamics Mission Systems). Projekti menaxhohet nga një zyrë projekti e organizuar nga Agjencia për Mbështetjen dhe Prokurimin e NATO-s, e vendosur në Luksemburg. AWACS e NATO-s kryejnë një rol unik dhe të vlefshëm për Aleancën duke kryer një gamë të gjerë misionesh. Si një sistem mbikëqyrjeje, flota AWACS mbart gjithashtu një sërë pajisjesh, avionikë moderne, pajisje navigimi dhe sisteme të përpunimit të të dhënave. Një sistem i tillë është Sistemi i Përbashkët i Shpërndarjes së Informacionit Taktik (Joint Tactical Information Distribution System - JTIDS), i cili ua transmeton menjëherë aleatëve të gjitha informacionet e vlefshme dhe të rëndësishme strategjike. Në shumicën e rasteve, personeli i regjistruar

i avionëve është shumë i trajnuar në përputhje me strategjinë në teknikat e radarit, elektronike dhe komunikimit. Të gjitha misionet fillojnë Air Tasking Order (ATO), ku secili anëtar i di detyrat e tij dhe çfarë duhet të bëjë në një moment të caktuar. ATO jep të dhëna për nisjen, destinacionin dhe kush është kush (forcat aleate blu dhe forcat armike të kuqe). Njohja bëhet përmes sistemit IFF (Identification Friend or Foe), dhe gjatë fluturimit, një mision mund të ndryshohet duke lëshuar një ATO të re. Gjatë viteve të fundit, forca është caktuar për të kryer misione taktike komplekse dhe kërkuese si: mbështetje për operacionet detare, mbështetje të ngushtë ajrore, menaxhim të hapësirës ajrore, si dhe kërkim-shpëtim luftarak.

Dragan Pavlovski

Rëndësia e sigurisë së informatave të klasifikuara në mbrojtje dhe në Armatë

Për lexuesin e thjeshtë, kur përmendet siguria e informacionit të klasifikuar (IK), ai e lidh atë fillimisht me informacionin e klasifikuar, certifikatat e sigurisë (CS), procesin e verifikimit apo ricertifikimit për marrjen e certifikatave të sigurisë. Por këto janë vetëm termat më të përdorur dhe më të ekspozuar në publik, ndërkohë që fusha e mbrojtjes së KI përfshin më shumë masa dhe aktivitete për sigurinë administrative, fizike dhe industriale, sigurinë e sistemeve të komunikimit-informacionit dhe sigurinë e personave përdorues të IK (siguri personale). Mbrojtja e informacionit të klasifikuar në Armatë dhe në Ministrinë e Mbrojtjes ka qenë gjithmonë një aktivitet i rëndësishëm që ka ndikim të drejtpërdrejtë në gatishmërinë luftarake të komandave dhe reparteve dhe në efikasitetin në funksionimin e njërive organizative në Ministrinë e Mbrojtjes. Kjo zonë në Armatë dhe në MM është zhvilluar që nga themelimi

Motivi për të shkruar për këtë fushë të rëndësishme dhe gjithnjë e më të theksuar në mbrojtje dhe Armatë, lirisht mund të themi për të gjitha institucionet shtetërore, gjendet në faktin se deri më tani në revistën “Mburoja” nuk është bërë thuajse asnjë shkrim për këtë temë. Nuk është e lehtë të shkruash për sigurinë e informacionit të klasifikuar (KL), ndërkohë që nuk mund dhe nuk duhet të përdorësh informacione të klasifikuara dhe një shkrim i tillë është ende informues, udhëzues dhe sigurisht interesant për lexuesit e revistës «Mburoja»

i tyre. Deri në anëtarësimin e plotë të Republikës së Maqedonisë në aleancën e NATO-s, mbrojtja e informacioneve të klasifikuara (IK) kishte të bënte para së gjithash me KI nacionale, dhe me anëtarësimin e vendit në iniciativën “Partneritet për Paqe” të NATO-s, në një farë mase edhe IK i NATO-s. Megjithatë, me anëtarësimin e plotë të vendit në aleancën e NATO-s në mars 2020, siguria e KI në Armatë dhe në Ministrinë e Mbrojtjes vendoset ndër prioritetet më të larta dhe nënkupton

plotësisht ndërmarrjen e masave dhe aktiviteteve për mbrojtjen si të vendit ashtu edhe të NATO-s/ BE-së IK. Pika fillestare ose baza për planifikimin, organizimin dhe zbatimin e masave për sigurinë e KI kombëtare dhe NATO/BE janë dispozitat në Ligjin për informacionin e klasifikuar, ndërsa organi qendror i qeverisë për fushën e sigurisë së KI në vend është Drejtoria për Sigurinë e Informacionit të Klasifikuar (DSIK), e krijuar si organ i pavarur i administratës shtetërore

Për të mundësuar trajtimin ligjor dhe punën me informacionin e klasifikuar, të gjithë përdoruesit e KL duhet të kenë siguruar/ marrin një certifikatë sigurie (CS) për akses në një nivel të përshtatshëm informacioni të klasifikuar kombëtar. Nevoja për të patur një CS me një diplomë të përshtatshme rezulton nga përshtatshme të detyrave të secilit pozicion

me cilësinë e personit juridik. Para se të kalojmë në një shpjegim më të detajuar të çështjes, le të themi se çfarë nënkuptohet me termin informacioni i klasifikuar. Sipas ligjit: "Informacioni i klasifikuar është informacion nga fushëveprimi i organit shtetëror dhe të pushtetit lokal, i themeluar në pajtim me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe me ligj, person juridik i themeluar nga Republika ose komunat, qyteti i Shkupit dhe komunat në qytetin e Shkupit ose persona të tjerë juridikë, i cili ka të bëjë me sigurinë publike, mbrojtjen, punët e jashtme ose veprimtaritë e sigurisë dhe inteligjencës së shtetit, të cilat në pajtim me ligj duhet të mbrohet nga aksesit i paautorizuar dhe është i shënuar me shkallën e duhur të klasifikimit sipas

këtij ligji. Informacioni i klasifikuar mund të përfaqësojë gjithashtu dokumente, mjete teknike, makina, pajisje, domethënë, komponentë të veçantë ose armë ose mjete që janë prodhuar ose janë në proces të prodhimit, si dhe shpikje konfidenciale që kanë të bëjnë me mbrojtjen dhe janë me interes për sigurinë. të shtetit. Le të theksojmë menjëherë se Ligji për Informacionin e Klasifikuar, i cili u miratua në dhjetor 2019 në Kuvendin e Shtetit, është plotësisht në përputhje me standardet, direktivat dhe protokollet e miratuara në Aleancën e NATO-s. Siguria e IK në mbrojtje dhe Armatë e ka bazën ligjore në Ligjin për Mbrojtjen dhe në Ligjin për Shërbimin në Armatë. Pra, Ligji për Mbrojtjen thotë se: "Pjesëtarët e Armatës dhe (Ministrisë

së Mbrojtjes) janë të detyruar të ruajnë dhe mbrojnë informacionin e klasifikuar me rëndësi për Armatën dhe (Mbrojtjen) dhe të ndërmarrin masat e përcaktuara për mbrojtjen e tyre, në përputhje me ligjin". Ndërsa, në Ligjin për Shërbimin në Armatë thuhet se: "Personeli ushtarak dhe civil janë të obliguar të veprojnë me IK në përputhje me rregulloret në fushën e informacioneve të klasifikuara. Personeli ushtarak dhe civil janë të detyruar të ruajnë IK-në, e cila është mësuar gjatë kryerjes së shërbimit ose në lidhje me kryerjen e shërbimit, edhe pas përfundimit të shërbimit. Pëlqimin për lirin nga paraburgimi i IK jep Ministri i Mbrojtjes." Masat dhe aktivitetet për mbrojtjen e KI, siç e përmendëm edhe më parë, përfshijnë: sigurinë administrative, fizike

Administratorët dhe personat përgjegjës në Ministrinë e Mbrojtjes, si dhe pjesëtarët e Armatës, gjatë krijimit të IK-ve dhe dokumenteve, janë të detyruar të përcaktojnë në mënyrë të përshtatshme shkallën e klasifikimit të informacionit, dhe në varësi të shkallës së klasifikimit të përcaktuar, të ndërmarrin masa dhe aktivitete për sigurinë e tyre fizike, administrative, komunikuese-informative apo personale

dhe industriale, sigurinë e sistemeve të komunikimit-informacionit dhe sigurinë personale ose sigurinë e personave që përdorin IK. Kriteret për përcaktimin e masave mbrojtëse të IK janë: përcaktimi i shkallës së klasifikimit (sekret shtetëror, rreptësisht konfidencial, konfidencial dhe i brendshëm); qëllimin dhe formën e IK-së dhe vlerësimin e rrezikut të sigurisë së IK. Ministria e Mbrojtjes, veçanërisht Armata, janë institucione me një numër të madh punonjësish, të cilët trajtojnë një sasi të madhe informacioni të klasifikuar në operacionet e tyre të përditshme. Formimi organizativ i Ministrisë së Mbrojtjes sipas sistemimit dhe i Armatës në përputhje me formimin, nënkupton një sistem të vendosur hierarkie, vartësie dhe marrëdhëniesh, që mundësojnë punën e organizuar të të gjithë punonjësve dhe zbatimin e detyrave. Projekte, plane dhe programe në disa fusha, pra në fushën e sigurisë së IK. Administratorët dhe personat përgjegjës në Ministrinë e Mbrojtjes, si dhe pjesëtarët e Armatës, gjatë krijimit të IK-ve dhe dokumenteve, janë të detyruar të përcaktojnë në mënyrë të përshtatshme shkallën e klasifikimit të informacionit, dhe në varësi të shkallës së klasifikimit të përcaktuar, të ndërmarrin masa dhe aktivitete për

sigurinë e tyre fizike, administrative, komunikuese-informative apo personale. Për të mundësuar zbatimin efikas dhe të koordinuar të të drejtave dhe detyrimeve që lidhen me KI në punën e përditshme dhe për të ndihmuar profesionalisht punonjësit, emërohen edhe oficerë të sigurisë së informacionit të klasifikuar në Ministrinë e Mbrojtjes dhe Armatën. Ligjvënësi theksoi rëndësinë e rolit të oficerëve të sigurisë së KI dhe për këto arsye specifikoi detyrat e tyre në Ligjin për informacionin e klasifikuar. Ato kanë të bëjnë me sigurimin e zbatimit të dispozitave të ligjit, kontrollimin e të dhënave dhe rrjedhës së dokumenteve, zbatimin e procedurës për paraqitjen e kërkesave për lëshimin e certifikatave të sigurisë dhe mbajtjen e shënimeve përkatëse, njoftimin e DSIK-së për ndryshimet në procedura, regjistrimin e rasteve të aksesit të paautorizuar në IK, informimi i përdoruesve të IK për të drejtat dhe detyrimet e tyre, kryerja e trajnimeve për përdoruesit e IK, përgatitja e raporteve tremujore dhe një plani vjetor pune. Në përputhje me këto dispozita dhe detyrimet e detyrat e dhëna në aktet/vendimet e Ministrisë së Mbrojtjes dhe në urdhrat e Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, në nivel të Ministrisë së Mbrojtjes dhe të Armatës, disa oficerë sigurie të IK kanë është emëruar. Për të mundësuar trajtimin ligjor dhe punën me informacionin e klasifikuar, të gjithë përdoruesit e KL duhet të kenë siguruar/marrin një certifikatë sigurie (CS) për akses në një nivel të përshtatshëm informacioni të klasifikuar kombëtar. Nevoja për të patur një CS me një diplomë të përshtatshme rezulton nga përshkrimi i detyrave të secilit pozicion. Një nga parimet bazë në përcaktimin e nivelit të CS,

që duhet të zotërojë njeriu, është parimi: "Ai duhet të dijë". Sipas këtij parimi, përcaktohet përdoruesi që ka nevojë për akses në IK për kryerjen e funksionit ose detyrës zyrtare dhe kompetencave zyrtare, veprimtarisë ose për zbatimin e kontratave të klasifikuara. Posedimi i një CS të përshtatshme dhe procedura për marrjen e tij është padyshim një nga temat më interesante për të gjithë punonjësit në Ministrinë e Mbrojtjes dhe Armatën. Procedura për paraqitjen e kërkesës dhe zgjidhjen e saj nga organet kompetente (DSIK u D-NJSSUI në MM), është parashikuar saktësisht në nenet përkatëse të ligjit. Afatet për zgjidhjen e kërkesave, varësisht se për cilën diplomë CS bëhet kërkesa, variojnë nga 4 deri në 6 muaj. Zgjidhja në kohë e kërkesave të pjesëtarëve të Ushtrisë dhe punonjësve të Ministrisë së Mbrojtjes është një sfidë e vazhdueshme, si për kërkesat e reja të paraqitura, ashtu edhe për zgjidhjen e kërkesave për zgjatjen e vlefshmërisë së certifikatës së sigurisë. Me hyrjen e vendit në aleancën e NATO-s është hapur çështja se cili personel në Ministrinë e Mbrojtjes dhe Ushtrinë do të duhet të zotërojë CS të NATO-s. Ky proces i "vettingut" apo ricertifikimit të punonjësve të MM-së dhe Armatës, të cilët përveç CS kombëtare do të duhet të kenë një CS NATO/BE, është shumë domethënës dhe kompleks dhe është kryer në vazhdimësi prej 2 viteve të fundit. Më shumë për specifikat e përgjithshme të këtij procesi dhe për karakteristikat më domethënëse të sigurisë komunikuese-informative të KI në Ministrinë e Mbrojtjes dhe Armatës do të shpjegojmë në pjesën e dytë.

Dr. Zlatko Kuzmanov

Nën flamurin e OKB-së

Siguria e personelit në misionet paqësore të OKB-së

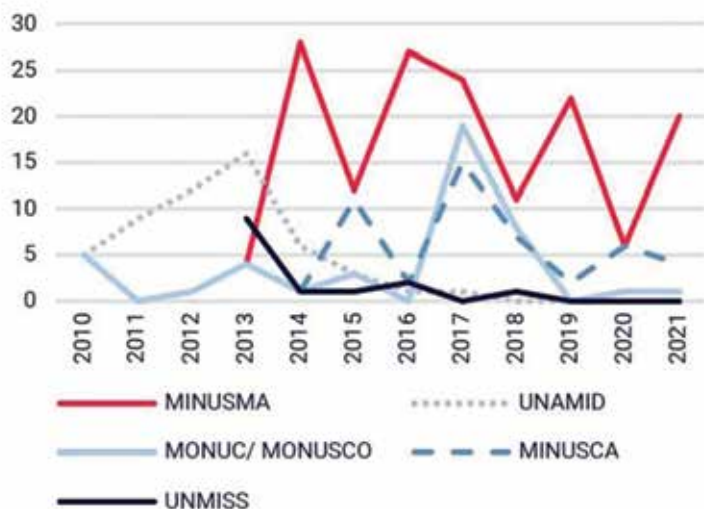
Rreziku që lind nga kërcënimet e akteve të planifikuara të dhunës kundër personelit të OKB-së në misionet paqeruajtëse është gjithnjë e më shumë objekt i analizave dhe konkluzioneve në procesin e vendimmarrjes së komandave paqeruajtëse të OKB-së. Por pavarësisht kësaj, shumë aspekte që lidhen me dhunën kundër paqeruajtësve të OKB-së mbeten të nënstudiara, megjithëse ato kanë një rëndësi të madhe për efektivitetin e operacioneve paqeruajtëse dhe zbatimin e mandateve. Vitet e fundit ka pasur përparim të madh në çështjen e mbrojtjes së paqeruajtësve nga sulmet e mundshme dhe dëmtimet e pajisjeve që ata përdorin, duke e drejtuar personelin të përmirësojë aksesin e tyre në trajnime më të mira dhe pajisje më të mira. Janë bërë përpjekje shtesë për të regjistruar dhe analizuar modelet e sulmeve ndaj personelit, duke përfshirë planifikuesit dhe autorët e këtyre sulmeve, si dhe pasojat e mundshme. Bazuar në të gjitha këto, studime të caktuara janë publikuar për të nxitur diskutime në forume dhe ngjarje të

Siguria e paqeruajtësve të Kombeve të Bashkuara (OKB) është gjithmonë, në çdo operacion paqeruajtës, një prioritet kryesor për planifikuesit në Departamentin e Operacioneve Paqeruajtëse (DPO), dhe kjo çështje është gjithashtu fokusi i të gjithë planifikimit operacional dhe debateve që e konsiderojnë këtë komponent të misionet paqeruajtëse

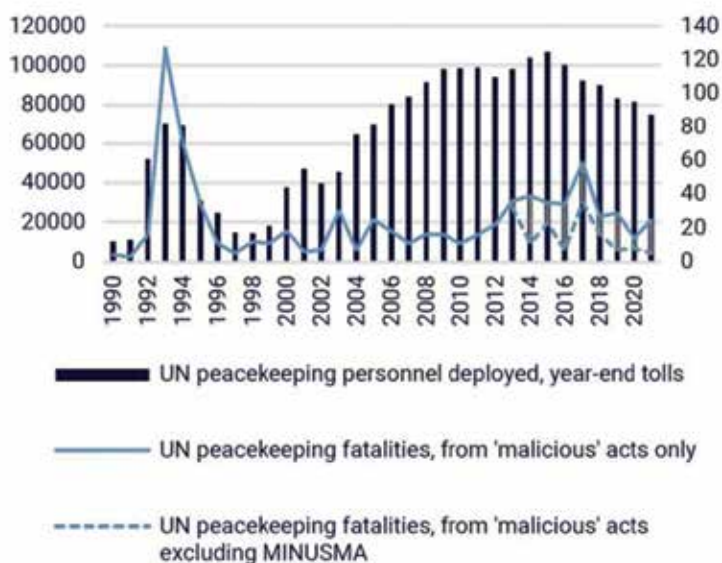
tjera kushtuar sigurisë së paqeruajtësve. Nga përdorimi i dhunës kundër personelit të OKB-së, disa përvoja janë nxjerrë tashmë gjatë dekadave të fundit, të zbatuara me sukses në disa raste të sulmeve ndaj "Helmetave Blu" - në Kongo në vitet e '60-ta dhe në Ruandë, Somali dhe Ballkan në vitet '90-ta. Zbatimi i paqeruajtjes moderne shumëdimensionale, i karakterizuar nga mandate specifike dhe vendosja e "Helmetave Blu" ku ka pak ose aspak paqe, përmban rreziqe sigurie për personelin e OKB-së në vetvete. Shembuj të kësaj janë sulmet ndaj paqeruajtësve në Republikën e Afrikës Qendrore, Mali dhe Republikën Demokratike të Kongos, shembuj të të cilave demonstrojnë

mjedisin armiqësor, të dhunshëm dhe të rrezikshëm në të cilin paqeruajtësit e OKB-së përmbushin mandatet e tyre në terren. Misioni paqeruajtës më i rrezikshëm i OKB-së deri më tani është Misioni i Stabilizimit të Integruar Shumëdimensional i OKB-së në Mali (MINUSMA), i cili është gjithashtu shembulli më i përshtatshëm i veprimit në mjedise të rrezikshme për paqeruajtësit. Megjithatë, studimet tregojnë se rreziqet e sigurisë – vdekjet e regjistruara të paqeruajtësve nga aktet e dhunshme, ndryshojnë me kalimin e kohës, kur merret parasysh numri i paqeruajtësve të dislokuar dhe të vëzhguar për një periudhë më të gjatë kohore (skemat 1 dhe 2). Periudhat e rritjes së rreziqeve

Peacekeeper fatalities from 'malicious' acts in major multidimensional UN peace operations, 2010-2021

UN peacekeeping personnel and fatalities from 'malicious acts', 1990-2021

shoqërohen me misione specifike, veçanërisht të rrezikshme të OKB-së. Por paqeruajtësit gjithashtu përjetojnë dhunë në shumë misione të tjera dhe mjedise të ndryshme, dhe nuk është e mundur të parashikohen dhe të mbrohen paqeruajtësit nga sulmet në rajone të veçanta, periudha kohore ose nga autorë të veçantë të asaj dhune.

Analizat e këtyre akteve të dhunës ofrojnë shpjegime të ndryshme se përse autorët e dhunës ndonjëherë synojnë paqeruajtësit, së bashku me civilët ose grupet individuale të armatosura. Disa përfundime theksojnë se rritja e numrit të mandateve të përcaktuara saktë dhe të qarta, si dhe dispozitave për përdorimin e forcës në Rregullat e Përdorimit (ROE) të "Helmetave Blu", rrit rrezikun e dhunës

ndaj tyre. Kjo vë në pikëpyetje objektivisht paanshmërinë e paqeruajtësve, dhe kështu ata bëhen objektiva "legjitime" për sulme nga grupe dhe individë të ndryshëm të pakënaqur. Ka edhe analistë që pohojnë se përmbushja e plotë dhe rigoroze e mandateve të caktuara është më shumë një dështim për paqeruajtësit, duke rritur kështu rrezikun e sulmeve ndaj tyre. Në fund të fundit, asnjë shpjegim apo analizë e vetme nuk mund të shpjegojë plotësisht shkaqet e dhunës së vërejtur në misionet e rrezikshme paqeruajtëse. Një studim i fundit, i bazuar në analiza dhe dokumente nga komandat paqeruajtëse, u fokusua në eksplorimin e logjikës së planifikuesve dhe autorëve të sulmeve ndaj kontingjenteve paqeruajtëse. Analizat krahasuese tregojnë se rreziku

Përvojat nga misionet e ndryshme të OKB-së tregojnë se pas vendosjes së personelit në terren, sulmet e planifikuara dhe të organizuara dhe aktet e dhunës kundër paqeruajtësve mund të ndikojnë negativisht në aftësinë e personelit për të vepruar në mënyrë efektive. Ka shumë të ngjarë që sulme të tilla të ndikojnë drejtpërdrejt në përfundimin dhe rezultatet e përmbushjes së misionit të "Helmetave Blu"

i dhunës kundër personelit të OKB-së është më i madh në rajonet ose vendet pritëse të misioneve paqeruajtëse të OKB-së, ku grupet e armatosura rebelë janë relativisht më të forta se qeveria e vendit pritës dhe është veçanërisht e theksuar kur ndikimi dhe fuqia e tyre janë demonstruar si të mëdha. Në konfliktet e mëparshme të armatosura. Përfundimet e analizave speciale përcaktojnë qëllimin e autorëve kur kryejnë dhunë në drejtim të prishjes së rezultateve të përpjekjeve të forcave paqeruajtëse për zbatimin e mandatit. Objektivi përfshin synimin e aktorëve të dhunës, për të penguar përpjekjet e paqeruajtësve për të mbrojtur civilët dhe komunitetet sociale.

Një nga analizat e të njëjtit hulumtim është bërë për të perceptuar mënyrat e ndikimit të dhunës (sulmeve) në forcat paqeruajtëse të OKB-së. Para së gjithash, paqeruajtësit e OKB-së, të sulmuar drejtpërdrejt, i bartin personalisht pasojat e akteve të tilla. Ajo është gjithashtu e lidhur dhe më gjerësisht, me pasojat negative, kryesisht në sistemin e gjenerimit të forcës dhe drejtpërdrejt në operacionet në terren. Vetë sistemi i gjenerimit të forcës është në lidhje të drejtpërdrejtë me vendet që kontribuojnë me kontingjente ushtarake dhe policore në misionet e paqes, kështu që rreziku i lartë për jetën dhe shëndetin e personelit të dërguar në misionin specifik përcaktohet si një faktor i mundshëm që ndikon në gatishmërinë dhe disponimin. të vendeve. Kontribues për të kontribuar në misionet me staf të OKB-së. Përvojat nga misionet e ndryshme të OKB-së tregojnë se pas vendosjes së personelit në terren, sulmet e planifikuara dhe të organizuara dhe aktet e dhunës kundër paqeruajtësve mund të ndikojnë negativisht në aftësinë e personelit

Analistët konfirmojnë se mbrojtja e paqeruajtësve mbetet një nga prioritetet kryesore në procesin e planifikimit dhe zbatimit të misioneve paqeruajtëse. Në të njëjtën kohë, do të investohet më shumë në studimin e modeleve dhe autorëve të sulmeve ndaj paqeruajtësve, si dhe ndikimet e sulmeve në përmbushjen e misionit paqeruajtës

për të vepruar në mënyrë efektive. Ka shumë të ngjarë që sulme të tilla të ndikojnë drejtpërdrejt në përfundimin dhe rezultatet e përmbushjes së misionit të "Helmetave Blu". Përvojat nga terreni tregojnë se kryerja e detyrave në një mjedis me rrezik të lartë të kërcënimeve për jetën mund të shkaktojë lehtësisht përdorim të panevojshëm (dhe madje të paligjshëm) të forcës. Kjo në vetvete paraqet një rrezik shtesë në arritjen e qëllimeve të përcaktuara dhe mund të krijojë kushte për kryerjen e sulmeve të befasishme ndaj forcave paqeruajtëse. Në ato raste lind pyetja për cilësinë e përgatitjeve të "Helmetave Blu" për marrjen parasysh të rreziqeve dhe trajtimin e duhur të tyre në situata të ndryshme në terren, për të përmbushur detyrat dhe synimet. Përpjekjet për të reduktuar rreziqet e kërcënimeve për jetën e personelit paqeruajtës ndikojnë më tej negativisht në përmbushjen e misionit. Përpjekje të tilla shpesh reduktojnë lëvizshmërinë dhe gamën e aktiviteteve të paqeruajtësve në terren, duke u larguar nga kontakti i drejtpërdrejtë me komunitetet lokale. Masat për të reduktuar rrezikun e sulmeve ndaj paqeruajtësve përfshijnë rregullisht kufizimin e lëvizjeve jashtë bazës dhe përqëndrimin e personelit të OKB-së në baza të siguruar mirë. Me rritjen e numrit të personelit dhe kapaciteteve për sigurimin e bazave dhe të paqeruajtësve, po zvogëlohen kapacitetet për kryerjen e operacioneve në mbështetje të komuniteteve lokale, duke përfshirë edhe objektivat kyçe – mbrojtjen e popullatës civile. Një distancim i tillë nga komunikimi i drejtpërdrejtë me popullsinë vendase pengon ndjeshëm procesin e mbledhjes

së informacionit nga terreni, i nevojshëm për zbatimin e masave për mbrojtjen e jetës dhe shëndetit të paqeruajtësve. Analistët konfirmojnë se mbrojtja e paqeruajtësve mbetet një nga prioritetet kryesore në procesin e planifikimit dhe zbatimit të misioneve paqeruajtëse. Në të njëjtën kohë, do të investohet më shumë në studimin e modeleve dhe autorëve të sulmeve ndaj paqeruajtësve, si dhe ndikimet e sulmeve në përmbushjen e misionit paqeruajtës. Studimi i taktikave dhe "aktorëve" të sulmeve është baza për hartimin e përgjigjeve të përshtatshme operative ndaj kontingjenteve paqeruajtëse, dhe e njëjta bazohet në informacionin dhe të dhënat e mbledhura sistematikisht, me ndihmën e aksesit në një bazë të dhënash ekzistuese, si dhe masat dhe aktivitetet që zbatohen në mënyrë të

vazhdueshme. Gjetjet nga analizat, duke marrë parasysh pasojat e dhunës drejtuar personelit paqeruajtës, tashmë po rezultojnë në përgjigje më efektive nga "Helmetat Blu" ndaj sulmeve. Kërkimi vazhdon në metodat e reja të përdorimit të të dhënave të reja, teknologjive dhe aftësi të analizës për të përmirësuar sigurinë e personelit të OKB-së në misionet paqeruajtëse. Kjo përfshin qasjen ndaj mbrojtjes si të popullatës civile ashtu edhe të institucioneve të vendit pritës, duke kërkuar mënyra se si ato mund të kontribuojnë në sigurinë e paqeruajtësve. Ndërsa në planifikimin e mbështetjes për operacionet në terren, tashmë po paralajmërohet një aplikim më i gjerë i teknologjisë moderne (inteligjencë artificiale, dronë, GPS, etj.). M.S.

Boshllëku në zhvillimin ekonomik të „Europës së vjetër dhe të re“

Më shumë se dy dekada më parë, shtetet ish komuniste iu bashkuan BE-së, një përfitim për të gjithë kontinentin dhe aleancën transatlantike. Megjithatë, integrimi ekonomik dhe infrastrukturor i BE-së nuk është ende i plotë. Tubacionet e gazit, linjat e transmetimit, infrastruktura rrugore dhe hekurudhore dhe e komunikimit mbeten të pazhvilluara si në Evropën Qendrore dhe Lindore (Koranyi and Brzezinski, 2015).

Është fakt famëkeq se ka një hendek serioz në sektorët ekonomikë, energjitikë, infrastrukturë, tregti, transport dhe sektorë të tjerë midis Evropës Perëndimore nga njëra anë dhe Evropës Lindore dhe Qendrore nga ana tjetër. Një çekuilibër i tillë në zhvillim e vendos qëndrueshmërinë e Evropës përballë një sfide serioze përsa i përket sfidave të reja të sigurisë. Qëndrueshmëria e BE-së është vënë në pikëpyetje, duke kërcënuar sigurinë e komunitetit euroatlantik. Rritja

Tridhjetë vjet pas rënies së Murit të Berlinit dhe fillimit të procesit të gjatë të ribashkimit, Evropa ka arritur një pikë kthese historike. BE-ja përballet me kërcënime të shumta të brendshme, duke përfshirë një Rusi të sigurt, konkurrencën ekonomike globale në rritje dhe trazirat gjeopolitike

ekonomike dhe siguria energjetike janë baza e kësaj qëndrueshmërie, por të dyja janë hallka e dobët në zinxhirin e Evropës (Koranyi and Brzezinski, 2015). Është e nevojshme që Evropa të investojë më shumë në drejtim të qëndrueshmërisë ekonomike në tërësi, jo në rajone individuale. Një politikë e tillë do të kontribuonte në forcimin e bashkëpunimit në Evropë. Prandaj, anëtarët e rinj të BE-së nga Evropa Lindore dhe Qendrore kanë krijuar iniciativë të ndryshme bashkëpunimi për të reduktuar këtë hendek në zhvillim (Brzezinski, 2021). Një nismë e tillë është “Tre Detet dhe Iniciativat 16+1”, e cila është e lidhur dhe e pandashme

nga Evropa. Kjo nismë, së bashku me Korridorin Verior, përfaqëson një mjet për parandalimin e zgjerimit ekonomik dhe energjetik të Rusisë. Qëllimi i kësaj nisme është nxitja dhe rritja e konkurrencës ekonomike ndërmjet vendeve.

Korridori Veri-Jug i energjisë, transportit dhe telekomunikacionit do të lidhë ekonomitë e Evropës Qendrore me ato të Evropës Perëndimore. Bëhet fjalë për një korridor që do të sigurojë bazën infrastrukturale të nevojshme për tregun e vetëm evropian dhe do të reduktojë varësinë energjetike nga Rusia. Duke rritur transaksionet efikase ndërkufitare, korridori do të forcojë konkurrencën

globale dhe qëndrueshmërinë ekonomike të Evropës në tërësi dhe do të kontribuojë në arritjen e synimeve të Evropës për klimë (Koranyi and Brzezinski, 2015).

Pritshmëria është që nisma për këtë korridor të kontribuojë në forcimin e bashkëpunimit në kuadrin e ekonomisë, infrastrukturës, energjetikës mes Evropës Lindore, Qendrore dhe Perëndimore, por nuk do të thotë forcimi i besimit me investitorët dhe partnerët privatë. Një mundësi e tillë është reale sepse në këtë nismë është përfshirë edhe sektori privat përmes fondeve të investimeve dhe strukturave financiare. Vendet e kësaj nisme përbëjnë 28% të territorit të BE-së dhe 22% të popullsisë së saj. Sfida e parë është hendeku në aspektin e ekonomisë, infrastrukturës dhe stabilitetit energjetik midis Evropës Perëndimore nga njëra anë dhe Evropës Lindore dhe Qendrore nga ana tjetër, e cila vlerësohet në 500 miliardë euro në favor të Evropës Perëndimore. Për të reduktuar këtë hendek, prioriteti i kësaj nisme është ndërtimi i ekonomive të forta dhe rritja e PBB-së së 12 vendeve të kësaj nisme. Tubacionet e gazit nga Rusia në Evropë kalojnë tranzit nëpër territorin e vendeve të kësaj nisme. Stabiliteti energjetik është shumë i rëndësishëm për stabilitetin ekonomik të këtyre vendeve, prandaj investimi në këtë pjesë të Evropës është një mjet strategjik shumë domethënës dhe është në përputhje me interesat gjeostrategjike të BE-së (Grabar-Kitarovic, 2021).

Sfida e dytë për BE-në është fuqia ekonomike në rritje e Kinës dhe përhapja e saj në tokën evropiane. Ky ndikim i Kinës në vendet e Evropës manifestohet nëpërmjet investimeve të saj direkte në fusha të ndryshme. Që nga mesi i vitit 2017 ka pasur shumë diskutime për ndikimin në rritje të Kinës dhe sfidat e mundshme, duke përfshirë kërcënimet e sigurisë. Këto diskutime përfshinin akuza për proteksionizëm, kapitalizëm mik dhe përpjekje për të krijuar sfera gjeopolitike të ndikimit nga Kina. Kërcënimet gjeopolitike janë shoqëruar me ndikimin në rritje të Kinës në rajone dhe janë paraqitur në një konotacion negativ, por kanë tërhequr vetëm vëmendje të kufizuar nga media. Kishte gjithashtu disa pikëpamje që vunë në dukje “fuqinë e butë” të përdorur nga Kina si një zhvillim pozitiv që mund të paraqiste sfida të caktuara të sigurisë duke ofruar zhvillimin e nevojshëm ekonomik (Turcsányi and Kachlíková, 2020). Sot, Kina është një lojtar global që ka investime të konsiderueshme në Afrikë dhe Amerikën e Jugut dhe tani po përpiqet të hyjë sa më shumë në tokën evropiane. Sa më të mëdha të jenë

investimet e Kinës në Evropë, aq më e varur bëhet Evropa nga Kina. Ndikimi i Kinës është më i theksuar në Serbi dhe Mal të Zi, por mbulohen edhe disa vende të BE-së. Kina po përpiqet të krijojë një marrëdhënie partneriteti me BE-në dhe NATO nuk dëshiron të tensionojë marrëdhëniet me Pekinin për investimet e Kinës në Evropë. Kjo e bën Kinën një aktor të rëndësishëm ekonomik, të sigurisë dhe politik në rajonin e Ballkanit Perëndimor. Vlerësohet se investimet e huaja direkte të Kinës në vendet e Ballkanit Perëndimor janë rreth 20% e totalit të investimeve të huaja indirekte në këto vende. Mali i Zi është vendi më i varur, i cili përballet me një sfidë serioze në shërbimin e borxheve ndaj Kinës (Turcsanyi, 2021).

BE-ja duhet të gjejë mekanizmat e duhur për të reduktuar hendekun ekonomik dhe zhvillimor ndërmjet të ashtuquajturve anëtarët e vjetër dhe të rinj të Unionit. Faktet thonë se hendeku në zhvillim në të gjitha fushat po zgjerohet vazhdimisht dhe është e nevojshme të vepronet shpejt. Inercioni në veprim i detyron anëtarët më pak të zhvilluar të Unionit të

bashkohen brenda vendit përmes krijimit të mekanizmave për bashkëpunim rajonal për të përshpejtuar zhvillimin e tyre. Kjo mundësi mund të përdoret nga Rusia dhe Kina dhe të ndikojë në zhvillimin e tyre përmes rritjes së investimeve në zona kritike. Lufta në Ukrainë, nga ana tjetër, imponoi sfidën e rritjes së çmimeve të energjisë në tregjet botërore, e cila ndikon më tej në zhvillimin e këtyre vendeve dhe thellon hendekun. Kina gjithashtu sheh një mundësi në këtë situatë dhe dëshiron ta përdorë atë në avantazhin e saj. Investimet nga Kina në vendet e Ballkanit Perëndimor shkaktojnë varësinë dhe pamundësinë e tyre për t'i shërbyer borxheve në kohën e duhur. Mali i Zi aktualisht po përballet me një sfidë të tillë. Për të reduktuar ndikimin e Kinës, BE-ja duhet të rrisë investimet në anëtarët e rinj, por edhe t'u japë një dorë vendeve të Ballkanit Perëndimor duke hapur fondet e saj të zhvillimit dhe investimeve për të përshpejtuar zhvillimin ekonomik dhe të tjera.

Dr. Igor Gjoreski

Operacioni „Fokus“

Izraeli është sinonim i një lufte për mbijetesë, një gjendje e përhershme e “luftës së fjetur” edhe kur armiqësitë nuk ekzistojnë në mënyrë aktive. Duke pasur parasysh kushtet e inferioritetit gjeostrategjik, Izraeli nuk mund të arrijë një fitore të plotë strategjike as duke imponuar paqen në mënyrë të njëshme, as me mjete ushtarake. Izraeli po përballet me luftëra pa zgjidhje (ein brera) dhe qëndron i vetëm. Ajo duhet të ruajë avantazhin e saj teknologjik ushtarak cilësor në kushte inferioriteti gjeostrategjik. Faktorët bazë strategjikë të përhershëm që karakterizojnë rrethanat e Izraelit përcaktuan automatikisht kërcënimet dhe kufizimet, duke përcaktuar qëllimet që mund të ndiqeshin brenda kufijve të fuqisë së saj”, shkroi Michael Handel në vitin 1977.

Përveçse konsiderohet si një pikë kthese në historinë moderne dhe dita kur u ndryshua harta e Lindjes së Mesme, (nga hebraishtja: מִצְרַיִם עֶבְרָה, Mivtza Moked; e njohur edhe si “Sinai Air Strike”), operacioni „Fokus“, njihet edhe si “sulmi ajror në Sinai” ose

“kapsula fillestare” e luftës gjashtëditore që ekspozoi arkitekturën e atëhershme gjeopolitike të Lindjes së Mesme. Pas dekadash armiqësie, gjatë vitit 1967 tensionet kulmuan në Lindjen e Mesme – shtetet arabe që rrethonin Izraelin krijuan aleanca, duke marrë pozicione të vijës së ashpër ndaj shtetit hebre. Në mesin e majit 1967, ushtria izraelite u përball me një seri sulmesh - presidenti i Egjiptit, Gabal Abdel Nasser, filloi të stacionojë trupat e tij në Gadishullin e Sinait, duke ndjekur forcat e Kombeve të Bashkuara që, së bashku me ushtrinë izraelite, kishin ruajtur një paqe të brishtë për një dekadë. Në të njëjtën kohë, ngushtica e Tiranit u mbyll nga Egjipti, ku Izraeli u përball me rrezikun e bllokadave dhe shterimin e rezervave të naftës dhe automatikisht - uljen e gatishmërisë luftarake. Ndërsa situata në Lindjen e Mesme u përkeqësua, Presidenti i SHBA Lyndon B. Johnson paralajmëroi të dyja palët që të mos gjuanin të shtënat e para dhe u përpoqën të fitonin mbështetje për një operacion detar ndërkombëtar për të rihapur Ngushticën e Tiranit, por pa rezultat.

Territori i vogël i Izraelit, i rrethuar nga ushtri armiqësore dhe më të forta, kuptoi se nuk kishte rrugë tjetër për të mbijetuar. Mundësia më e mirë për mbijetesë ishte aplikimi i faktorit surprizë ndaj armikut.

Në vitin 1962 gjeneralmajor Ezer Weizmann, komandanti i Forcave Ajrore, kishte planifikuar tashmë një operacion që do të shkatërronte plotësisht forcat ajrore të vendeve armiqësore, fqinje. Që misioni të ishte i suksesshëm, të gjitha fushat ajrore dhe hangarët duhej të bombardoheshin. Detyra ishte e mbrojtur me shkallën më të lartë të fshehtësisë. Urdhri ishte konciz: pilotët do të fluturonin në lartësi të ulët dhe çdo formë komunikimi ishte e ndaluar, për çfarëdo arsye, qoftë gjatë ngritjes apo gjatë fluturimit, edhe nëse piloti ishte i paaftë. Kontakti do të vendoset pas përfundimit të detyrës. Tre vjet para fillimit të luftës, në vitin 1964, ushtria izraelite e kishte planifikuar plotësisht misionin. Misioni u emërua si operacioni “Fokus”. Komandanti i atëhershëm i Forcave Ajrore, gjeneralmajor Hod Mortdecai dhe gjenerallejtënant Yitzhak Rabin,

shefi i atëhershëm i Shtabit të Përgjithshëm të Ushtrisë, më 4 qershor 1967 lëshojnë një urdhër operacional për të filluar ekzekutim. Pas miratimit të Komandantit të Përgjithshëm dhe kreut politik të vendit, disa oficerë të stacionuar në bazën ajrore janë thirrur për të marrë detyrat që do të ndryshojnë jetën e tyre.

Rreth orës 4:00 të mëngjesit, pilotët marrin udhëzime për sulmin, i cili duhet të ndodhë në orën 7:45 të mëngjesit të datës 5 qershor, me orën izraelite. Pothuajse të gjithë avionët luftarakë izraelitë (afërsisht 200) janë të angazhuar, ndërsa vetëm 12 kanë mbetur në territor për të patrulluar hapësirën ajrore. Infrastruktura e mbrojtjes së aeroportit të Egjiptit në atë kohë ishte jashtëzakonisht e dobët dhe nuk kishte mbrojtje në rast të një sulmi ajror. Avionët luftarakë izraelitë nisen së pari drejt Mesdheut përpara se të kthehen drejt Egjiptit, duke u afruar nga veriu, duke fluturuar nën mbulimin e radarëve dhe nën pikën më të ulët të angazhimit të sistemeve të mbrojtjes tokë-ajër të Egjiptit.

Sulmi i parë mbuloi 11 baza, duke shkatërruar gjithçka në horizont në aeroportet egjiptiane. Forcat izraelite u kthyen në bazë, duke u rigrupuar dhe furnizuar me karburant në 7 minuta e 45 sekonda, duke u kthyer për një sulm të dytë dhe duke shkatërruar 16 baza egjiptiane, me pak humbje nga ana e tyre. Bomba speciale u projektuan për të shkatërruar dëme masive në pistat. Bomba u bë e njohur si koka luftarake Durandal, e projektuar pas lëshimit për të synuar kokën direkt në pistën që sulmohej. Në një lartësi të paracaktuar, aktivizohet motori i raketës, i cili përshpejton kokën e luftës në pistë përpara se të shpërthejë. Pasi u neutralizuan pistat, baza të tëra ajrore u ndaluan në mënyrë efektive, duke rënë viktimë e sulmeve të mëvonshme, duke rezultuar në epërsi pothuajse totale ajrore izraelite.

Vala e tretë në ditën e parë u devijua në Siri dhe Jordani, kur ata dërguan fluturime hakmarrëse në Izrael. Kjo valë shkaktoi dëme katastrofike, duke dëmtuar fuqinë ajrore të të gjitha kombeve që luftuan kundër Izraelit. Në luftën tokësore që pasoi, Forcat Ajrore izraelite vazhduan të sulmonin fushat ajrore me sukses të madh, me qëllim neutralizimin e sistemeve të radarëve dhe elektronikës. Mbështetja nga komponenti tokësor e ndryshoi shumë balancën e fuqisë së luftës në favor të Izraelit. Kur Siria, Jordania dhe Iraku sulmuan objektivat izraelite si hakmarrje për sulmin ajror në Egjipt, sulmet e tyre kryesisht drejtoheshin ndaj objektiveve civilë dhe në përgjithësi ishin joefektive. Si përgjigje,

shumë prej avionëve luftarakë izraelitë që shkonin për sulmin e tretë kundër Egjiptit u devijuan gjatë rrugës drejt objektiveve siriane dhe jordaneze, dhe avionë të tjerë u dërguan kundër forcave tokësore arabe në mbështetje të forcave tokësore izraelite. Në fund të ditës së parë të luftës gjashtë-ditore, Izraeli zotëronte epërsi të plotë ajrore mbi Izraelin, Lartësitë Golan, Bregun Perëndimor dhe gjithë shkretëtirën e Sinait. Më 7 qershor, qindra automjete egjiptiane që përpiqeshin të kalonin Sinain në kolona u shkatërruan dhe mijëra të tjerë u zunë rob. Atë ditë, Forcat Ajrore Jordaneze "de fakto" pushuan së ekzistuari - të 34 avionët luftarakë u shkatërruan. E njëjta gjë ndodhi me Sirinë dhe 100 avionët e saj. Nëse do të shqyrtonim operacionin "Fokus" hap pas hapi përmes numrave, do të dukej kështu:

- 5 qershor 1967, sulmi i parë në orën 07:45 me orën izraelite, përmes 101 fluturimeve nga 183 avionë luftarakë izraelitë, 11 fusha ajrore u sulmuan dhe 197 avionë luftarakë egjiptianë dhe 8 stacione radari u shkatërruan. Pesë pilotë izraelitë u vranë dhe pesë u zunë rob;
- sulmi i dytë në orën 09:30 me orën izraelite, përmes 164 fluturimeve 16 aeroporte u sulmuan ndërsa 107 avionë egjiptianë dhe dy sirianë u neutralizuan;
- sulmi i tretë në orën 12:15 me orën izraelite, 85 sulme ajrore kundër Egjiptit, 48 kundër Jordanisë, 67 kundër Sirisë dhe një kundër Irakut;
- sulme shtesë deri në fund të ditës, 2 drejt pjesës veriore të Irakut dhe disa të tjera në territorin egjiptian. Gjatë luftës gjashtëditore, forcat izraelite në vetëm pak orë me

aeroplanët e tyre 180 deri në 200, duke përdorur faktorin surprizë, mposhtën një koalicion me mbi 600 avionë luftarakë, duke shkatërruar 452 avionë të armikut, 79 prej tyre në luftime ajrore. Ata humbën 46 avionë dhe 24 pilotë.

Armiqësia dhe urrejtja nuk janë të reja për izraelitët. Kjo, sipas tyre, ka çuar në sulmin parandalues ajror. Operacioni Fokus mbetet një operacion luftarak i studiuar edhe sot e kësaj dite nga forcat ajrore në mbarë botën si një shembull i mrekullueshëm i një operacioni ushtarak të planifikuar dhe të ekzekutuar në mënyrë të pamëshirshme. Rëndësia monumentale e sulmit ajror të Sinait ndryshoi rrënjësisht gjeopolitikën e Lindjes së Mesme dhe zbatoi kulturalisht dhe demografikisht Izraelin. Sulmi ajror që paralajmëroi fillimin e Luftës Gjashtë Ditore ishte një shembull i fuqishëm i rëndësisë së epërsisë ajrore dhe efektivitetit të goditjeve të shpejta në luftën moderne. Edhe sot e kësaj dite, sulmi ajror parandalues shkakton polemika dhe polemika. Nëse analizojmë termin "luftë parandaluese", pra "goditje në të drejtën ndërkombëtare", janë identifikuar tre kushte të nevojshme që një luftë e tillë, pra një sulm, të klasifikohet si parandalues: një krizë akute e kombinuar me nivele të larta alarmi, e pambrojtur. armët sulmuese dhe barazia strategjike në aspektin e aftësive sulmuese. Sot teoricienët do të thonë se rrethanat e Luftës gjashtëditore nuk plotësuan disa nga këto kushte të nevojshme, mbi të gjitha vendimin e udhëheqjes izraelite për të goditur të parët.

Tamara Llazarevska

Përse diktatorët kanë frikë nga femrat:

Një aspekt tjetër rreth temës për gjininë dhe sigurinë kombëtare

Në vitin 1987, nënat argentinase u mbledhën për të protestuar kundër zhdukjes së djemve dhe burrave të tyre nga duart e një junta ushtarake autoritare. Kjo lëvizje ishte katalizatori për lëvizjen e suksesshme pro-demokracisë në Argjentinë që i dha fund regjimit të Videlës. Në mënyrë të ngjashme, përmes demonstratave publike mbi pikëllimin e nënës, Komiteti i Nënave të Ushtarëve, i formuar në vitin 1989 gjatë Luftës Sovjeto-Afgane, rrit ndërgjegjësimin e publikut për korrupsionin dhe abuzimet e të drejtave të njeriut që ndodhin në ushtrinë sovjetike. Sot, një lëvizje e fuqishme proteste po merr vull në Iran, e nxitur dhe e udhëhequr nga gra dhe vajza. Në këtë temë, Rusia përdor nocionet e

Gjinia është një mënyrë për të shprehur dhe shpërndarë nocionet bazë të identitetit dhe pushtetit në nivel individual dhe strukturor. E pra, ndërsa gratë shpesh luajnë role të rëndësishme në rezistencën ndaj strukturave autoritare të pushtetit, siç e tregojnë në fakt ngjarjet e fundit në Iran, ato e bëjnë këtë në kundërshtim me rolet gjinore tradicionalisht konservatore të përshkruara për të gjithë qytetarët nga shumë prej regjimeve të sotme autoritare

hipermaskulinitetit si një mjet kyç për të mbajtur kontrollin e regjimit në vend dhe përhap dezinformata në të gjithë publikun perëndimor. Xi Jinping po konsolidon pushtetin e tij në Pekin dhe Partia Komuniste Kineze po ngre shqetësimet publike se djemtë po «feminizohen», një

lëvizje që duket se bie në kundërshtim me dekadat e politikës kineze që promovon barazinë gjinore. Për më tepër, filli i përbashkët i të gjithë këtyre shembujve është gjinia. Gjinia luan një rol të fuqishëm në ndërtimin dhe projeksionin e pushtetit dhe identitetit, gjë që është veçanërisht

e rëndësishme në regjimet autoritare. Dhe, siç tregon historia, kur qytetarët e zakonshëm sfidojnë ato struktura të pushtetit të bazuara në gjini, atëherë bëhet i mundur ndryshimi i thellë shoqëror. Prandaj, gjinia duket të jetë një e metë kyçe, megjithëse e nënvlerësuar, në shoqëritë autoritare me të cilat SHBA dhe aleatët e saj konkurrojnë strategjikisht. Ndërkohë që një pjesë e konsiderueshme e publikut akademik i është përkushtuar të kuptuarit të rolit të gjinisë në marrëdhëniet shoqërore dhe shkencat sociale, ajo që nuk është zhvilluar mjaftueshëm është aplikimi i gjinisë si një mjet analitik për të kuptuar më mirë çështjet më të mëdha të sigurisë kombëtare. të tilla si konkurrenca strategjike, operacionet e zonës gri dhe mënyra më e mirë për të kundërshtuar valën në rritje të shteteve autoritare në sistemin ndërkombëtar. Nëse e gjithë kjo nuk mjafton, ka një arsye tjetër të madhe që komuniteti i sigurisë kombëtare ka filluar t'i kushtojë më shumë vëmendje gjinisë, dhe kjo është për shkak se kundërshtarët si Rusia po përdorin gjininë për të justifikuar pushtimin e tyre në Ukrainë.

Gjinia është një mënyrë për të shprehur dhe shpërndarë nocionet bazë të identitetit dhe pushtetit në nivel individual dhe strukturor. E pra, ndërsa gratë shpesh luajnë role të rëndësishme në rezistencën ndaj strukturave autoritare të pushtetit, siç e tregojnë në fakt ngjarjet e fundit në Iran, ato e bëjnë këtë në kundërshtim me rolet gjinore tradicionalisht konservatore të përshkruara për të gjithë qytetarët nga shumë prej regjimeve të sotme autoritare. Prandaj, gratë janë shtytëse të mendimit të avancuar mbi aspektet

gjinore të çështjeve të sigurisë, nëse jo katalizatorë për ndryshimet shoqërore, ndërkohë që një fokus analitik në një gjini humbet pamjet më të mëdha sociale dhe strukturore, ku gjinia është një pjesë kyçe. Por «gjinia», si një lente konceptuale, nuk kufizohet vetëm tek gratë dhe përfaqësimi i femrës. Kjo lente na lejon të eksplorojmë se si burrat i perceptojnë rolet dhe identitetet e tyre, si shprehen ato identitete dhe role në nivele individuale dhe strukturore dhe se si ato ide formojnë kulturat strategjike dhe vendimet e politikave kombëtare. Për më tepër, për shkak se kjo është me të vërtetë thelbësore për ekzistencën njerëzore, duhet theksuar se gjinia gjithashtu krijon mënyra për të kuptuar dhe eksploruar kryqëzimet me identitetet e tjera - etninë, fenë, e kështu me radhë. Me fjalë të tjera, gjinia krijon një mekanizëm për vlerësimin më të mirë të dimensioneve njerëzore të luftës dhe të krijimit të shtetit. Mungesa e një kuadri praktik dhe të orientuar nga siguria kombëtare për vlerësimin dhe shfrytëzimin e gabimeve sociale me bazë gjinore është një problem veçanërisht i mprehtë në situatat kur merret parasysh nevoja për të zhvilluar dhe vendosur strategji të integruara të parandalimit të përshtatura në kontekstin e luftës politike dhe luftës në zonën gri.

Në Iran, ka një histori më të gjatë pas valës së fundit të protestave të udhëhequra nga gratë. Atje, regjimi ka përdorur normat dhe identitetin gjinor si instrument qendror të represionit për dekada. Vlerat tradicionale kanë shërbyer prej kohësh si një justifikim për mohimin e lirive themelore dhe një platformë për mobilizimin e mbështetësve. Megjithatë,

lufta për të drejtat e grave dhe të drejtat individuale janë të ndërthurura në Iran. Atje, gjinia është një hapësirë rezistence, duke e bërë valën e fundit të protestave një sfidë veçanërisht të madhe për regjimin autoritar dhe duke vënë gjithnjë e më shumë gratë në ballë të rezistencës. Në Rusi, Putini po shtyn për rimaskulinizimin e Rusisë, duke manipuluar simbolet dhe gjuhën tradicionale kulturore për të justifikuar zgjerimin territorial, nacionalizmin dhe rezistencën ndaj asaj që rrethi i tij i brendshëm e sheh si një Perëndim të korruptuar dhe dekadent. Këto përpjekje kanë çuar në një përkeqësim të ndjeshëm të të drejtave të grave dhe grupeve historikisht të marginalizuara në Rusi. Putini është në pikën ku ai thotë se rusët që kërkojnë lirinë gjinore janë pjesë e një kolone më të madhe të pestë kundër Rusisë. Mediat sociale ruse janë të përmblytura me grupe të gjuhës së urrejtjes si shteti mashkullor, të cilët janë mbështetës të zëshëm të luftës së Putinit në Ukrainë. Duke folur historikisht, duhet përmendur se në periudhën midis viteve 2005 dhe 2019, elita ruse përdori grupe rinore si «Nashi», një lëvizje e vetëshpallur «antifashiste», e përshkruar si «brezi i Putinit», për të lidhur gjininë. , mbështetje për Moskën dhe vlerat tradicionale si kundërvënie ndaj Perëndimit. Pra, manipulimi i roleve dhe identitetit gjinor e ndihmon Putinin të arrijë një rrjet më të madh, global të populistëve që mendojnë se vlerat tradicionale dhe shoqëria janë nën kërcënim. Rolet gjinore dhe identifikimi janë qendra e gravitetit në mjedisin e informacionit për autokratët që duan të kufizojnë shprehjen

dhe shkëmbimin e lirë në shoqëritë e tyre. Këto regjime kanë një pretendim kritik për përmirësimin e imazhit, shpesh duke përdorur një përzierje të propagandës së llogaritur dhe censurës, si kampionë të vlerave tradicionale që janë nën kërcënim. Duke qenë se ky ligjërim mbështetet në manipulimin e roleve dhe identiteteve gjinore, gjinia është gjithashtu një kategori kritike e cënueshme që mund të vihet në rrezik për të përfituar përparësi. Çdo strategji e krijuar për të sfiduar shtetet autoritare që nuk e shfrytëzojnë këtë dobësi humbet një mundësi për të fituar një avantazh konkurrues dhe për të fituar pa luftë. Diktatorët e kohëve të fundit duket se kanë frikë nga vajzat dhe gratë, si dhe nga nënat, gjyshet dhe burrat që u rezistojnë fuqishëm nocioneve stereotipe të maskulinitetit – dhe po bëhen jo vetëm të ndërgjegjshëm politikisht, por edhe aktivë. Në këtë kontekst, lind pyetja se çfarë mund të bëjnë Shtetet e Bashkuara për ta përdorur këtë presion në favor të tyre.

Së pari, dhe ndoshta më e rëndësishmja, Shtetet e Bashkuara duhet të bazohen në rezolutat e mëparshme të OKB-së, urdhrat ekzekutivë dhe legjislacionin që pranojnë se gjinia është një dimension i rëndësishëm i ekzistencës njerëzore dhe i denjë për studim serioz kur bëhet fjalë për çështjet e krijimit të shtetit. Shumë vende demokratike e realizojnë këtë përmes Agjendës Kryesore për Gratë, Paqen dhe Sigurinë. Pavarësisht kësaj, diskutimet për gjininë si pjesë e sigurisë kombëtare priren të ngjallin reagime primitive, domethënë intuitive. Nga njëra anë, disa përqafojnë idenë se gratë luajnë një rol jetik në ngritjen e shoqërive të brishta – nga arsimit të pjesëmarrja qytetare dhe politike. Të tjerët, nga ana tjetër, refuzojnë gjininë dhe e konsiderojnë atë si «zhurmë» në sfondin e realpolitikës. Epo, edhe kur gjinia është pjesë e axhendave të sigurisë kombëtare, ka një tendencë për ta trajtuar atë më shumë si një «kapelë përkëdhelëse» ose një «shitesë»

sesa si një dimension thelbësor i promovimit të shoqërisë civile dhe vlerave demokratike. Si e dyta, gjinia duhet të nënkuptojë më shumë se gratë dhe numërimi i numrit të grave në poste drejtuese – synime fisnike, sigurisht, por të kufizuara kur bëhet fjalë për përballjen me autoritarizmin. Me fjalë të tjera, përfaqësimi është i nevojshëm, por sigurisht jo i mjaftueshëm. Kjo është për shkak se edhe pse më shumë gra mund të zgjidhen në legjislaturat në mbarë botën, ato ndonjëherë «vendosen» në komisionet «e grave» dhe «familjes» dhe jo në organet aktuale vendimmarrëse. Në këtë mënyrë, nocione shumë të kufizuara të roleve gjinore dhe stereotipeve të dominuara nga meshkujt përsëriten në institucionet e qeverisjes, duke riprodhuar, përjetësuar dhe përforcuar shtypjen. Ndaj, në vend që të arrihet ndonjë gjë, gjinia përdoret si një lente e konceptuar përmes së cilës mund të shihet kërkimi i avantazhit në mjedisin e informacionit qendror për konkurrencën e fuqive të mëdha. Prandaj, strategjtë duhet të pranojnë se nëse gjinia është njëkohësisht një kërkesë kritike dhe një cënueshmëri, atëherë kjo garanton lloje të reja simulimesh krizash dhe lojërash luftarake për të ekspluar konkurrencën, dhe kjo përpjekje duhet të ndjekë mendimin e fundit shkencor dhe të kombinojë lojërat më të mira strategjike. Shkencat për të izoluar mënyrat në të cilat grupet konkurruese që përdorin manipulimin e roleve dhe identiteteve gjinore për të avancuar interesat e tyre dhe efektet e mundshme. Duke pasur parasysh rëndësinë e gjinisë dhe shtypjes për mbijetesën e regjimit, të kuptuarit se si gjinia përdoret për të përforcuar dinamikën e pushtetit është jetike dhe hap mundësi për gërryerjen e strukturave autoritare të pushtetit. Duke marrë parasysh rëndësinë e gjinisë dhe shtypjes për mbijetesën e regjimit, të kuptuarit se gjinia përdoret për të forcur dinamikën e pushtetit është thelbësore dhe hap mundësi për përkeqësimin e strukturave autoritare të pushtetit. Gjinia përfaqëson ide të ngulitura thellë në lidhje me identitetin dhe marrëdhëniet e pushtetit që komuniteti i sigurisë kombëtare duhet t'i marrë parasysh kur, për shembull, ndërton strategji të përshtatura parandaluese ose plane të fushatës ushtarake. Në fund të fundit, lufta është një veprimtari e natyrshme njerëzore dhe gjinia është një shprehje thelbësore e asaj që do të thotë të jesh njeri; të injorosh gjininë është të injorosh dimensionet themelore të vetë luftës.

Mr. Biljana Popovska
(për më shumë në këtë link: <https://warontherocks.com/2022/11/why-dictators-are-afraid-of-girls-rethinking-gender-and-national-security/>)

Në kuadër të «Programit për reforma në sektorin e inteligjencës dhe sigurisë në Republikën e Maqedonisë së Veriut 2021-2026» të DCAF - - Qendra e Gjenevës për Kontrollin Demokratik të Forcave të Armatosura DCAF (DCAF), hapat e parë për përgatitjen e një vetëvlerësimi gjinor në Ministrinë e Mbrojtjes dhe në Armatë. Ky është një mjet për vlerësimin e përgjegjësive gjinore të institucionit

Vetëvlerësim gjinor në Ministrinë e Mbrojtjes dhe në Armatën e Republikës së Maqedonisë së Veriut

DCAF është një nga institucionet lider në botë në fushën e reformës së sektorit të sigurisë dhe qeverisjes së sektorit të sigurisë. DCAF ofron mbështetje këshillimore brenda vendit dhe programe të asistencës praktike, zhvillon dhe promovon norma të përshtatshme demokratike në nivel ndërkombëtar dhe kombëtar, mbron praktikata e mira dhe kryen kërkime të lidhura me politikatat për të siguruar qeverisje efektive demokratike të sektorit të sigurisë. Programi Gjinor dhe Siguria i DCAF-it punon përmes kërkimeve, politikave, këshillave teknike dhe projekteve rajonale për të mbështetur zhvillimin e sektorëve të sigurisë që plotësojnë nevojat e sigurisë të burrave, grave, djemve dhe vajzave, dhe pjesëmarrjen e plotë të burrave dhe grave në institucionet e sektorit të sigurisë dhe proceset reformuese në të. Bashkëpunimi i krijuar dhe zyrtarizuar nga Ministria e Mbrojtjes dhe DCAF do të kontribuojë në avancimin e komponentit gjinor në institucionin tonë duke ndihmuar dhe mbështetur procesin e vetëvlerësimit gjinor, duke ndihmuar në zhvillimin e

rekomandimeve dhe një plan veprimi gjinor si produkte përfundimtare të vetëvlerësimit gjinor. Ai do të promovojë më tej një kulturë institucionale që ofron mundësi të barabarta për burrat dhe gratë dhe do të kontribuojë në rritjen e besimit të publikut në një sistem që mund të përmbushë nevojat e burrave dhe grave. Vetëvlerësimi gjinor në Ministrinë e Mbrojtjes dhe në Armatë do të realizohet në disa faza dhe në përputhje me mjete të caktuara metodologjike që do të mbulojnë gjashtë fusha, përkatësisht: efektivitetin e performancës; ligjet, politikatat dhe planifikimin; marrëdhëniet me komunitetin; llogaridhënien dhe mbikëqyrjen; stafin dhe kulturën institucionale. Për zbatimin efikas të vetëvlerësimit gjinor, një ekip, gjegjësisht një grup pune me përfaqësues nga Ministria e Mbrojtjes dhe Armata, i mbështetur nga ekspertë të jashtëm për kërkime sasiore dhe cilësore nga DCAF, përmes të cilit do të zbatohet dhe do të realizohet vetëvlerësimi gjinor. Me qëllim të forcimit të kapaciteteve të Grupit të Punës, u zhvillua një trajnim treditor, i cili ofroi një përditësim të një pjese të përmbajtjes për integrimin

gjinor, por edhe përgatitjen përmes zhvillimit të një metodologjie vlerësimi, zhvillimit të mjeteve, vlefshmërisë dhe testimit. Në përfundim të trajnimit u përcaktua një plan pune për vlerësimin dhe planifikimin e hapave kronologjikë në fazat e ardhshme për realizimin e vetëvlerësimit gjinor në Ministrinë e Mbrojtjes dhe në Armatë, i cili do të zbatohet dhe realizohet deri në fund të vitit. Ministria e Mbrojtjes do të jetë pronare ekskluzive e rezultateve të vetëvlerësimit gjinor, i cili do të shërbejë për përmirësimin sistematik të komponentit gjinor si pjesë plotësuese e aktiviteteve dhe proceseve të tjera. Zbatimi dhe realizimi i vetëvlerësimit gjinor do të sjellë përfitime të shumfalishta si: forcimi i reputacionit dhe besueshmërisë ndërkombëtare të institucionit; duke dhënë një shembull pozitiv që do të ndjekin potencialisht institucionet e tjera të sigurisë; rritja e besimit të publikut, identifikimi i nevojave për trajnim dhe pajisje, si dhe forcimin e progresit të arritur tashmë në përfshirjen e komponentit gjinor duke identifikuar sfidat dhe duke përcaktuar fushat për përmirësim.

Antoniella Stankovska-Budimir

Automatizimi robotik në mbështetje të agjencive federale

Kur bëhet fjalë për vendosjen e automatizimit dhe inteligjencës artificiale nga qeveria, në qendër të vëmendjes janë aplikacionet e profilit të lartë – pavarësisht nëse është rritja e performancës së ushtarëve në fushën e betejës, mbledhja e inteligjencës apo modernizimi i ofrimit të shërbimeve civile. Për këtë arsye, është e lehtë të humbasësh një transformim në «mbrapa zyrat» e Departamentit të Mbrojtjes dhe agjencive civile, ku adoptimi i automatizimit të procesit robotik po rritet. Automatizimi i procesit robotik (teknologjia RAP) i referohet një roboti softuerësh virtual që imiton veprime njerëzore, me qëllim që të automatizojnë detyrat e zakonshme, të përsëritura. Kandidatët idealë për automatizimin përfshijnë procese që janë shumë të standardizuara me hyrjet elektronike të të dhënave, të tilla si riorganizimi i mbledhjes dhe përpunimit të të dhënave, menaxhimi i dokumenteve, verifikimi i identitetit dhe përgjigjja automatike ndaj kërkesave

Automatizimi i procesit robotik (teknologjia RAP) udhëzon një robot virtual të softuerit të imitojë veprimet njerëzore në mënyrë që të automatizojë detyrat e zakonshme dhe të përsëritura. Kandidatët idealë për automatizimin përfshijnë procese që janë shumë të standardizuara me hyrjet elektronike të të dhënave, të tilla si riorganizimi i mbledhjes dhe përpunimit të të dhënave, menaxhimi i dokumenteve, verifikimi i identitetit dhe përgjigjja automatike ndaj kërkesave të qytetarëve për informacion

të qytetarëve për informacione. Një sondazh i vitit 2021 nga UiPath zbuloi se 6 në 10 të anketuar federalë dhe gjysma e të anketuarve të shtetit e shohin RAP-në si një bllok ndërtimi për shfrytëzimin e inteligjencës artificiale dhe mësimin të makinerive për të përshpejtuar mbledhjen e të dhënave dhe për të përmirësuar cilësinë e të dhënave. Pse? Si fillim, RAP ka koston më të ulët të hyrjes në hapësirën e automatizimit inteligjent dhe siguron norma të larta kthimi kur zbatohet në mënyrë korrekte. RAP dhe përdorimi i robotëve inteligjentë janë kritikë për agjencitë që kërkojnë të automatizojnë proceset manuale që kërkojnë kohë për të drejtuar një agjenci qeveritare. Për agjencitë që vlerësojnë RAP-in, është thelbësore që fillimisht të identifikohen se cilat procese janë më të përshtatshmet për automatizim – një vendim i nxitur kryesisht nga ndikimi në sasinë e kohës, parave dhe zhgënjimit të kursyer nga një zgjidhje e re.

Strategjitë e vlerësimit të kandidatëve për RAP

Kur vlerësohet se ku PVZH mund të ofrojë ndikimin më të madh operacional dhe njerëzor, është thelbësore të kryhet analiza, përmirësimi dhe standardizimi i plotë i automatizimeve të mundshme përpara se të fillojë zhvillimi i RAP. Përzgjedhja e kandidatëve të duhur nuk duhet të ndodhë në vakum, pasi kërkon një kuptim të misionit të përgjithshëm, mjedisit të biznesit dhe sistemeve të TI-së. Me këto konsiderata në mendje, pesë strategjitë e mëposhtme mund t'i udhëzojnë vendimmarrësit drejt kandidatëve më efektivë.

A është procesi një doracak dhe a përsëritet i njëjti?

RAP përbëhet nga procese të përsëritura manuale që kërkojnë vëmendjen e punonjësit dhe përfshijnë ndjekjen e hapave të ngjashëm për çdo pjesë të re të hyrjes. Proceset që kërkojnë aktualisht përfshirje ose mbikëqyrje njerëzore, të tilla si futja e të dhënave ose përpunimi i skedarëve të personelit, përfitojnë më së shumti nga RAP, pasi automatizimi i procesit liron kohën e punonjësve për detyra më domethënëse.

A është ky proces ngarkues dhe i shpeshtë?

Disa procese operationale duhet të ndodhin çdo muaj, disa çdo ditë dhe të tjera sipas kërkesës nga mijëra ose miliona përdorues të lidhur. Kjo konsideratë duhet të merret në lidhje me barrën e procesit.

A përdorë ky proces rregulla apo shablone?

Zgjidhjet e AI RAP mund të jenë të afta të kryejnë vendimmarrje komplekse, por proceset që pasojnë, një grup rregullash ose udhëzimesh të përcaktuara, e bëjnë përdorimin më efektiv të automatizimit inteligjent. Edhe nëse rregullat që drejtojnë procesin janë jashtëzakonisht komplekse, një kompjuter mund t'i përvetësojë këto rregulla në mënyrë shumë më efikase sesa një njeri.

A ballafaqohet ky proces me hyrje-daljet standarde?

Çdo proces që merr një lloj standardi të të dhënave, si një dokument, PDF ose përhapje, mund të përsëritet nga

një RAP i trajnuar për të trajtuar një format të caktuar të qëndrueshëm të të dhënave. Proceset që akomodojnë disa formate të ndryshme, të tilla si një përzierje e postës elektronike, nënshkrimet në letër dhe video, kërkojnë shumë më tepër investime për t'u automatizuar. Prodhimi standard është gjithashtu i rëndësishëm - gjenerimi i një skedari, regjistrimi i informacionit në një bazë të dhënash, dërgimi i emaileve ose lajmeve të rrjetit, etj. Dokumentet e skenuara fizike mund të transformohen përmes përpunimit të gjuhës së natyrshme apo përmes njohjes optike të karakterëve, apo përmes proceseve të automatizuara në mënyrë që këto dokumente të shëndrrohen në të dhëna mjaft të dobishme.

Sa biznes aplikacione janë të përfshira?

Sa më pak aplikacione biznesi të përfshira, aq më efikas RAP mund të jetë jashtë portës, pasi AI duhet të kuptojë hyrjet dhe daljet e një programi dhe mund të «ndërfaqet» drejtpërdrejt me të. Implementimet më të avancuara mund të lidhin disa aplikacione dhe t'i lejojnë ata të «bisedojnë» me njëri-tjetrin, por ky nivel investimi është më i dobishëm aty ku kthimi nga investimi pritet të jetë i rëndësishëm. Çfarë do të ndodhë më pas për RAP? Përderisa më shumë agjenci marrin rezultate konkrete, do të ketë një dëshirë për të vazhduar udhëtimin drejt automatizimit më inteligjent. PVZH tashmë po evoluon përtej vijës bazë.

Mr. Zorica Stojkova

Humaniteti në vepër

Epiqendra e tërmetit që goditi Turqinë dhe Sirinë ka qenë shumë e cekët, në rreth 18 kilometra, duke shkaktuar kështu dëme serioze të objekteve në sipërfaqe. Tërmeti ka ndodhur në orët e hershme të mëngjesit, deri sa njerëzit kanë qenë në gjumë. Ky është rajon i cili nuk ka përjetuar tërmete të mëdha apo shenja të çfarëdoforme paralajmërimi për më shumë se 200 vjet. Tërmeti katastrofal shkaktoi dëme të mëdha materiale dhe fatkeqësisht, një numër i madh njerëzish humbën jetën e tyre.

Ndihmë për popullatën e prekur dhe ëpr shmangjen e pasojave nga tërmeti arriti nga të gjitha anët e botës. Republika e Maqedonisë së Veriut ishte ndër vendet e para që dërgoi ndihma deri te vendet e prekura, si në mjete materiale, ashtu edhe përmes ekipeve të specializuara për ndihmë dhe për veprim gjatë fatkeqësive të këtuilla natyrore. Me automjete, me furgonë dhe me avionë, u nisën në drejtim të Turqisë pothuajse njëqind shpëtues, zjarrfikës dhe specialistë ushtarak, të cilët ju bashkuan ekipeve turke dhe atyre ndërkombëtare të shpëtimit, në shpëtimin e njerëzve të cilët gjendeshin nën rënoja e mijëra

Një tërmet shkatërrues me fuqi prej 7,8 ballë sipas shkallës së Rihterit më 6 shkurt goditi Turqinë Juglindore dhe disa pjesë të Sirisë, duke shkaktuar kështu dëme të mëdha materiale dhe shumë viktima dhe të lënduar si pasojë e rënojave nga tërmeti. Republika e Maqedonisë së Veriut ishte ndër vendet e para e cila dërgoi ndihmë për vendet e prekura. Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut edhe njëherë u dëshmuar me vepra, duke dërguar ekipet e saja të specializuara të cilat në mënyrë të palodhshme ndihmuan në shpëtimin e jetës së njerëzve dhe në shmangjen e pasojave nga tërmeti katastrofal

ndërtesave në pastrimin e terrenit. Nga Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut menjëherë u dërgua një skuadër ushtarake e përbërë prej 24 pjesëtarë të Armatës të Batalionit të Forcave Speciale dhe prej dy instruktorëve nga Komanda për Trajnim dhe Doktrina me dy qenë zyrtarë. Pas arritjes në Kahramanmarsh një nga vendet i cili më se shumti u prek nga tërmeti katastrofal në Turqi, ekipet e shpëtimit menjëherë filluan me aktivitetet për gjetjen dhe tërheqjen e viktimave apo të mbijetuarve nën rënoja. Pas miratimit të vendimit nga ana e Qeverisë për dërgimin e ndihmës plotësuese, ndërsa me propozim të

Ministrit të Mbrojtjes, u dërgua edhe një përbërje plotësuese nga rradhët e Armatës i përbërë nga 36 pjesëtarë të Batalionit të Forcave Speciale, të trajnuar për kërkim shpëtim nën gërmadha. Ekipi nga kazerma "Ilinden" në Shkup shkoi në Republikën e Turqisë, ku morri pjesë në operacionin humanitar në vendet më të prekura nga tërmeti katastrofal. Me dërgimin e ekipit plotësues të Armatës. Nga ana e shefit të Shtabit të Përgjithshëm, gjeneralnënkolonelit Vasko Gjurginovskit, pjesëtarëve iu kumtua që në mënyrë më profesionale të japin mundin dhe potencialin e tyre, në mënyrë që t'ju ndihmojnë qytetarëve të vendit

mik, Turqisë. Para rreshtimit të ushtarëve të gatshëm për nisje, u drejtua edhe zëvendës shefi i SHP, gjeneralmajori Azim Nuredin.

Pjesëtarët e ekipit të dytë nga Batalioni i Forcave Speciale të trajnuar për shpëtim dhe kërkim, bashkarisht, me ekipet nga Britania e Madhe, Franca dhe Gjermania, dhe me anë të mbështetjes së pandërprerë nga ana e ekipeve nikoqire të shpëtimit dhe nga Armata pritëse, përpiqeshin që në më tepër lokacione, duke luftuar edhe me faktorin kohë dhe me kushtet e vështira, të shpëtojnë jetë njerëzish.

Pjesëtarët e Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut, në qytetin e Kahrmanmarashit, vazhdimisht ishin të angazhuar në kuadër të aktiviteteve për kërkim në terrën, në gjetjen dhe tërheqjen e njerëzve të mbijetuar të cilët gjendeshin nën gërmadhat shkatëruese si pasojë e tërmetit katastrofal. Pjesëtarët e Armatës në terren dëshmuar vendosmërinë dhe gatishmërinë e tyre që në mënyrë profesionale t'a kryejnë detyrën e tyre duke e përdorur kapacitetin e tyre maksimal, në gjetjen e njerëzve të prekur nga tërmeti. Pjesëtarët e Armatës së RMV-së, në mënyrë të palodhëshme morrën pjesë në gjurmimin pas të mbijetuarve nën gërmadhat në Kahrmanmarash. Të gjithë, punuan me shpresë që gjatë procesit të kërkimit do të arrijnë të shpëtojnë jetë.

Kontribut në gjetjen e njerëzve nën gërmadha dhanë edhe qentë zyrtarë të racës barinjte e Belgjikës dhe të racës Labrador, të cilët së bashku me instruktorët janë të trajnuar pikërisht për gjetjen e personave gjatë fatkeqësive elementare. Nën gërmadhat nga tërmeti në qytetin turk Kahrmanmarash, ushtarë të Armatës me qen gjurmues morën pjesë në një aksion të shpëtimit. Heronjtë katërkëmbësh të Armatës me instruktorët e tyre nga Qendra e Mbikqyrjes dhe Trajnimit të Qenëve ishin pjesë e ekipit që gjetën dhe shpëtuan jetën e një fëmiju. Armata jonë ndihmoi edhe në aksionin e suksesshëm për tërheqjen e një fëmiju 5 vjeçar nën gërmadhat e Kahrmanmarashit. Pas pastrimit gjashtë orësh të gërmadhave dhe pas pesë orëve tjera të kërkimit, pjesëtarët ia dolën t'a nxirnin Sulejmanin pesë vjeçar. Nga ana e ekipeve tona ushtarake pa ndalë gjurmohej çdo centimetër nga gërmadhat e ndërtesave në Kahrmanmarash. Në videon e gjiruar në këtë qytet, pjesëtar i ARMV-së, sqaron se si janë të gatshëm ushtarët tanë të qëndrojnë deri s aka nevojë për një gjë të tillë.

„Po e japim maksimumin në terren, me shpresë që do t'ia dalim që të shpëtojmë dhe të tërheqim ende njerëz që janë gjallë. Mbesim këtu deri sat ë ketë nevojë dhe vazhdojmë që në mënyrën

më profesionale dhe me shumë sakrificë të punojmë me qëllim që të shpëtojmë sa më shumë njerëz dhe me këtë, të dëshmojmë solidaritetin tonë me Republikën e Turqisë“, theksoi pjesëtari i ARMV-së i cili ishte në terren në qytetin e goditur të Kahrmanmarashit. Ministria e Mbrojtjes dhe Armata dërguan një maun me ndihmë humanitare në drejtim të Turqisë, sipas vendimit të Qeverisë për ndihmë humanitare në mjete materiale për Turqinë. Mauni ishte i mbushur me 5.000 batanije dhe me 200 barela saniteti për ndihmën e parë. Paketimi dhe transporti i ndihmës humanitare janë të realizuara në bashkëpunim me Odën Ekonomike Maqedono-Turke. Dërgesa është dërguar deri në qytetin Batman në pjesën juglindore të Turqisë, e cila gjithashtu ishte goditur nga tërmeti

katrofal.

Në ndërkohë Qeveria e mbajti seancës e 130 dhe mori vendim që 13 shkurti të shallet Ditë Zie në Republikën e Maqedonisë së Veriut. Vendimi është miratuar në bazë të shprehjes së solidaritetit dhe respektit për numrin e madhe të jetëve të humbura, si pasojë e tërmetit katastrofal që ndodhi në Republikën e Turqisë dhe në Republikën Arabe të Sirisë më 6 shkurt 2023. Gjatë Ditës së Zisë, flamuri i Republikës së Maqedonisë së Veriut u vendos në gjysëm shtize në vendin tonë dhe para të gjitha përfaqësi diplomatiko-konsulare jashtë tij. Në fillim të seancës së Qeverisë u nderuan viktimat e tërmetit katastrofal në Turqi dhe Siri.

Kristina Ilievska

SOLIDARI
ARMATA E REPUBLICĂ

TETI NË VEPËR
ËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

Pistoleta modulare „HK P30“

Pistoleta „HK P30“ i përket gjeneratës së katërt të pistoletave me një dizajn modern modular, karakterizuar nga cilësia e lartë e ndërtimit, mekanizmi i besueshëm dhe i sigurt i funksionimit, saktësia e mirë, ergonomia e shkëlqyer, e lehtë për t'u përdorur për shkak të kontrolleve të dyanshme të rregulluara mirë dhe lehtësisht të arritshme, kapaciteti i madh, kornizë municioni, çmontim, pastrim dhe mirëmbajtje e lehtë. Pistoleta bën pjesë në grupin e armëve gjysmë automatike dhe është prej çeliku të fortë dhe polimer të përforcuar me lesh xhami. Mbajtësi i bulonave, tyta, mekanizmi i këmbëzës, një pjesë e udhëzuesit të sustës mbrapsht dhe susta e tërheqjes dhe një pjesë e kornizës së municionit janë prej çeliku, ndërsa doreza është prej polimeri. Mbulesa e armës është plotësisht e mbyllur dhe ka një formë drejtkëndëshe, por me konture të rrumbullakosura ergonomikisht në skajet. Në anët e përparme dhe të pasme të kapakut ka brazda të mëdha që lejojnë gjuajtjen më të lehtë të armës. Për mbrojtje nga korrozioni dhe ndikimet e jashtme, mbulesa është e veshur me nitrid karboni. Ka pamje mekanike të ulëta përpara dhe të pasme me mundësi korrigjimi të drejtimit, të pajisur me tre pika lumineshente jeshile që lejojnë synimin e lehtë në kushte të dukshmërisë së zvogëluar dhe në kushte nate. Përndryshe, në kapakun në anën e djathtë ka një nxjerrje plumbi, i cili është edhe tregues i një plumbi në tytë, gjegjësisht kur ka një plumb në tytë, duket një zgjatje e kuqe, e cila lehtë mund të jetë ndjehet me gisht. Pjesa e përparme e poshtme e kornizës së polimerit ka një shirit MIL STD 1913 Picatinny për montimin e një pamjeje lazer, dritë taktike dhe më shumë. Një version “taktik” është zhvilluar gjithashtu nga arma, e cila mund të pajiset me një shtypës të gjuajtjes ose një kompensues flakë arrestues/të shtënë dhe një pamje reflekse me pika të kuqe. Doreza është modulare dhe ka ergonomi të shkëlqyer dhe kënd vendosjeje. Për të janë bërë 3 futje të madhësive të ndryshme (madhësia S, M dhe L) për të majtën, të djathtë dhe pjesën e pasme të dorezës, në mënyrë që të përshtaten me çdo dorë. Gjatë futjes, këto futje mbështeten në shina të vogla nga doreza, dhe futja e pasme nga doreza në fundin e poshtëm fiksohet me një kunj. Përndryshe, sipërfaqet e jashtme të dorezës kontrollohen imët për të “ngjitur” më mirë dorën. Tubi i çelikut është i farkëtuar në të ftohtë me prerje poligonale (me 6 fusha) me kënd rrotullimi të drejtë 250 mm. Udhëzuesi i sustës mbrapsht me

sustën kthyesë përmban gjithashtu një futje cilindrike polimer. Ky montim ka edhe rolin e një amortizatori, për të reduktuar rikthimin gjatë shkrepjes. Arma ka komandë me dy anë, pra levë për fiksimin/lëshimin e kapakut (që përdoret edhe për çmontimin e armës) dhe levën për lëshimin e kornizës së municionit, të cilat vendosen në të dy anët, gjë që kontribuon në trajtimin më të lehtë të armës, pavarësisht se cila dorë është mbizotëruese në përdoruesin e armës. Versioni bazë i armës nuk ka një frenë standarde manuale të jashtme, por ka një frenë automatike të integruar për kunjën e qitjes dhe kunjën e qitjes, duke bërë të mundur parandalimin e shkrepjes aksidentale, gjegjësisht, gjuajtja do të ndodhë vetëm kur këmbëza është të tërhequr plotësisht. Pistoletat e serisë “P30” janë gjithashtu të pajisura me pajisjen e patentuar HK Lock-Out™. Ky mekanizëm ndodhet brenda pjesës së poshtme të pasme të dorezës dhe kur është i kyçur, bllokon veprimin e armës duke bllokuar të gjithë lëvizjen e këmbëzës, goditjes dhe marrësit. Mekanizmi është i kyçur dhe nuk mund të ndizet derisa të zhblokohet. Kthimi i tastit në drejtim të akrepave të orës 1/4 e kthesës bllokon veprimin, duke e kthyer në drejtim të kundërt e zhblokon atë. Një version “V3” me një mekanizëm DA/SA u zhvillua gjithashtu nga pistoleta, e cila ka një dekoder të integruar të vendosur në pjesën e pasme të kornizës, nën të majtën e goditjes së kunjës të qitjes dhe është lehtësisht i aksesueshëm për të dy majtas dhe manipulimi me dorën e djathtë. Korniza standarde e municioneve është me dy rreshta me një kapacitet prej 15 fishekësh për municionin 9x19 mm dhe 13 fishekë për municionin 0,40 S&W, dhe ofrohet gjithashtu një opsion me 10 fishekë. Korniza e municioneve në pjesën e pasme ka vrima të vogla për ta bërë më të lehtë për të parë numrin e fishekëve në të. Pjesa e poshtme e pasme e kornizës së municionit është prej polimer. Një avantazh i kësaj arme është mundësia që kur një kornizë e re municioni futet në armë, nëse mbulesa është në një pozicion fiks të pasmë, ajo do të shkojë automatikisht përpara (praktikisht duke rimbushur armën) dhe mund të kalojë menjëherë në veprim luftarak. Nga rruga, pajisjet standarde përfshijnë gjithashtu një aksesori për ngarkimin e shpejtë të kornizave të municioneve. Çmontimi dhe montimi bazë i armës për pastrim të rregullt është shumë i thjeshtë dhe nuk kërkon mjete. Bazuar në pistoletën standarde “HK P30”, janë zhvilluar versione dhe nënversione

të ndryshme në kalibra të ndryshëm, përkatësisht: P30S, P30L, P30LS, P30SK dhe P30SKS. Ndryshe, versionet P30S, P30LS dhe P30SKS janë të pajisura me frena manuale të dyanshme, ndërsa përmbysjet e mëposhtme janë zhvilluar sipas mekanizmit të këmbëzës: V1 (LEM) me tërheqje të lehtë të këmbëzës me mekanizëm të përmirësuar DAO, V2 (LEM) me tërheqje standarde të këmbëzës me mekanizëm të përmirësuar DAO dhe V3 me mekanizëm DA/SA me dekodues.

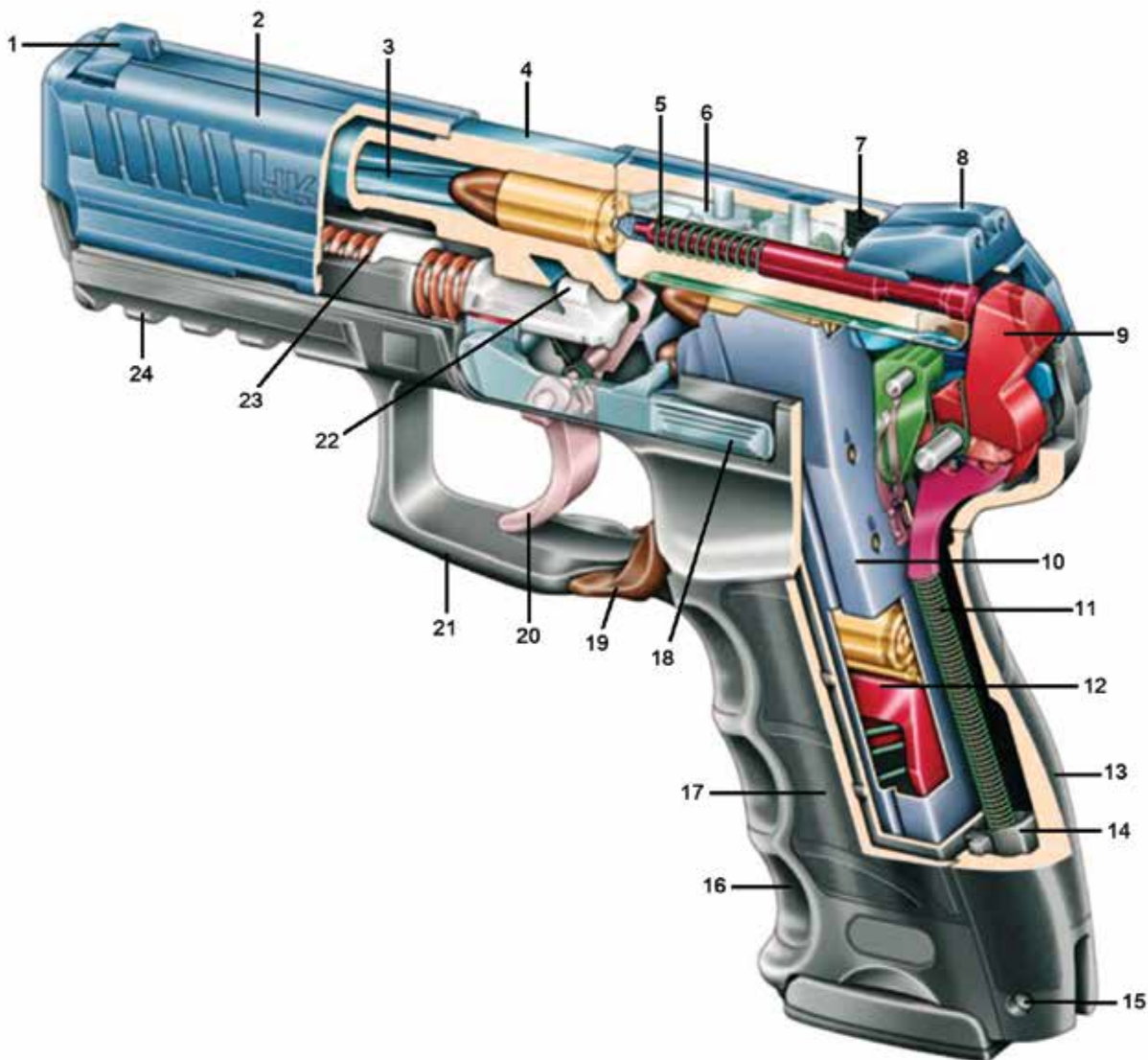
Ivica Dameski

Sqarimi i fotografisë

Fotografia e „HK P30“

1. Shënjestra e përparme mekanike
2. Mbulesa
3. Tubi
4. Hapësja e mbulesës për hedhjen e fishekut
5. Gjilpëra sulmuese
6. Tërheqësi i plumbit
7. Mekanizmi i sigurisë së gjilpërës sulmuese
8. Shënjestra e pasme mekanike
9. Hedhësi i gjilpërës sulmuese
10. Korniza e municionit

11. Hapësira e bartëses së saj (mbështetëses) për nevojat e hedhësit

12. Shtypësi i fishekëve në kornizën e municionit

13. Futësi i pasëm polimerik i përshtatshëm për kornizën

14. Gëzhoja e hapësirës dhe bartësi i saj (mbështetësi) për nevojat e hedhësit

15. Pozicioni i futësit të pasëm

16. Dorëza prej polimeri

17. Futësi i përshtatur anash prej polimeri për vendosjen e dorëzës

18. Leva e hedhësit/përçuesit të mbulesës

19. Leva për lirimin e kornizës së municionit

20. Këmbëza

21. Mburoja e këmbëzës

22. „Browning“ sistemi i mekanizmit

23. Hapësira me shtesën (prej polimerit cilindrik)

24. Shina standarde Picatinny MIL-STD-1913

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË „HK P30“	
MUNICIONI	9x19 mm Parabellum или .40 S&W
GJATËSIA	181 mm
GJATËSIA E VIJËS SHËNJESTRUESE	148.5 mm
LARTËSIA	138 mm
GJERËSIA	34.8 mm
GJATËSIA E TUBIT	98 mm
PESHA E PISTOLETËS	740 gr
PESHA E KORNIZËS SË MUNICIONIT PREJ 15 FISHEKËVE	95 gr
PESHA E KORNIZËS SË MUNICIONIT PREJ 10 FISHEKËVE	77 gr
SHPEJTËSIA MESATARE E PREDHËS NË DALJE TË TUBIT	360 m/s

Fluturaket pa pilot „Northrop Grumman MQ-4C Triton“

Termi „Sistemi i Avionëve pa Pilot“ u miratua nga Departamenti i Mbrojtjes i SHBA-së dhe Administrata Federale e Aviacionit të SHBA-së në 2005 nën platformën e tyre të sistemit të avionëve pa pilot – 2030. Termi është miratuar edhe nga International Civil Aviation Organization (ICAO), si dhe nga Single-European-Sky. Fluturake të tilla operojnë nën kontroll në distancë nga një operator njerëzor si një avion i pilotuar nga distanca (Remotely-Piloted Aircraft - RPA), me shkallë të ndryshme autonomie, si ndihma nga autopiloti, deri në avionë plotësisht autonome që nuk kërkojnë ndërhyrje njerëzore (cloud computing, computer vision, artificial intelligence, machine learning, deep learning, thermal sensors etj). Kohët e fundit ato janë bërë asete thelbësore për shumicën e forcave të armatosura. Ndërsa teknologjitë e kontrollit përmirësohen dhe kostot ulen, përdorimi i tyre është zgjeruar në shumë aplikacione joushtarake, si për shembull: monitorimi i zjarreve në pyje, fotografimi ajror, shpërndarja e produkteve, në bujqësi, për monitorimin e policisë, inspektimet e infrastrukturës, për argëtimin, shkencën dhe si aktivitete të pazakonta që realizohen me to janë kontrabanda dhe garat me dron.

Fluturaket pa pilot (Unmanned Aerial Vehicle - UAV) njihen si avionë pa pilot, pa ekuipazh ose pasagjerë në bord, që përdorin forca aerodinamike për të siguruar ngritjen. Ata janë një komponent i Sistemit të Avionëve pa Pilot (Unmanned Aircraft System - UAS), i cili përfshin: kontrolluesin, stacionin e kontrollit, komandën, sistemin e komunikimit me avionin, si dhe të gjithë elementët e tjerë të sistemit të nevojshëm për kryerjen e fluturimit

Fluturakja pa pilot „Triton“

Kah fundi i muajit korrik në vitin 2021, kompania „Northrop Grumman“ dhe Komanda e Sistemeve Ajrore Detare të SHBA (NAVAIR) shënuan një moment historik të rëndësishëm në partneritetin e tyre 13-vjeçar në zhvillimin e sistemit të mbikqyrjes detare pasi u zhvillua fluturimi i parë testues i konfigurimit të fundit. Është një nga fluturaket më të reja të kompanisë amerikane „Northrop Grumman“, e njohur edhe si „MQ-4C Triton“. Në konkurrencë për përzgjedhje kanë qenë edhe kompanitë si: „Boeing“, „Northrop Grumman“ dhe „Lockheed Martin“. Fluturakja është zhvilluar për nevojat e marinës detare në kuadër të programit „Broad Area Maritime Surveillance“ (BAMS) dhe ka për qëllim të sigurojë në kohë reale, 24/7 misione të inteligjencës, mbikqyrjes dhe zbulimit

(ISR) me 80% kohë efektive mbi rajone të gjera oqeanike dhe bregdetare. Misionet e tjera përfshijnë: mbikëqyrjen e vazhdueshme detare, kryerjen e misioneve të kërkim-shpëtimit, si dhe plotësimin e detyrave të avionëve të patrullimit detar „Boeing P-8 Poseidon“. Kjo fluturake pa pilot është përmirësuar dhe zhvilluar mbi elementet e fluturakes „RQ-4 Global Hawk“, dhe ndryshimet përfshijnë: radarin e ndarjes së sigurisë, kornizën e ajrit dhe përfundimin e krahëve (51,000 orë jetëgjatësi e garantuar e kornizës ajrore), më pas ndryshimet në sistemin e ngrirjes së akullit dhe sistemin e mbrojtjes nga rrufeja. Këto aftësi lejojnë që avioni të zbrisë dhe të fluturojë midis shtresave të reve për të parë më nga afër anijet dhe objektivat e tjerë në trupat ujorë kur është e nevojshme. Sensorët lejojnë

që anijet të gjurmohen duke mbledhur informacion në lidhje me shpejtësinë, vendndodhjen dhe klasifikimin e tyre. Do të ishte avioni i parë pa pilot i pajisur me një radar të tillë, por financiarisht mbi buxhetin e planifikuar. Sistemi i radarit mbetet një kërkesë programi, por presionet e buxhetit dhe teknologjisë e kanë detyruar Marinën të vonojë integrimin e saj në dron. Ekziston një mundësi për të përdorur të dhënat e radarëve tokësorë ndërsa i afroheni një aeroporti për menaxhimin e mëtejshëm operacional të trafikut ajror. Ai u dorëzua për herë të parë në 2012 në një ngjarje në Kaliforni ku mori emrin e tij „Triton“. Fluturimi i parë i avionit MQ-4C u krye më 22 maj 2013, i ndjekur nga fluturimet e mëvonshme testuese. Ai pritej të ishte operacional deri në fund të vitit 2015, me gjithsej 68 dronë të planifikuar për prokurim (me opsionin për t'i kërkuar marinës të zvogëlojë numrin e fluturakeve që do të dorëzohen). Megjithatë, inspektori i përgjithshëm i Departamentit të Mbrojtjes ka përcaktuar se kërkesa për rreth 70 fluturake është e justifikuar, bazuar në vlerësimet e kostos në dispozicion. Aftësia fillestare operationale për MQ-4C ishte planifikuar për vitin 2018, dhe aftësia e plotë operationale për vitin 2023. Katër avionë MQ-4C janë planifikuar të jenë operativë në çdo bazë për të mbajtur fluturimin e vazhdueshëm, ndërsa pjesa tjetër do të prodhohet për testim, trajnim dhe humbje të zëvendësimit. E gjithë porosia duhet të përfundojë në vitin 2032.

Fluturakja „MQ-4C“ mund të qëndrojë në ajër për më shumë se 30 orë, në lartësinë rreth 17000 metra, me një shpejtësi deri në 610 km/h, me peshën e tij prej 14628 kilogramësh dhe një hapje krahësh rreth 40 metra. Sensori i tij i mbikqyrjes është nga grupi i sensorëve aktivë shumëfunksionalë dhe fushëpamje 360 gradë. „MQ-4C“ është i dizajnuar të bëjë (ndërsa „RQ-4 Global Hawk“ nuk e bën) një aterim të shpejtë në lartësi më të ulëta. Kjo është arsyeja pse ajo ka një byk më të fortë më të ulët për t'i bërë ballë breshrit, goditjes së shpendëve dhe rrufesë. Është i pajisur me sisteme kundër ngrirjes së krahëve. Kjo fluturake mund të marrë imazhe radari me rezolucion të lartë dhe më pas të përdorë softuerin e avancuar të njohjes. Bëhet fjalë për një sistem gjysmë autonom, kryesisht për të kursyer fuqinë punëtore, kështu që operatorët duhet vetëm të zgjedhin zonën e funksionimit dhe të vendosin parametra të tillë si shpejtësia, lartësia dhe objektivi. Fluturakja njihet ndryshe edhe si „Triton Multi-INT“ për shkak të shtesës së dy sensorëve të ri për SIGINT dhe ELINT. Këta sensorë të rinj dhe kërkesat e tyre më të larta për sigurinë e të dhënave diktuan

ndryshime të rëndësishme harduerike dhe softuerike të fluturakja. Interesimi për këtë platformë është shprehur nga Australia, si një platformë ushtarake për zbatimin e detyrimeve doganore (për të zbuluar varkat dhe anijet e vogla në ujërat veriore të vendit, veçanërisht përmes aftësisë së mbulimit me re). Më 16 shkurt 2014, u njoftua se qeveria australiane do të kërkonte blerjen e shtatë „MQ-4C Tritons“, të cilët, përveç vendndodhjes së anijeve dhe avionëve, do të përdorëshin edhe për zbulimin e azilkërkuesve në det. Së bashku me „P-8 Poseidon“, kjo platformë duhet të zëvendësojë flotën e vjetër „P-3 Orion“. Qeveria australiane konfirmoi në Letrën e Bardhë të Mbrojtjes së 2016 se Forca Ajrore Mbretërore Australiane do të blejë shtatë avionë MQ-4C Triton si pjesë e „aftësisë së saj të inteligjencës, mbikëqyrjes dhe zbulimit“. Më 26 qershor 2018, kryeministri australian njoftoi blerjen e fluturakeve pa pilot.

Në janar 2015, kompania gjermane „Luftwaffe“ filloi të konsideronte avionin „Triton“ për të plotësuar nevojat e tyre të inteligjencës SIGINT si një vazhdim i programit të anuluar të bazuar në „Global Hawk EuroHawk“. Edhe pse „EuroHawk“ supozohej të plotësonte boshllëkun, SIGINT u anulua në maj 2013 pasi shpenzoi rreth 600 milionë euro mes shqetësimeve në lidhje me aftësinë e tij për të përbushur rregullat e vlefshmërisë ajrore dhe për të lejuar fluturimin mbi hapësirën ajrore civile të Evropës. Me mbrojtje kundër ngrirjes dhe mbrojtje nga rrufeja të përfshira tashmë, „MQ-4C“ do të kishte një shans më të mirë për të marrë një certifikatë sigurie për të fluturuar mbi zonat e populluara të Evropës. Në këtë drejtim, Ministria e Mbrojtjes së RF të Gjermanisë mori vendim për blerjen e „MQ-4C“, ndërsa porositë duhet të bëhen pas vitit 2025.

Dragan Pavlovski

„VECTOR/GRF“ - automjeti holandez i lehtë taktik me rrota 4x4

Automjeti taktik ekspeditiv i gjithanshëm (COMANDO of Road) i destinuar për operacione jashtë rrugës (VECTOR ose GRF) është një mjet taktik i lehtë për të gjithë terrenin, i projektuar kryesisht për Trupat e Komandës së Korpusit (KCT), një njësi speciale e Ushtrisë Mbretërore të Holandës. KCT punon si një njësi e pavarur për të kryer operacione speciale në territorin e armikut. Forcat Holandeze të Operacioneve Speciale Detare (MARSOF) gjithashtu mund të përdorin automjetin në operacionet e tyre. Automjeti taktik „VECTOR/GRF“ është zhvilluar nga kompania vendase e mbrojtjes „Defenture“ me qendër në Holandë, në bashkëpunim me komando dhe specialistë të Organizatës së Materialeve të Mbrojtjes (DMO) të Ministrisë së Mbrojtjes së Holandës. Ky automjet taktik zëvendësoi automjetet e Forcave Speciale Mercedes-Benz (MB) G280 CDI në ushtrinë holandeze.

„VECTOR/GRF“ është një mjet taktik i lehtë ekspeditiv i gjithanshëm për komando, lëvizje dhe operacione jashtë rrugës, i prodhuar në Holandë nga Defenture, një specialist holandez dhe kompani taktike e prodhimit të automjeteve të blinduara të lehta me rrota

Dizajni dhe karakteristikat e automjetit taktik „VECTOR/GRF“

Automjeti taktik „VECTOR/GRF“ bazohet në një platformë GRF të këmbyeshme dhe shumë modulare të konfigurueshme të provuar nga lufta. Është 5.1 metra e gjatë, 1.8 metra e gjerë dhe 2.2 metra e lartë. Mund të strehojë katër deri në pesë anëtarë të ekuipazhit. Automjeti ka një peshë bruto maksimale prej 4,600 kg dhe mund të mbajë një ngarkesë prej 1,440 kg. Kapaciteti i ngarkesës lejon komandot të mbështeten te vetja dhe të patrullojnë për javë të tëra me armë dhe furnizime adekuate me ushqim

dhe ujë. Shasia qendrore e fuqishme me lëvizje me katër rrota dhe goma në buzë alumini 18 inç ofrojnë kapje dhe lëvizshmëri superiore, duke e bërë automjetin një opsion ideal për çdo terren. Drejtimi i tij i ndërrueshëm me katër rrota ofron manovrim jashtëzakonisht të lartë, duke mundësuar drejtimin e pavarur të rrotës së pasme.

Automjeti përmban një paketë mbrojtëse balistike modulare „TenCate“, të prodhuar nga „TenCate Protective Fabrics“ me bazë në SHBA, e cila përfshin dyer balistike me dhe pa xham, një pllakë shpërthyesë të lëvizshme dhe një xhami balistike të

palosshme. Paketa ofron mbrojtje për pasagjerët kundër kërcënimeve të tilla si minat e vogla dhe armët e vogla. Automjeti „VECTOR/GRF“ është i pajisur me një mitraloz „MAG“ 7.62 mm, të cilin pasagjeri mund ta kontrollojë nga një ndenjese e rregullueshme në lartësi. Përveç kësaj, në automjet është instaluar një mitraloz i rëndë HMG M2 12,7 mm ose një granatëdhës automatik „Heckler & Koch“ 40 mm në transportuesin e unazës, i cili mund të paloset për transport në një helikopter Chinook. Komandot mund të përdorin granatëdhës tymi nga përpara dhe mbrapa për të lëvizur shpejt, si dhe për t'u mbrojtur nga raundet video të armikut.

Te automjeti taktik „VECTOR/GRF“ janë instaluar pajisjet e nevojshme për të mbështetur komunikimet me rreze të shkurtër dhe shkëmbimin e sigurt të zërit dhe të dhënave në distanca të gjata. Gjithashtu ka fole për bllokimin e sinjaleve (jammers). Sistemet elektrike të automjetit të forcave speciale përbëhen nga njësi 12 V dhe dy njësi furnizimi me energji 24 V. Automjeti „VECTOR/GRF“ është i pajisur me qarqe elektrike të veçanta IP 67 24V (rezistente ndaj lagështirës, pluhurit dhe goditjes), në përputhje me STANAG 2601. , për të siguruar energji për automjetin dhe sistemet e tjera të komunikimit në vetë automjetin.

Automjeti „VECTOR/GRF“ është i pajisur me një motor naftë 3.2 litërsh „Steyr“ me gjashtë cilindra, i cili mund të përdorë lloje të shumta karburanti, me fuqi maksimale 160 kW dhe çift rrotullues maksimal 500 Nm. Automjeti ka një transmetim automatik me gjashtë shpejtësi dhe një rezervuar karburanti prej 115 litrash. Ka një rreze veprimi prej 800 kilometrash, me shpejtësi maksimale 130 kilometra në orë në rrugë të asfaltuara dhe 95 kilometra në orë jashtë rrugës. Këto karakteristika e bëjnë këtë automjet një nga automjetet më të lëvizshme në rrugë dhe jashtë rrugës në kategorinë e tij.

Një element lëvizës emergjent në formën e një unaze të fortë gome është ndërtuar në mburojën e automjetit për të shërbyer si një rrotë rezervë në rast të një gome të këputur. Përpara ka një rrotë, e cila përdoret për nxjerrje në rast se automjeti ngec. Automjeti dallohet nga një pezullim i pavarur i pasëm, pezullim i barabartë në të katër pozicionet, të cilat ofrojnë lëvizshmëri dhe manovrim të lartë në një rrugë jashtë rrugës.

Specifikimet e automjetit „VECTOR/GRF“:	
Gjatësia	5,1 metra
Gjerësia	1,8 metra
Lartësia	2,2 metra
Pesha	4,6 ton
Ngarkesa	1440 kg
Ekuipazhi	4-5 persona
Motori	„Steyr“ 160 kw
Armamenti	mitraloz 7.62 mm dhe mitraloz 12,7 mm/granatëdhës automatik
Blinduesi	TenCate Protective Fabrics
Shpejtësia maksimale gjatë fluturimit	130 km/h
Autonomia e vargut	800 km
Tejkalimi i pengesës	90%
Tejkaimi i pengesës anësore	40 %
Tejkalimi i pengesës ujore	1 m

Mund të përdoret për operacione në temperatura që variojnë ndërmjet -32°C dhe 49°C.

Automjeti mund të kalojë një thellësi prej 750 mm, me mundësi rritjeje deri në 860 mm. Vertikalisht, në pjerrësi, mund të kapërcejë një pjerrësi deri në 90%. Këndet e afrimit dhe të nisjes së automjetit janë përkatësisht 46,5° dhe 43,5° dhe vjen me një distancë prej tokës prej 340 mm (clearance). Mund të kapërcejë terrenin me baltë dhe pengesat ujore deri në një thellësi prej 1 metër. Automjeti mund të transportohet nga ajri ose me një helikopter transporti „Boeing CH-47 Chinook“ ose si ngarkesë nën helikopter. Gjithashtu ka pika të shumta lidhjeje për transportin ajror, hekurudhor, tokësor dhe detar.

Kompania „Defenture“ e përfundoi porosinë e 75 automjeteve VECTOR të „KCT“ në korrik të vitit 2020. Në dhjetor të vitit 2022, „Defenture“ mori një tjetër urdhër nga Ministria e Mbrojtjes së Holandës, për dorëzimin e të paktën 41 automjeteve VECTOR në Brigadën Mobile Ajrore (11 LMB), një njësi e Ushtrisë Mbretërore Hollandeze. Grupi i parë i automjeteve pritet të dorëzohet nga mesi i vitit 2024. Me këtë marrëveshje i hapen mundësitë ministrisë që në të ardhmen të blejë automjete shtesë për një periudhë më të gjatë. Kompania „Defenture“ ka qenë një specialiste lider në zhvillimin dhe montimin e automjeteve të lehta taktike për gati 10 vjet.

Idriz Idrizoski

„BOXER“ – versioni me vemje

E inkurajuar nga sukcesi në treg i mjetit të blinduar me rrota modulare shumëfunksionale “BOXER” 8x8, kompania gjermane e shërbimeve KMW (Krauss – Maffei Wegmann) ka zhvilluar një version të ri me gjurmim modular me shumë qëllime. Prezantimi i parë i “BOXER”-it të gjurmuar është bërë në qershor 2022. në Panairin e Pajisjeve Ushtarake “Eurosatory 2022” në Paris, Francë. Falë përputhshmërisë në segmente të caktuara, versioni i ri i gjurmuar mund të pranojë të gjitha modulet e misionit të destinuara fillimisht për versionin me rrota BOXER 8x8. Versioni i parë i paraqitur nga prodhuesi KMW shfaqet si një tank i lehtë i gjeneratës së re që lejon lëvizjen si një mjet luftarak këmbësorie, por që ka fuqinë e zjarrit të një tanku kryesor luftarak. Automjeti ka një ekipazh prej tre personash (shofer, gjuajtës dhe komandant), dhe 6 ushtarë mund të transportohen në modulin e çmontimit. Ashtu si versioni i parë, armatura e versionit të gjurmuar siguron të njëjtin nivel mbrojtjeje kundër armëve të lehta të këmbësorisë dhe copëzave nga predha artilerie. Një motor naftë me fuqi 880 kW është instaluar si një mjet në pjesën e

përparme të majtë të automjetit, i cili lejon automjetin të arrijë shpejtësinë 100 km/h. Pesha e mjetit është 45 ton, ndërsa autonomia e lëvizjes është 500 km. Automjeti ka një hapësirë prej 45 cm dhe mund të ngjitet në një pjerrësi përpara prej 60%. Versioni i tankeve të lehta është i pajisur me frëngji luftarake pa pilot “RCT120”, e cila ka një top të integruar 120 mm me gropë të lëmuar, ngarkues automatik, i cili mban 15 predha. Topi është i stabilizuar dhe me rrotullim frëngji mund të veprojë 360°, ndërsa në lartësi mund të lëvizë nga

-10° në +20°. Në kupolën luftarake vendoset një mitraloz i rëndë me kalibër 12.7 mm dhe një lëshues për raketa të drejtuara kundër armaturës “SPIKE LR2”. Për të siguruar një mundësi më të madhe të mbijetesës në fushën e betejës, frëngji luftarake është e pajisur me një sistem mbrojtjeje aktive dhe pajisjet moderne të integruara të synimit me sensorë e mundësojnë atë të veprojë si “gjuetar-vrasës” dhe “vrasës-vrasës” („hunter-killer“, „killer-killer“).

Ivica Dameski

Pse duhet të keni gjithmonë thikë me vete

Se çfarë mjeteesh mban një person në baza ditore ndryshon me karakterin e personit dhe në varësi të rajonit ku ndodhet, mjedisit rreth tij dhe aftësive të tij. Sidoqoftë, ekziston një mjet që është konstant midis atyre mjeteve, dhe ajo është thika. Thika është ndoshta shoqëruesi më i vjetër i njeriut, pasi si mjet është e gjithanshme, e fortë dhe e dobishme për çdo detyrë, jashtë dhe në shtëpi. Arsyeja pse është kaq popullore është fare e thjeshtë: është një nga mjetet më funksionale të disponueshme sot. Duke e pasur atë në çdo kohë, do të keni zgjidhjen tuaj "bëje vetë" për çdo problem që mund të lindë dhe për një mori detyrash të përditshme. Kur bëhet fjalë për skenarët e mbijetesës, gatishmërinë e urgjencës dhe situata të tjera të pakëndshme gjithëpërfshirëse, ka shumë mjete të ndryshme, por thika është më e përmendura dhe më e dëshiruara. Nuk ka rëndësi nëse ka teher të fiksuar apo thikë xhepi, rëndësi ka që të jetë cilësore. A keni nevojë të mbani një thikë me vete çdo ditë? Më poshtë po shqyrtojmë disa arsye pse duhet të merrni parasysh, nëse nuk e keni tashmë një të tillë, të merrni një thikë dhe ta mbani atë çdo ditë. Ne besojmë se të gjithë duhet të kenë të paktën një thikë cilësore. Mbjajta e një

Në një situatë të padëshiruar, urgjente, një person mund të gjendet në çdo kohë dhe kudo. Ndonjëherë ajo situatë mund të ndodhë papritur, sa hap e mbyll sytë, kështu që në një situatë të tillë ku duhet të reagoni shpejt, disa sende që mbani me vete në baza ditore bëhen jashtëzakonisht të rëndësishme

thike i bën detyrat tuaja të përditshme pak më të përshtatshme. Mund ta përdorni në situata të ndryshme. Të kesh atë me vete çdo ditë është një ide e mrekullueshme, sepse nuk e di se kur do t'ju nevojitet. Jeta është e paparashikueshme dhe mund të gjendeni në një situatë të rrezikshme. Ndonjëherë ndodh fatkeqësia, kushtet janë të pafavorshme dhe rrugët janë të rrëshqitshme. Të kesh një thikë me vete mund të të shpëtojë jetën edhe nëse ndodh një aksident. Nga një thikë e madhe, e zezë, e frikshme 30 cm që mund të bëjë pothuajse çdo gjë, te një thikë e vogël ushtarake zvicerane me pamje të pafajshme, thikat vijjnë në të gjitha format dhe ngjyrat. Ne do të bënim një supozim dhe do të thoshim se shumë njerëz mbajnë një thikë xhepi dhe e përdorin atë çdo ditë. Ne gjithashtu do të supozojmë se njerëzit që nuk mbajnë thika i shohin të tjerët duke i përdorur ato shpesh. Pse është kjo e rëndësishme?

Kjo do të thotë se thikat janë një mjet i zakonshëm që njerëzit janë mësuar ta shohin dhe nuk do të nxitojnë menjëherë në përfundimin se keni ndërmend të bëni diçka të keqe vetëm sepse po i mbani ato, ndryshe nga disa sende të tjera që bartni me vete. Siç kemi thënë tashmë, thikat vijjnë në të gjitha format dhe ngjyrat. Në përgjithësi, ato janë mjete të lehta dhe kompakte. Edhe thikat më të mëdha nuk janë aq të rënda dhe mund të barten në mënyrë diskrete kur dikush dëshiron. Kur kemi një emergjencë, mund të dallojmë nëse mbajmë një mjet që nuk mund të fshihet lehtë nga pamja. Diskrecioni mund t'ju ndihmojë më mirë të dilni nga situata, në vend që të jeni me një mjet që mund të shkaktojë shumë pamje të çuditshme. Njerëzit kanë mbajtur thika për një kohë të gjatë, sepse ato mund të përdoren për shumë qëllime të ndryshme dhe kjo është ndoshta arsyeja numër një pse njerëzit mbajnë gjithmonë një thikë me

vete. Kur kemi një situatë emergjente, mund të mos jemi në gjendje të kemi të gjitha mjetet që dëshirojmë me vete, por, sipas shumë njerëzve, thika është mjeti bazë që do të dëshironim të kemi gjithmonë me vete. Mund të duket e qartë, por thika është një mjet shumë efektiv vetëmbrojtës dhe është përdorur si e tillë për një kohë shumë të gjatë. Edhe pse mund të zotëroni edhe një armë zjarri për vetëmbrojtje, sigurisht që këshillohet që të keni një thikë me vete si një opsion rezervë për armën tuaj kryesore. Shumë njerëz mbajnë një thikë për vetëmbrojtje. Sigurimi, ushtarët, trupojat, forcat e rendit, shpesh kanë një thikë në pajisjen e tyre. Duke e pasur me vete nuk do të garantojë se do të jeni të sigurt gjatë gjithë kohës, por do të rrisë shanset tuaja për të mbijetuar në një situatë kritike. Duke folur për sigurinë, të dish se si të mbrohesh është një gjë thelbësore që të gjithë duhet të mësojnë, veçanërisht nëse mbani thikë. A keni ngecur në të ftohtë? A jeni i lagur? Keni nevojë të gatuar ushqim apo të zieni ujë? Pra, është shumë më e lehtë të nderësh një zjarr me thikë. Por kjo nuk është e vetmja gjë që mund të bësh me thikë. Ju mund të bëni çdo mjet ose send tjetër që mund t'ju nevojitet për të kapërcyer situatën. Ka të gjitha llojet e pajisjeve që mund të bëni nga druri.

Pirunët, lugët dhe madje edhe gotat mund të bëhen nga një copë druri. Gjithçka që ju nevojitet është një thikë e mirë e mprehtë. Ju jeni të kufizuar vetëm nga imagjinata juaj. Kjo jo vetëm që ju ndihmon të merrni mjetet që ju nevojiten për ta bërë një situatë të vështirë më të durueshme, por gjithashtu ju ndihmon të kaloni kohën duke mbajtur moralin tuaj dhe duke pritur që situata të përfundojë. Një thikë është një mjet që mund të krijojë qindra (ose mijëra) të tjerë. Një thikë gjithashtu mund t'ju ndihmojë të bëni një armë. Për shembull, nëse keni nevojë për një shtizë, mund ta bëni atë. Një thikë mund t'ju ndihmojë të mprehni drurin. Ju gjithashtu mund të bëni një hark dhe shigjetë. Çështja është se ju mund të bëni armë të tjera që do t'ju ndihmojnë në vetëmbrojtje, gjueti dhe peshkim. Edhe një herë, gjithçka varet nga ju dhe nevojat tuaja. Disa pjesë të pajisjeve dhe ushqimit mund të jenë në paketimin e tyre origjinal. Kur lind nevoja për t'i hapur, ju keni thikën për t'ju ndihmuar dhe ajo e kryen punën shpejt. Me thikë mund të përgatisni ushqim, të prisni dhe qëroni perimet. Disa nga këto gjëra janë vërtet të vështira dhe madje të pamundura për t'u bërë me duar të zhveshura. Përveçse ju ndihmon në përgatitjen e ushqimit, një thikë mund t'ju ndihmojë edhe ta hani atë. Me sa duket,

disa ushqime janë vërtet të vështira për t'u ngrënë vetëm me duar të zhveshura. Edhe nëse keni një pirun ose lugë në dispozicionin tuaj, një thikë mund të jetë ende vendimtare. Disa mishra, për shembull, janë vërtet të vështira për t'u ngrënë nëse nuk keni me çfarë t'i prisni. Ka edhe gjëra të tjera, si disa ushqime deti, që do t'ju kërkojnë të keni një mjet për t'i ngrënë ato. Për shembull, gocat e detit kërkojnë që të keni diçka për t'i hapur ato. Çështja është se, pavarësisht se çfarë hani, një thikë jo vetëm që do ta bëjë më të lehtë, por do t'ju mundësojë ta bëni këtë. Është gjithashtu një arsye tjetër për ta mbajtur thikën tuaj të mprehtë dhe të pastër gjatë gjithë kohës. Ju nuk dëshironi ta përdorni për të ngrënë derisa të jetë vërtet e pastër ose duhet ta përdorni dhe e gjithë kjo është e vështirë sepse nuk është e mprehtë. Thikat kanë tendencë të humbasin mprehtësinë e tyre shumë lehtë, prandaj ruajini vazhdimisht. Një mënyrë e mirë është ta kontrolloni atë çdo javë. Ju mund të keni një rutinë të ndryshme, në varësi të asaj se sa shpesh e përdorni dhe për çfarë e përdorni thikën. Në një situatë mbijetese, në një moment do t'ju duhet të gjuani për ushqimin tuaj. Nëse jeni vetëm në kamping, ka të ngjarë të keni një armë gjuetie, kështu që ka më shumë gjasa që thikën t'ju duhet në rrethana të veçanta. Sidoqoftë, nëse gjuani gjitarë të vegjël dhe kafshë të vogla në përgjithësi, një thikë mund të jetë vërtet e dobishme, si për shembull për të bërë kurthe. Sigurisht, pas kapjes së një kafshe ose peshku, një thikë do ta bëjë shumë më të lehtë përgatitjen dhe përpunimin e mishit. Kjo është arsyeja pse thika juaj duhet të jetë gjithmonë e mprehtë. Ju nuk doni të gjuani me një teh të hapur. Imagjinoni që jeni në pyll duke u përpjekur të gjeni diçka për të ngrënë dhe mjeti juaj më i rëndësishëm nuk funksionon fare. Është frustruese. Tani, në varësi të kafshës që po gjuani, nuk është ide e mirë të përdorni të njëjtin teh për të qëruar, deveinuar, gatuar dhe ngrënë. Mund të ketë rreziqe kontaminimi, prandaj përdorni tehe të ndryshme në këtë rast nëse keni fare mundësi. Pra, sigurohuni që thika të jetë e mprehtë dhe, nëse mundeni, mos përdorni të njëjtin teh për gjithçka. Pasi të keni futur pak ushqim në stomak, do të ishte mirë të kishit një vend për të fjetur. Strehimoret e urgjencës nuk duhet të jenë shumë të ndërlikuara dhe një thikë do t'ju ndihmojë ta bëni më të lehtë. Thika mund të përdoret gjithashtu për të ndryshuar veshjet. Ju mund të dëshironi të ktheni një këmishë me mëngë të gjata në një këmishë me mëngë të shkurtra ose pantallonat në pantallona të shkurtra. Në një situatë emergjente, ka kaq shumë faktorë që është pothuajse e pamundur të planifikosh. Thika është gjithashtu e vlefshme për ndihmën e parë dhe aplikimet mjekësore. Përdorni një thikë për të prerë rrobat dhe

për të bërë fasha, hiqni rrobat për qasje më të lehtë në plagë ose lëndim. Thika mund të përdoret edhe për procedura më invazive, por ne do t'ju këshillojmë të mos e bëni këtë vetë nëse nuk e dini se çfarë po bëni dhe nuk jeni në gjendje ta bëni atë në kushte sterile. Kur bëhet fjalë për aksidente me makinë, ju mund të jeni të parët në vendngjarje. Rripat e sigurimit prirën të bëhen problem në shumë aksidente automobilistike. Ata e bëjnë mirë punën e synuar, por më pas vazhdojnë të jenë kufizues, gjë që mund ta përkeqësojë një situatë të rrezikshme. Për shembull, ju mund të prisni rripin e sigurimit, i cili mund t'ju shpëtojë jetën në rast aksidenti.

Ndonëse nuk është kurrë një ide e shkëlqyeshme për të përdorur një thikë në një mënyrë për të cilën nuk është projektuar, një thikë mund të përdoret gjithashtu si një mjet grushtimi ose

gërmimi. Pavarësisht nëse keni nevojë të bëni një tualet të vogël ose të vendosni një kurth gjuetie, thika do të jetë në gjendje të përballojë një detyrë të tillë. Nëse nuk keni akses në një brisk, një thikë mund të jetë e dobishme në rutinën tuaj të higjienës personale. Ju nuk do të jeni në gjendje të ruani një mjekër të përsosur, por mund të shkurtoni pothuajse çdo gjë. Thjesht duhet ta mbani tehun të mprehtë dhe të keni kujdes që të mos e prisni fytyrën. Prerja e lëkurës mund të shkaktojë një infektion, i cili mund të jetë shumë i keq. Pra, sigurohuni që tehu të jetë i mprehtë dhe shikoni se çfarë po bëni. Tani, thika mund t'ju ndihmojë jo vetëm me mjekrën, por edhe me flokët. Edhe pse flokët tuaj nuk rriten aq shpejt sa mjekra juaj, në fund mund t'ju duhet t'i shkurtoni ato.

Mund të jetë një ditë e përsosur, por ju jeni të humbur dhe duhet të gjeni rrugën tuaj. Nëse e mbani gjithmonë thikën me vete, mund ta përdorni për të shënuar çdo vend që keni qenë tashmë. Është shumë e zakonshme që njerëzit që humbasin të kalojnë nga i njëjti vend më shumë se një herë. Tani, me thikë, mund të shënoni pemët, shkëmbinjtë, tokën, pothuajse kudo. Në këtë mënyrë ju mund të dini nëse jeni duke shkuar në një rreth apo nëse jeni duke shkuar diku. Gjithashtu, një thikë mund t'ju ndihmojë të shkruani mesazhe. Një thikë mund t'ju ndihmojë gjithashtu të preni një shteg nëpër bimësi të dendur.

Thika mund të thuhet se është afatgjatë, pasi funksionimi i saj nuk varet nga burimet e jashtme. Nëse ka pjesë lëvizëse, si thika e xhepit, ato janë minimale. Kur është një emergjencë, ju nuk e dini se sa kohë do të jeni në atë situatë ose sa kohë do të duhet për të marrë burime të tjera. Në një situatë të tillë, do të dëshironit mjetin më themelor, të besueshëm dhe të gjithanshëm që

mund t'ju nxjerrë nga situata. Mbajtja e thikave të shumta është një temë për të cilën shumë njerëz nuk flasin. Duke pasur parasysh shkathtësinë, dobinë dhe rëndësinë e tyre, pyesim veten pse shumë njerëz zgjedhin të mbajnë vetëm një thikë. Ka shumë dizajne të ndryshme të thikave në dispozicion, si dhe specifikime të ndryshme sipas të cilave janë bërë ato thika. Disa thika mund të përdoren për gjithçka, ndërsa të tjerat kanë mundësi të kufizuara. Për arsytet e përmendura deri më tani, do të ishte e dobishme të mbanin më shumë se një lloj thike. Për shembull, disa njerëz insistojnë të kenë një thikë me një teh të dhëmbëzuar, dhe disa me një të thjeshtë. Nëse një thikë është mjeti i domosdoshëm dhe është i lehtë dhe kompakt dhe mund të mbahet me maturi, pse të mos mbani thika të shumta. Mbani një thikë që ka një teh të dhëmbëzuar në një xhep dhe një me një teh të thjeshtë në xhepin tjetër. Do t'ju japë më shumë mundësi për të zgjedhur mjetin e duhur për punën që do të kryhet. Nëse thika ka tehe të shumta, ajo gjithashtu do të zvogëlojë kohën e nevojshme për mirëmbajtjen ose mprehjen e tehut. Nëse nuk keni kohë ose mjete për ta bërë këtë, thjesht mund të kaloni nga një teh në tjetrin kur i pari bëhet i pavlefshëm. Disa thika nuk janë thjesht thika, por shërbejnë edhe si multivegla, siç është thika e ushtrisë zvicerane. Nëse keni një thikë me shumë vegla dhe një thikë të dedikuar me tehe fikse, kjo do të ishte zgjedhja ideale, sepse nuk ka shumë gjëra që nuk mund të përballoni kur i keni që të dyja me vete. Arsyetja e fundit që duhet të mbani gjithmonë një thikë është se ato janë të përballueshme. Sigurisht, si çdo mjet tjetër, mund të shpenzoni shumë para, por jo të gjitha thikat cilësore janë të shtrenjta. Një thikë e mirë do të paguajë veten shumë herë gjatë jetëgjatësisë së saj në kohën që kurseni duke kërkuar për një mjet dedikues.

Thika është një mjet thelbësor dhe një nga artikujt më të njohur, të rëndësishëm dhe të gjithanshëm që mund ta përdorni në detyrat e përditshme dhe duhet ta keni kur jeni në një situatë të padëshiruar. Thika juaj duhet të bëhet një zgjatim i trupit tuaj. Pavarësisht se çfarë është, sa më shumë përvojë të keni me thikën tuaj, aq më shumë përdorime do të gjeni për të në situata emergjente. Shpresojmë se kemi dhënë arsye të mjaftueshme pse duhet të mbani një thikë me vete. Meqenëse shumë prej tyre vërtetë nuk mund t'i parashihni, duhet të mbani një thikë gjatë gjithë kohës. Sigurohuni që të keni gjithmonë një thikë cilësore me vete sepse thjeshtë nuk e dini kurrë se çfarë dhe kur mund të ndodhë. Jini të përgatitur dhe mbani gjithmonë një thikë. Jemi të sigurt se do t'a bëjë jetën tuaj më të lehtë!

Aleksandar Stojcevski

„Yakovlev Yak-3“

Shumë shpesh, me apo pa dashje, Bashkimi Sovjetik nuk mori mjaftueshëm merita për përparimet e tij teknologjike. Ndoshta kjo ishte disi e justifikuar duke pasur parasysh mungesën e sofistikimit, të theksuar në cilësinë e prodhimit të pajisjeve dhe makinerive ushtarake. Megjithatë, doktrina sovjetike kërkonte një prodhim të shpejtë dhe efektiv të një produkti që do të përmbushte pritshmëritë minimale të fushës ushtarake. Sofistikimi, cilësia dhe pamja ishin dytësore, për sa kohë që efekti në fushën e betejës ishte maksimal. Ky aspekt u mor me tallje nga ana e pushtuesit gjerman. Edhe populli rus u etiketua si një tufë fshatarësh, të paaftë për luftë moderne, të cilët nuk ishin aspak të aftë të bënin ndonjë gjë cilësore, madje as një avion të denjë që do të ndalonte sulmet e bombarduesve gjermanë dhe, mbi të gjitha, do të ishte një kundërshtar i denjë të gjuetarëve gjermanë. Por komanda e Forcave Ajrore Gjermane u befusua shpejt dhe papritur u pushtua nga paniku kur Forca Ajrore Sovjetike prezantoi avionin „Yakovlev Yak-3“. Jo vetëm që ishte një gjuetar i shkëlqyer, por u dëshmuua se ishte shumë më superior në pothuajse të gjitha

Kur analizohet Lufta e Dytë Botërore, dhe veçanërisht aviacioni ushtarak dhe zhvillimi i tij gjatë asaj kohe, është e zakonshme të diskutohen novacionet e aviacionit dhe avionët e famshëm, të prodhuar zakonisht nga pala britanike, amerikane, gjermane ose japoneze

karakteristikat luftarake fluturuese ndaj avionëve gjermanë „Messerschmitt Bf-109“ dhe „Focke Wolf Fw-190“.

Dizajni

„Yakovlev Yak-3“ ishte produkt i një analize afatgjatë të karakteristikave të demonstruara të gjuetarëve tashmë ekzistues sovjetikë të prodhuar nga kompania „Yakovlev“ si „Yak-1“, „Yak-7“ dhe „Yak-9“. Gjatë Betejës së Stalingradit në vitin 1943, gjuetarët gjermanë dominuan qiejt me epërsi të padiskutueshme. Avioni në atë kohë, i cili përfaqësonte frontmenin e Forcave Ajrore Sovjetike, ishte „Yak-1“ me të cilin sovjetikët po përpiqeshin dëshpërimisht të mbronin hapësirën e tyre ajrore. Karakteristikat e dobëta të këtij avioni në krahasim me versionet e atëhershme të gjuetarëve gjermanë, e shtynë komandën sovjetike të lëshonte një direktivë që urdhëronte

prodhimin e një luftani të ri që do të kalonte karakteristikat e gjuetarëve gjermanë. Në vitin 1943, direktiva nga komanda sovjetike u kthye në realitet. Një grup projektuesish të udhëhequr nga Alexander Sergeevich Yakovlev ofruan modelin më të fundit të gjuetarit të quajtur „Yak-3“. Luftëtari i ri kishte një shkallë të konsiderueshme të rritur të mbijetesës në betejë, rriti dhe përmirësoi ndjeshëm manovrimin e fluturimit, një motor më të fuqishëm, peshë më të ulët, që nënkuptonte një shpejtësi më të lartë të avionit. Përkatësisht, avioni i ri „Yak-3“ fillimisht u konceptua në vitin 1941 për prodhim me të ashtuquajturat „slots“ shtesë që ishin instaluar në këndin e sulmit të krahëve të tij. Këto lojëra elektronike synonin të përmirësonin manovrimin e përgjithshëm dhe të përmirësonin karakteristikat e ngritjes. Ato në fakt mundësonin aftësinë e avionit për

t'u ngritur dhe për të operuar nga pista më të shkurtra. Por këto ide të dobishme u braktisën shpejt, sepse kishte mungesë alumini. Në mesin e vitit 1942, kompania "Yakovlev" mori dritën jeshile për rritjen e prokurimit të resurseve, kryesisht nga alumini. Ideja origjinale për pamjen u mbajt, me avionin që mori disa modifikime në aspektin aerodinamik. Krahët ishin projektuar me një sipërfaqe më të vogël se avionët "Yak-1", "Yak-7" dhe "Yak-9". Modifikimet e krahut rezultuan në një ulje të sipërfaqes në gati 15 metra katrorë nga 17 metra katrorë. Ftohësi i vajit ishte vendosur në një vend menjëherë pranë rrënjës së krahëve, ndryshe nga avionët "Yak-1", "Yak-7" dhe "Yak-9". Ata kishin një pamje specifike pikërisht për shkak të vendndodhjes së ftohësit të vajit, i vendosur nën motorin e avionit. Motori VK-105PF2 u zgjodh për fuqinë shtytëse të Yak-3. Shkronja "P" përcaktonte mundësinë e instalimit të një topi të vendosur midis blloqeve të motorit. Përveç këtyre modifikimeve, avioni mori një pamje të përgjithshme moderne, që ngjante shumë me luftëtarët perëndimorë të kohës. Kabina ishte e ngushtë, por ofronte një pamje fantastike, diçka që ishte karakteristike për gjuetarët amerikanë modernë me "bubble canopy" „P-51D“ dhe „P-47D“. Pajisja e shënjestrës mori një modifikim modern, i cili mundësoi synimin me ndihmën e reflektimit optik. Për sa i përket armatimit, 190 avionët e parë të prodhuar përmbanin një top "ShVAK" 20 mm të vendosur në hundë midis cilindrave të motorit dhe një mitraloz 12.7 mm UBS. Variantet e mëvonshme iu nënshtruan modifikimeve të mëtejshme me instalimin e një mitralozi tjetër 12.7 mm "UBS". Armatimi i plotë ishte planifikuar të vendosej në pjesën e përparme të avionit përgjatë vijës qendrore, në mënyrë që krahët të liroheshin nga pesha shtesë. Ky segment ndikoi ndjeshëm edhe në manovrimin e avionit. Mitralozat zakonisht përdornin municion me eksploziv të lartë, gjë që rriti shumë fuqinë goditëse të avionit. Si i tillë, „Yak-3“ ishte më i vogël dhe më i lehtë se "Yak-9", por fuqizohej nga i njëjti motor. Kjo ishte një arsye për rritjen e manovrimin dhe shpejtësisë së avionit "Yak-3". Avioni ishte i ngurtë dhe shumë i lehtë për t'u mirëmbajtur. Pilotët me eksperiencë si dhe të rinjtë e pëlqyen këtë aeroplan, pikërisht për shkak të mënyrës së thjeshtë dhe të lehtë të menaxhimit dhe kontrollit. Avioni mori statusin e gjuetarit në vitin 1944. Fakti që avioni hyri vonë në

Karakteristikat kryesore të „Yakovlev Yak-3“	
Ekuipezhi	1
Gjatësia	8,5 metra
Hapja e krahëve	9.20 metra
Motori	Një motor "vijor" klipi „Klimov VK-105PF2“ me 12 cilindra me aftësi për të zhvilluar 1290 kuaj fuqi. Motori ka përdorur ftohje fluide
Shpejtësia maksimale	646 kilometra në orë
Vargu i fluturimit operativ	550 kilometra
Lartësia maksimale gjatë fluturimit	10400 metra
Armatimi	Dy mitraloz „Berezin UBS“ me kalibër prej 12.7 milimetrash, me kapacitet ngarkese të municionit prej 170 copë fishekë për një mitraloz Një top „ShVAK“ me kalibër prej 20 milimetrash dhe kapacitet ngarkese municioni deri në 120 copë fishekë.

fushën ushtarake ishte për disa arsye, duke filluar nga burokracia e deri te disponueshmëria e resurseve dhe burimeve. Sidoqoftë, menjëherë pas misioneve të para luftarake, komanda sovjetike vuri re se avioni ishte superior ndaj luftëtarëve gjermanë. Më së shumti përdorej si një luftëtar taktik në lartësi të ulëta, me synimin për të përgjuar avionët e armikut që fluturonin në një lartësi nën 4000 metra. Përveç të gjitha avantazheve, avioni kishte ende disa disavantazhe që shkaktinin probleme të herëpashershme. Sistemi pneumatik që drejtonte kontrollin e fluturimit herë pas here bllokohej, veçanërisht gjatë manovrimin me shpejtësi të lartë. Sovjetikët ishin të

vetëdijshëm për këtë problem dhe me vetëdije vazhduan ta përdorin këtë sistem sepse sistemet e tjera që ishin elektrike ose hidraulike ishin më të vështira. Kjo do të shkaktonte një ulje të shpejtësisë dhe manovrimin të avionit. Si problem i dytë i shpeshtë, ishte distanca e shkurtër e funksionimit të avionit. Për këtë arsye, komanda sovjetike përdori më së shumti luftëtarin si mbështetje taktike me aftësi për të reaguar shpejt. Sipas pretendimeve të panumërta nga pilotët sovjetikë dhe perëndimorë, avioni ishte përpara kohës së tij. Nga fillimi i statusit operacional luftarak e deri në fund të Luftës së Dytë Botërore "Yak-3" u prodhua nga më shumë se 4800

Lufta për artileri dhe ekzis

copë. Gjatë të njëjtës periudhë, avioni pësoi 210 humbje, që është një numër dukshëm i ulët në raport me numrin e prodhuar dhe operacional luftarak.

Variantet

Përveç variantit bazë të quajtur thjeshtë "Yak-3", komanda sovjetike u përpoq të prodhonte modele të modifikuara të destinuara për t'iu përshtatur roleve të tjera në fushën e betejës.

„Yak-3 (VK-107A)“

Ky variant u mundësua nga një motor "Klimov VK-107A" i aftë për të zhvilluar 1640 kuaj fuqi. Armatimi përbëhej nga dy topa "Berezin B-20" me kalibër 20 milimetra. Kapaciteti i granatës ishte 120 copë municion.

„Yak-3 (VK-108)“

Vetë përcaktimi tregoi një motor të ndryshëm, më të fuqishëm "Klimov VK-108", me mundësinë e zhvillimit të 1850 kuaj fuqi. Armatimi përbëhej nga vetëm një top "Nudelman-Suranov NS-23" me një kalibër prej 23 milimetrash dhe një kapacitet për të mbajtur predha prej 60 copë municionesh.

„Yak-3K“

Me këtë variant, komanda sovjetike u përpoq të instalonte një armë antitanke "Nudelman-Suranov NS-45" me një kalibër 45 milimetra. Janë prodhuar vetëm disa variante të këtij lloji.

Dimitar Danevski

Elementet kryesore për të përmirësuar aftësitë për armët moderne vetëlëvizëse përfshijnë: rrezën, mënyrën e zjarrit, sistemet e kontrollit të zjarrit, nivelin e mbrojtjes dhe kapacitetin e transportit të municioneve. Më poshtë është një sqarim për secilin element veç e veç.

Gama: Gara për një rreze më të madhe në armë është po aq e vjetër sa armët e para të artilerisë, domethënë që nga shfaqja e armëve më të thjeshta, gjithmonë ka pasur një tendencë për të rritur gamën e armëve, për të gjuajtur në distanca më të mëdha, për të mbrojtur ato, para çdo gjëje, njësitë e veta. Gjeneratat ekzistuese të sotme të armëve vetëlëvizëse moderne janë kryesisht të kalibrit 155 mm, me përjashtim të disa llojeve të kalibrit 152 mm që e kanë origjinën nga epoka e Bllokut Sovjetik. Armët e kalibrit 39, 45 dhe 52 janë standarde sot. Duke përdorur raketa BB (base bleed) dhe RAP (predha me ndihmën e raketave), armët arrijnë një rreze prej 35 deri në 40 kilometra. Gama e rritur, para së gjithash, lejon mbulim më të madh të terrenit në drejtim të mbështetjes nga zjarri për njësitë e manovrimit dhe siguron siguri më të madhe për njësitë e artilerisë, duke zënë pozicione më larg vijës së frontit të njërive të tyre dhe duke shmangur kundërsulmet e mundshme.

Regjimi i qitjes: Metoda e ngarkimit automatik është tashmë standarde në mjetet moderne vetëlëvizëse. Mënyra e shkrepsjes varion nga 6-8 raketa në minutë. Metoda e ngarkimit automatik është gjithashtu një avantazh për sa i përket kursimit të forcës fizike të operatorit të armës, i cili përndryshe do të duhej të manipulonte municionin me dorë. Me rritjen e modalitetit të qitjes, efekti i objektivave rritet në varësi të llojit të objektivit që gjuhet.

Aftësia e vetëpozicionimit dhe sistemi i kontrollit të zjarrit: Një nga obusët e parë vetëlëvizës që ka aftësi vetëpozicionuese dhe një sistem të zhvilluar të kontrollit të zjarrit është obusi amerikan "Paladin" 155 mm. Sot kjo aftësi është standarde për të gjithë obusët vetëlëvizës. Për të

epërsi në kërcënimet tuase

Ky tekst është një analizë e përgjithshme e nevojës së vazhdueshme për të përmirësuar dhe avancuar mjetet dhe sistemet e artillerisë dhe nevojën për përshtatje për konkurrencë në çdo kuptim, veçanërisht në fushën e mjeteve dhe sistemeve

kursyer kostot për prodhimin e obuseve të reja, shumë vende në mbarë botën po modernizojnë obusët vetëlëvizës ekzistues duke instaluar sisteme kontrolli zjarri dhe pajisje të tjera, si softuer ashtu edhe pajisje komunikimi. Një nga avantazhet më të mëdha të dixhitalizimit të obuseve vetëlëvizës është se çdo obus mund të pozicionohet në distanca më të mëdha nga pozicioni i qitjes dhe të veprojë në mënyrë të pavarur nëse është e nevojshme, duke i bërë ata më pak të prekshëm ndaj zjarrit të armikut. Në këtë drejtim, megjithatë, mbeten sfida si: nevoja për një koordinim më të madh dhe furnizim me municion, si dhe nevoja për siguri shtesë, sepse për shkak të distancave të rritura njësia nuk mund të mbështetet vetëm në mbrojtjen e afërt të pozicionit të qitjes. Mbrojtja: Sot kur flasim për mbrojtjen, atë e barazojmë me armaturën mbrojtëse. Në këtë drejtim, mendohet që tanket

moderne dhe obusët vetëlëvizës të kenë mbrojtje aktive shtesë, diçka që në vetvete është një sfidë, duke qenë se kjo do të shkaktonte peshë shtesë që duhet të mbajë vetë shasia e obusit. Kur flasim për mbrojtjen aktive dhe pasive të armëve vetëlëvizëse, mund të thuhet se standardi tashmë është vendosur me futjen në përdorim të obusit gjerman „PzH 2000“ 155 mm. Kapaciteti i transportit të municionit: Në varësi të llojit të armës, kapaciteti i

transportit të municioneve ndryshon kudo. Nëse kapaciteti i transportit të municioneve është më i madh, aq më shumë rritet mundësia e kombinimit të llojeve të shumta municionesh për të shmangur nevojën për të rifurnizuar shpejt obusin me municion. Pamja tabelare tregon kapacitetet e transportit të municioneve për lloje të ndryshme armësh, si dhe karakteristikat e tjera.

Slavço Kuzmanoski

**Sqarim tabelar
i mundësive të një pjese të mjeteve vetëlëvizëse që
përdoren gjatë tre dekadave të fundit**

Sistemi/Vendi	Varg maksimal (km)	Kapaciteti i transportit të municionit	Regjimi maksimal i qitjes	Pesha (kg)	Shpejtësia (km/h)	Ekuipazhi	Përdoret nga viti
Paladin/SHBA	30	39	4	29000	65	4	1992
PLZ45/Kinë	39	30	4-5	32000	56	5	1998
ZTS/Sllovaki (me rrota)	40	40	6	28000	80	4	1998
GCT/Francë	29	42	8	42000	60	4	1978
PzH 2000/Gjermani	40	60	8-9	55300	60	5	1997
2S19/Rusi	36	50	6	42000	60	5	1989
AS90/Mbretëri e Bashkuar	40	48	5-6	45000	55	5	1992

Parashutistë elitë

Kërcimet e para me parashutë ishin pa qëllime më specifike për aplikimin e tyre ushtarak. I vetmi qëllim specifik ishte shpëtimi i pilotëve në rast nevojë. Por përdorimi i tyre në mbarë botën dhe konfirmimi se mund të gjejë një aplikim më të gjerë në operacione specifike ushtarake, jo vetëm për “shpëtime të pilotëve”, inicioi idenë e formimit të formacioneve speciale ushtarake me parashutë. Nisur nga një premisë e tillë, gjatë vitit 1939 u krijua edhe shkolla e parë e parashutës në vend në atë kohë, e cila para së gjithash duhej të krijonte kuadrin e saj profesional - mësues që do të zgjeronte dhe vazhdonin këtë lloj veprimtarie në drejtimin e imagjinuar ushtarak dhe në qëllimet e synimet strategjike. Gjatë dy viteve të ardhshme u kryen dy trajnime të zgjatura parashutizmi, pra dy klasa ushtarake të parashutistëve. Prej tyre, gjatë viteve të paraluftës më 1940, u formua kompania e parë mbretërore e parashutës ushtarake, me seli në qytetin e Novi Sadit (sot Republika e Serbisë). Në fillim të Luftës së Dytë Botërore, kësaj kompanie parashutash iu dha

Fillimi i epokës së parashutës në këtë zonë maqedonase filloi në fund të vitit 1926, kur katër parashutistë u hodhën me parashutë në një aeromiting në Shkup. Ky, do të thosha, është fillimi i parashutizmit në ish shtetin mbretëror jugosllav

vetëm një rol i vogël, me të cilin ishte përgjegjëse për mbrojtjen e fushës ajrore aty ku ndodhej. Por duke mos pasur asnjë qëllim real strategjik ushtarak dhe efekte të ekzistencës së saj, ajo u shpërbë dhe parashutistët u rishpërndanë në njësi të ndryshme të tjera të këmbësorisë, në të cilat u robëruan edhe një pjesë e madhe e tyre. Në prag të aksioneve të fundit luftarake për lirinë e shtetit të atëhershëm, në tetor të 1944. Batalioni i Parë i Parashutës u krijua zyrtarisht si pjesë e Ushtrisë Popullore. Formimi i saj ndodhi në territorin e Italisë fqinje. Por pavarësisht kësaj, ky batalion nuk mori pjesë aktive në aksionet luftarake deri në fund të luftës. Transformimet e mëtejshme të formacioneve ushtarake me parashutë nëpër periudha kohore tregojnë se reformat e para të mëdha

dhe më domethënëse janë bërë gjatë viteve 1952 dhe 1953. Fillimisht në Shabac (Serbi) u formua Batalioni i 63-të i Parashutistëve dhe një vit më pas u shndërrua në Brigadën e 63-të të Parashutës, e cila vitin e ardhshëm, për nga formimi dhe vendndodhja u transferua në Novi Sad. Qartësisht, ishte një periudhë pa një ide reale strategjike, pa një konceptim dhe rol proaktiv të parashutës, ndaj gjatë vitit 1959 pasuan transformime të reja të rolit, detyrave dhe vendosjes së saj. Me to u krijuan tre batalione të reja, pra tre të pavarura, të vendosura në aeroportet ushtarake në Shkup (RS Maqedoni), në Beograd (RS Serbi) dhe në Cerklje (RS Slloveni), në atë kohë Republika Socialiste (RS). Batalioni i pavarur i parashutistëve në Shkup ishte plotësisht i vendosur në ish-aeroportin ushtarako-civil (tani lagjja Aerodrom). Pak qytetarë më

të moshuar kujtojnë veprimtarinë e parashutistëve të këtij batalioni dhe akoma më pak dokumente dhe fotografi të besueshme kanë mbetur në vendin tonë, të cilat do të ishin dëshmi të vërteta të asaj periudhe. Por kujtimet e mia të pakta, disa fotografi dhe shënime, të regjistruara në ditarin tim personal, janë argumente të vërtetuara kolektivisht në mbështetje të lartë cekurës. Ato të kujtojnë ndërtesat përdhese, të ndërtuara fort, ku strehoheshin magazinat e posaçme për ruajtjen e parashutave të uljes, mallrave dhe parashutave rezervë, si dhe sallën e “paketimit” të tyre, të quajtur dhe të njohur si “slagaonica” në atë kohë. Them magaza speciale, apo depo sepse në dhoma të tilla është e nevojshme të ruhet temperatura dhe lagështia e përshtatshme e ajrit, dhe në dhomën e “paketimit” nevojiten tavolina të gjata mbi të cilat shtrihen kupolat, vargjet dhe thasët e parashutave. Më pas ato paketohen me kujdes – mblidhen në enën e tyre të tekstilit, në të cilën janë qepur shiritat mbajtëse për t’u ngjitur me supe dhe për t’u lidhur në gjoksin e parashutistëve. Në raste të veçanta, parashutat paketohen në dyshekë pëlhure të shtrira në tokë. Ishte parimi i paketimit të parashutave në kushtet e aktivitetëve jashtë aerodromit. Brenda pjesës ushtarake të aeroportit, në anën jugore të pistës, kishte një poligon të posaçëm për aktivitete fitnesi dhe stërvitje për parashutistët, si dhe për personelin tjetër ushtarak. Një pjesë e atij poligoni është ende e dukshme pranë të ashtuquajturit pishinë ushtarake në lagjen e tanishme të Aerodromit. Që në fillimet e formimit të këtij batalioni janë përdorur kryesisht parashutat e tipit “PSH-01” dhe “PSH-01K”, e më vonë edhe tipe të tjera. Për uljen e avionëve në të shumtën e rasteve përdorej avioni i tipit “Dakota C-47”, i cili ishte variant fillestar i avionit “DC-3”. Kërcimet desante nga këta avionë realizoheshin sipas parimit të të ashtuquajturës “hapje e detyruar” e parashutës duke përdorur një rrip të gjatë (të quajtur gurtna). Rripi, nga njëra anë, ishte “varur” në një kabllo çeliku të gërshetuar në avion dhe fundi i tij, mbahej me të ashtuquajturat shirite “twill”, që ishin lidhur me parashutën. Kur, pas kërcimit nga avioni, parashuta tërhoqi të gjithë parashutën, nën veprimin e forcës së peshës së parashutistit dhe rezistencës së parashutës, shiriti i “twillit” u gris dhe parashutisti vazhdoi

“rënien e lirë” të tij Hobe mbeti e varur jashtë aeroplanit. Në këto, si në të gjitha kërcimet e tjera me parashutë, është e rëndësishme saktësia e vendit të ulje-uljes së parashutistit. Për këtë qëllim, në zonën e sigurt të aeroportit, në anën jugore të pistës, përbalë hangareve të aeroportit, u gërmua si vend uljeje një rreth dhe i mbushur me rërë të imët. Në kuadër të objektivave të përcaktuara dhe të përcaktuara strategjike ushtarake të Batalionit të Parashutistëve të Shkupit përfshinin trajnimin e parashutistëve, aktivitetet e sabotimit dhe sulmet e pasme ndaj formacioneve të armikut, ndihma për formacionet e pushtuara ose të tjera të izoluara të ushtrisë së vet, shpërndarjen e ushqimit dhe ilaçeve, si dhe një sërë aktivitete të tjera.

Sipas dokumenteve ekzistuese, Batalioni Parashutist i Ushtrisë Popullore në Shkup ka ekzistuar zyrtarisht deri në fund të vitit 1967.

Dhe këtë herë, praktika tregoi se prishja e njërive parashutiste e bëri më të vështirë procesin e stërvitjes, menaxhimit dhe komandimit. Për shkak të kësaj, formacioni ushtarak i parashutës kaloi në një riorganizim dhe përqendrim të plotë në qytetin e Nishit (RS e Serbisë). Shndërrohet sërish në brigadë me emrin Brigada e 63-të Parashutiste, por pranon edhe parashutistë tashmë të stërvitur nga radhët e anëtarëve të aeroklubeve dhe sportistëve, dhe e njejta ka ekzistuar deri në ekzistimin e ish shtetit të përbashkët jugosllav. Në fund të këtij rrëfimi për parashutistët elitë të shkruar në ditarin tim ajror, emrat e një numri të madh të individëve nga kjo zonë maqedonase, të cilët si eprorë aktiv ushtarak ose në shërbimin e tyre ushtarak, ishin pjesë e formacioneve ushtarake të mbrojtjes së parashutistëve, janë shtuar.

Gjorgji Çaçkirov

Muzeu i aviacionit të Zelandës së Re

Muzeu i Aviacionit të Zelandës së Re ndodhet në Wigram, në vendin e bazës së parë të forcave ajrore të Zelandës së Re në 1937. Muzeu i Aviacionit të Zelandës së Re u hap më 1 prill 1987 për të shënuar 50 vjetorin e Forcave Ajrore të Zelandës së Re. Në një hapësirë prej gjithsej 14,000 m² ekspozitë, janë rregulluar të gjitha ekspozitat dhe objektet e zëna nga muzeu. Koleksioni i objekteve, avionëve dhe ekspozitave të tjera arrin në mbi 2500 copë. Kjo shifër rritet çdo vit përmes donacioneve nga individë që dhurojnë artikujt e tyre të lidhur me Forcat Ajrore në Zelandën e Re ose përmes shkëmbimeve me muze të tjerë në mbarë botën. Muzeu shënon një rritje të vazhdueshme dhe të qëndrueshme të frekuentimit, kështu që në periudhën para pandemisë së shkaktuar nga COVID-19, numri i vizitorëve ishte 120,000 vizitorë në vit. Ekspozitat muzeale janë të shpërndara në gjashtë galeri. Galeria e parë që haset pas hyrjes në muze

I vendosur në një vend historik, në aeroportin ku aviacioni ushtarak i Zelandës së Re gjurmon fillimet e tij, është Muzeu i Forcave Ajrore të Zelandës së Re. Misioni i muzeut është të ruajë dhe paraqesë historinë e Forcave Ajrore të Zelandës së Re për përkujtim, studim, frymëzim dhe kënaqësi

është "Atrium". Këtu, avioni britanik i trenazhit "De Havilland DH 82A MKII" është në qendër të vëmendjes. Në këtë pjesë ndodhet bar-kafeja, dyqani i suvenireve, si dhe tavolina e informacionit ku mund të merret një hartë e muzeut për vizitorët që do të eksplorojnë muzeun në mënyrë të pavarur. Ky seksion strehon gjithashtu Sallën e Nderit, kushtuar të gjithë atyre që kanë vdekur gjatë shërbimit në Forcën Ajrore të Zelandës së Re, nga viti 1915 deri në ditët e sotme. Monumenti në formë helike me krahë që përkulen pak mbrapa i kushtohet të gjithë Aeroplanëve që kanë vdekur në misione jashtë shtetit. Galeria

e dytë quhet "Aircraft Hall" dhe ka 13 aeroplanë dhe një helikopter të ekspozuar. Ekspozitat janë ndezur me ndriçim teatrale për të shtuar dramaturgjinë në mjedis. Shumica e ekspozitave shoqërohen me histori të treguara nga personel të ndryshëm të Forcave Ajrore që shërbenin ose i shërbenin avionit të caktuar. Avionët e paraqitur në këtë seksion janë "Douglas Dakota", i cili u përdor nga Mbretëresha në turneun e saj në Zelandën e Re në vitin 1953, avioni më i vjetër i mbijetuar i plotë, "Avro 626", "P-40 Kittyhawk", "Skyhawk", "UH-1 Iroquois", "TBF-1 Avenger", etj. Në këtë galeri mund të hyni edhe

Eksponatet janë ndriçuar me ndriçim teatrale për të shtuar dramaturgjinë në mjedis. Shumica e ekspozitave shoqërohen me histori të treguara nga personel të ndryshëm të Forcave Ajrore që shërbenin ose i shërbenin avionit të caktuar

në kabinën e një "Vampiri" ose në frëngjinë e një bombarduesi të Luftës së Dytë Botërore. Galeria e quajtur "Nga horizonti në horizont" paraqet udhëtimin historik të Forcave Ajrore të Zelandës së Re. Ky seksion është i mbushur me një numër të madh ekspozitash, pajisje të përdorura me kalimin e kohës, pjesë avionësh etj. Disa diorama me përmasa reale shtojnë ndjenjën e udhëtimit nëpër histori. Në këtë seksion, mund të futni një kopje të gypit "C130", ku mund të shikoni edhe një film të shkurtër rreth zhvillimit historik të aviacionit ushtarak. "Trërëse Angelo Wing" është galeria e katërt e cila në fakt është zgjerimi i muzeut i realizuar në dhjetor 2012 dhe e zgjeroi muzeun me 6500 m² shtesë. Kjo sallë shpesh përdoret si vend për organizimin e konferencave të ndryshme. Në këtë sallë janë ekspozuar: italiani "Aermacchi MB 339CB", helikopteri amerikan "Bell 47G-3B-1 Sioux", "TA-4K Skyhawk" e të tjerë. Galeria Caldwell, kushtuar pilotit të famshëm të Luftës së Parë Botërore në Zelandën e Re, është galeria e pestë e muzeut. Përveç një kopje të plotë të avionit "Sopwith Pup", kjo galeri plotësohet nga një koleksion medaljesh dhe shenjash, si dhe një numër fotografish. Galeria e gjashtë, ose "Koleksioni i Rezervës", është në fakt një hapësirë magazine ku restauruesit që janë pjesë e muzeut punojnë për mirëmbajtjen dhe përgatitjen e avionit të ekspozuar. Hyrja në këtë galeri është e mundur vetëm nëse vizita në muze realizohet me guidë-kurator. Muzeu ka politikën e vet për ndryshimin e shpeshtë të avionëve të ekspozuar, të a.q. ndryshimin e vendndodhjes së tyre nga një sallë në tjetrën. Muzeu i lejon vizitorët të prekin ekspozitat e ekspozuara dhe kështu

të ndjejnë historinë. Niveli 1 në vetë atrium strehon simulatorin e fluturimit Mushkonja. Për këtë aktivitet ka një tarifë shtesë prej 8 dollarë për një fluturim 5 minutësh. Si pjesë e muzeut, ekziston edhe një dyqan suvenierësh që ka shumë artikuj që mund të blihen si kujtesë për vizitën, gjithashtu ka një faqe interneti ku mund të porositni disa nga artikujt që ofrohen. Në muze ka edhe një bar kafe ku mund të freskoheni gjatë vizitës. Shpesh muzeu përdoret për të organizuar aktivitete kulturore dhe për të shënuar data të rëndësishme shtetërore. Muzeu ofron gjithashtu aktivitete interaktive njëditore për fëmijët nga 5 deri në 12 vjeç, ku ata eksplorojnë muzeun përmes një loje të bazuar në një skenar të imagjinuar. Disa nga këto aktivitete janë: "Sytë në qiell", "Sabotazhi", "Lojërat Olimpike", "Kërkim dhe Shpëtim" etj. Muzeu ofron gjithashtu mundësinë e organizimit të

ditëlindjeve me tematika të ndryshme për më të rinjtë. Orari i punës në muze është çdo ditë nga ora 09:30 deri në 16:30. Hyrja është falas, por muzeu pranon donacione dhe shumica e vizitorëve lënë 5 dollarë secili. Nëse dëshironi të bëni një turne në muze me një guidë të certifikuar, duhet të paguani 2 dollarë shtesë. Duke pasur parasysh faktin se muzeu ndodhet në vetë qytetin, ai mund të vizitohet edhe duke përdorur transportin e autobusit të qytetit, kështu që kjo kontribuon që ai të jetë më i vizituar. Muzeu i aviacionit është një asamble e shkëlqyer e aktiviteteve të shkëlqyera të shpërndara hapësinore dhe interesante. Ky muze është një vend interesant ku entuziastët e aviacionit mund të kalojnë një ditë interesante dhe të kënaqshme.

Zllatko Billazheski

Mbledhja e rezervistëve mjekësorë të NATO-CIOMR

Mbledhja e dimrit e rezervistëve mjekësorë të NATO-CIOMR „MËM-23 CIOMR & CIOR“ u mbajt në Shtabin e NATO-s në Bruksel nga 30.01 deri më 02.02.2023, në formë kibernetike, me prani fizike dhe virtuale. OORRMV është anëtare e plotë e Konferencës Ndërkombëtare të Oficerëve-Reservistë Mjekësorë përmes Sekcionit Ushtarak Mjekësorë e cila në këtë mbledhje morri pjesë me prani virtuale në internet platformën Zoom. Në delegacionin e SUM-OORRMV ishin të akredituar: Dr. Ilija Gligorov, kryetar, Dr. Jordan Nojkov, nënkryetar, Dr. Dimçe Dimitrievski nënkryetarë dhe Dr. Goce Baboski anëtar i KE. Kjo mbledhje e CIOMR u mbajt në tre fusha kryesore::

1.Pytje operative që kanë të bëjnë me motivimin dhe regrutimin e kuadrove të reja

mjekësore për pjesëmarrje në forcat rezerve të NATO-s.

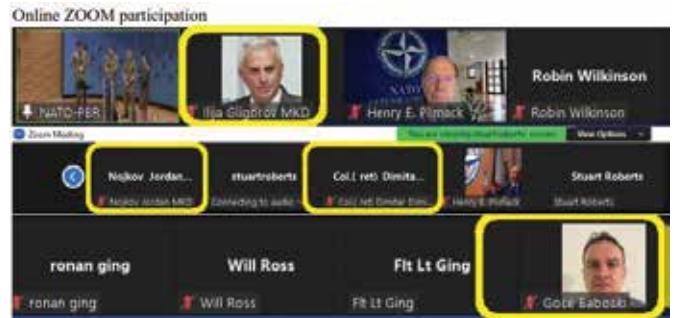
2.Pytje mësimoro-shkencore që kanë të bëjnë me sigurinë kibernetike në kuadër të njësive mjekësore .

3.Pytje organizative të rëndësishme për funksionimin e organizatës të cilat janë zgjidhur në seancën e Komitetit Ekzekutiv të CIOMR.

Njëkohësisht në lokacionin e njëjtë, në Shtabin e NATO-s në Bruksel u mbajt mbledhja e CIOR, si dhe një seminar për oficerët e rinjë rezervistë mjekësorë – JMRO.

Rëndësia e kësaj mbledhjeje për vitin 2023 është jashtëzakonisht e madhe për ne për faktin

se ajo kontribuon të pasurojmë rëndësinë tonë në kuadër të mjekësisë ushtarake, dhe poashtu morrëm edhe shumë informata të reja dhe zhvilluam komunikim me individë dhe struktura udhëheqëse mjekësore. Me pjesëmarrjen tonë dëshmuam që jemi të barabartë me anëtarët tjerë të personelit mjekësor të NATO-s, të organizuara nga CIOMR.

Nderime për Goce Dellçevin

Më 4 shkurt 2023, me rastin e 151 vjetorit të lindjes së kolosit maqedonas Goce Dellçev, revolucionarit më të madh maqedonas dhe bartësit të luftës revolucionare maqedonase, ideologut, organizatorit dhe udhëheqësit të Lëvizjes Revolucionare Çlirimtare Maqedonase kah fundi i shekullit XIX dhe fillimit të shekullit XX, delegacion i OORRMV-së, i udhëhequr nga sekretarit organizativ të Organizatës, Nikica Bangieva dhe kryetarit të Këshillit Ekzekutiv të Njësies Bazike të Qytetit të Shkupit, Dushko Nakovski, në shenjë respekti, vendosën kurora me lule të freskëta pranë përmendores së Dellçevit në parkun e qytetit.

Në të njëjtën ditë, me këtë rast, kurora me lule të freskëta vendosën edhe: delegacioni i Njësies Organizative Komunale të OORRMV-së së Kumanovës, para bustit në gjimnazin “Goce Dellçev”, delegacion ky i përfaqësuar nga anëtar i KE të OORRMV-së Sinisha Bogdanovski, sekretari i KE të Njësies Organizative Komunale Zvonko Veliçkovski si dhe anëtar i KE Timço Petrovski, si dhe delegacion nga Njësia Organizative Komunale të OORRMV-së së Dellçevës, e kryesuar nga kryetari i

KE Svetlana Ilievska dhe nga anëtarët e KE Vasko Stankovski dhe Drago Stojmenovski, delegacion i cili vendosi kurora me lule në qendër të qytetit.

Mbledhje pune

Gjatë muajit shkurt u mbajtën disa mbledhje të organeve dhe trupave të OORRMV-së.

Më 8 shkurt u mbajt Seanca e Parë Konstituive e Trupit Punues për organizimin e mbledhjes së pranverës të nismës GAMINGER- GAMING 1. Organizator nikoqir i mbledhjes e cila do të mbahet nga data 24 deri më datën 28 maj 2023 në Shkup, është Organizata e Oficerëve Rezervë.

Në këtë mbledhje, përpos konstituimit të trupit punues, u përgatit edhe version i parë rreth aktiviteteve të Organizatës gjatë periudhës nga 24 deri më 28 maj, për realizimin e suksesshëm të mbledhjes GAMING 1.

Më 16 shkurt, Komisioni për Veprimtari Informativ-Promovuese mbajti seancën

e shtatë në të cilën u prezantuan aktivitetet e anëtarëve në përgatitjen e Monografisë për Organizatën dhe për aktivitetet e mëtejme dhe njëherit u prezantua edhe përmbajtja e kësaj monografie.

Më 21 shkurt u mbajt mbledhja e njëmbëdhjetë e Këshillit Ekzekutiv të OORRMV-së, një mbledhje e rëndësishme për funksionimin e Organizatës, në të cilën u miratuan dokumente dhe vendime shumë të rëndësishme. Theks i kësaj mbledhje u vu në miratimin e: programit dhe planit për trajnim në vitin 2023; raportin financiar për vitin 2022 dhe plani financiar për vitin 2023.

Në seancë ishte prezantuar edhe informata për aktivitetet e organizatës për periudhën janar-shkurt 2023.

Toni Micevski

Përfaqësues të Komunës së Çashkës dhe të Lidhjes Komunale të Luftëtarëve nga Velesi, në praninë e kryetarit të LLM-së të LNÇM, njëqindvjeçarit dr.

Nikolla Stojanovskit, pjesëmarrës në LNÇ, në praninë e anëtarëve të Lidhjes së Luftëtarëve, të qytetrëve dhe shoqatave, në vendin e quajtur Kamilla në fshatin Izvor, më 17 shkurt u përkulën dhe vendosën kurora me lule të freskëta para përmendores, në shenjë respekti dhe në përkujtim të luftëtarëve të rënë të LNÇ.

Përmendorja u kushtohet pjesëmarrësve në Marshin e Bogomillit i cili është në kuadër të Marshit të Shkurtit nga 31 janari deri më 14 shkurt të vitit 1944

Shënohet 79 vjetori i Marshit të Shkurtit

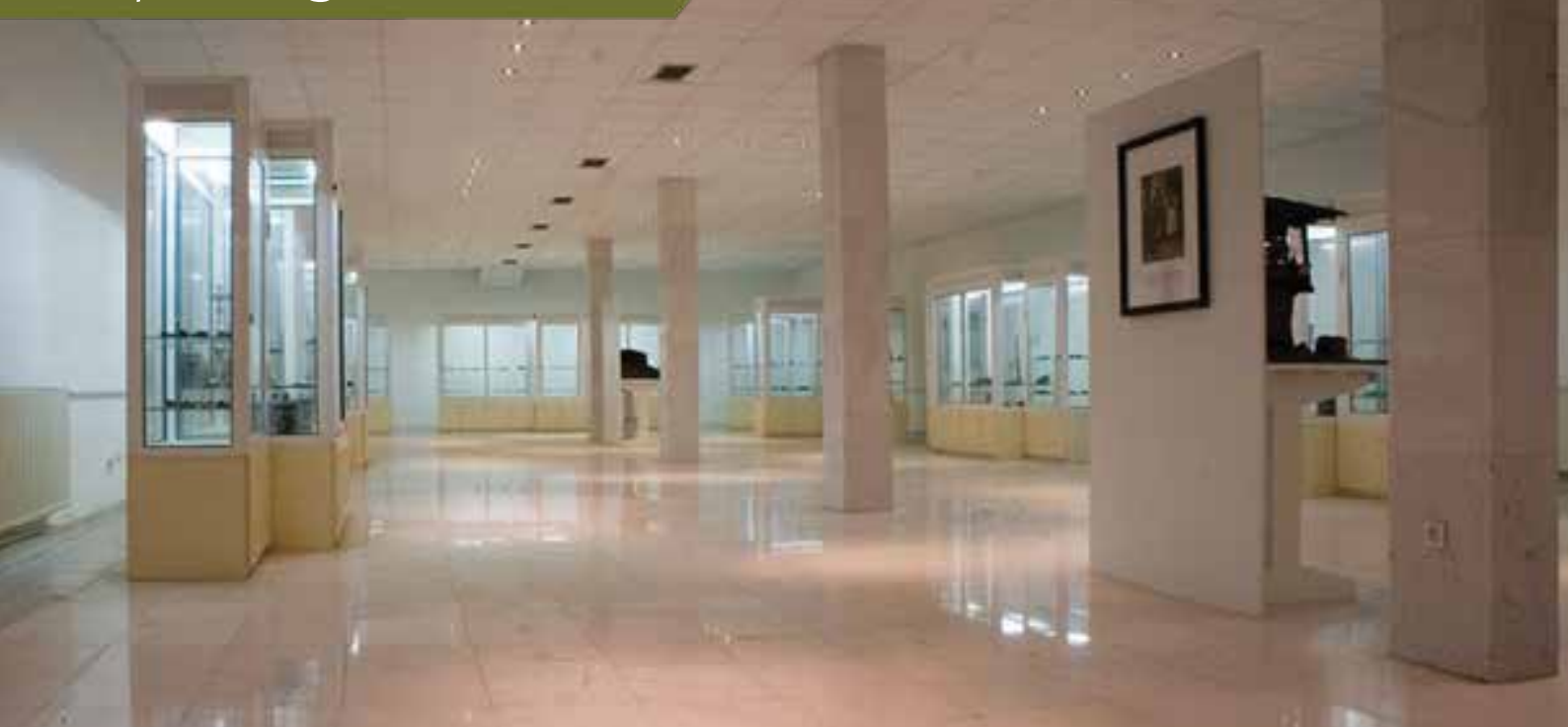
Para 79 viteve, në afërsi të kësaj përmendoreje kanë qenë të vrarë dhe të plagosur disa luftëtarë dhe pjesëmarrës të marshit historik të shkurtit. Kjo përmendore gjendet në afërsi të fshatit Izvor, në drejtim të rrugës së vjetër Veles-Prilep. Autor i kësaj përmendore është Zoran Grabullovski. Fatkeqësisht, gjatë viteve të fundit, disa hajdutë e kanë hequr pjesën metalike të përmendores që përfaqëson tre figura të mëdha të partizanëve, ndërsa momentalisht është vetëm pjesa gurore e përmendores. „Ju, heronjtë e epopesë së lavdishme të Bogomillës më luftën e pabarabartë me okupatorin bullgar fashist, dhatë jetën tuaj për të ardhmen e ndritur të gjeneratave tona të reja”, qëndron në një shkrim të një blloku guror te përmendorja prej guri, në vendin e quajtur Kamilla në fshatin Izvor. Në sajë të shënimit, para përmendores, nxënësit të shkollës fillore “Petar Pop Arsov” nga Komuna e Çashkës, morrën pjesë me recitimet e tyre kushtuar Marshit të Shkurtit.

Në historinë e Maqedonisë për Marshin e Shkurtit thuhet se qëllimi i tij ka qenë që të ndez kryengritje të armatosur në pjesën qendrore dhe në pjesën lindore të Maqedonisë. Për këtë qëllim janë formuar tre grupe sulmuese nga njësitë

e armatosura ekzistuese. Ashtu si që shkruan në librin “Shtigjeve të lirisë” të historianit nga Velesi, Slobodan Nikovit, LNÇ në Maqedoni, kah fundi i vitit 1943 dhe në fillim të vitit 1944 korre sukses të mëdha. Që nga momenti i koncentrimit të forcave dhe njërive kryesore të armatosura në rajonin e malit Kozhuv, në gjysmën e dytë të janarit të vitit 1944, është përpiluar plani për realizimin e Marshit të Shkurtit. Detyra kryesore e Marshit të Shkurtit ka qenë të ndizet kryengritje e armatosur në pjesën qendrore dhe lindore të Maqedonisë. Për realizimin e këtij plani kanë qenë të formuara grupe sulmuese nga njësitë e armatosura. Grupi i parë operativ ka pasur për detyrë që të shkojë në drejtim të Maqedonisë qendrore në drejtim të Mariosës-Drenit-Malit Mukos-Babuna. Ky grup ka qenë i përbërë prej Brigadës së Parë Sulmuese Maqedono-Kosovare dhe ka pasur për detyrë që të ndez luftën e armatosur në këtë pjesë të Maqedonisë me qëllim të sulmit të lidhjes së komunikimit ndërmjet Selanikut-Lerin-it-Velesit, Manastirit. Luftëtarët e Brigadës së Parë Sulmuese Maqedone nga data 31 janar deri më 14 shkurt 1944 duke u nisur nga Karaxhova deri në Azor, përmes luftimeve të pandërrpra me okupatorin bullgar gjatë Luftës së Dytë Botërore,

kanë kaluar një rrugë shumë të vështirë deri në 300 km nëpër ngrica, borë dhe të ftohtë. Gjatë këtyre luftimeve, Brigada ka marrë me vete dhe dy divizione të mposhtura bullgare, e në këtë mënyrë ka lehtësuar çarjen e rrugës dhe veprimin, njërive tjera të Maqedonisë Lindore gjatë realizimit të detyrave të tyre. Gjatë luftimeve të vështira që Brigada ka zhvilluar në anën e Azotit, në kushte tejet të vështira atmosferike dimërore, një pjesë e luftëtarëve që kanë mbetur të plagosur në këto luftime kundër ushtrisë bullgare, duke mos mundur të vendosin lidhje me kryesinë e njësisë, janë zënë rob nga ana e armikut. Më pas këta ushtarë robër janë dërguar në afërsi të vendit të quajtur Kamilla në Izvor duke qenë jashtëzakonisht të munduar në mënyrën më shtazarake, më në fund edhe të vrarë nga ana e okupatorit fashist bullgar. Ky fakt qëndron i shkruar në historinë maqedonase, por për këtë shkruan në librin e tij “Shtigjeve të lirisë” edhe historiani Nikov. Emrat e pjesëmarrësve në Marshin e Shkurtit janë të shkruara me shkronja të arta në historinë maqedonase. Pjesëmarrja në Marshin e Shkurtit paraqet një udhërrëfyes të ndritur për gjeneratat e tanishme dhe të ardhshme të Maqedonisë.

Antoanella Dimitrievska

Muzeu i duhanit në Prilep rrëfen tregime ekskluzive

Kur vizitoni Muzeun e Duhanit në Prilep do të mësoni për historitë e shumta, histori ekskluzive historike të treguara nga Aleksandar Cvetkoski, këshilltar kurator, të cilat flasin për prodhimin dhe kënaqësinë e duhanit - ves i kontestuar sot, por që pashmangshëm tregon historinë e njerëzimit.

I mbyllur, i hapur dhe përsëri në funksion

Muzeu i duhanit është themeluar në vitin 1973, me rastin e 100 viteve të prodhimit të organizuar të duhanit në Prilep, dhe ka qenë i vendosur në Institutin e Duhanit. - Që kur ishte ndërtuar, Boshko Babiç dhe Tadeusz Polak donin të kishin llulla nga njerëz të famshëm që tregojnë historinë e duhanit dhe kënaqësinë e tij, të kishin llulla nga ekspozitat botërore në Vjenë dhe në Paris ku ishin ekspozuar. Dhe ata arritën t'i gjenin. Ata mblodhën sistematikisht ekzemplaret nga e gjithë bota. E gjithë kjo pasqyrohet edhe sot e kësaj dite përmes atyre historive. Të gjithë të huajt që dinë diçka për muzetë pyesin: Si është e mundur që një qytet provincial të ketë një muze kaq të rëndësishëm sa të jetë i dyti më i madh në botë? Nga vitet e '60-ta, muzeu i atëherëshëm i Prilepit zhvilloi bashkëpunim me artistë nga mbarë bota. Më pas, Boshko Babiç u shkroi letra të gjithë artistëve për

Llulla, çubukë, nargjile, fotografi të laminuara, objekte për të shijuar duhanin, kuti, çakmakë, shkrepse, koleksion i rrallë evropian, objekte historike që lidhen me të famshmit evropianë - të gjitha këto janë pjesë e koleksionit të rrallë dhe të paçmuar të Muzeut të Duhanit të Prilepit, i cili zotëron 4000 artefakte, nga të cilat 2000 janë veçanërisht unike

të dërguar ekspozita, veçanërisht tregime. Për të dërguar informacione se ku mund të blihen ato ekspozita. Kështu, përmes artefakteve është vërejtur historia e njeriut dhe dëshira për të shijuar, për të vërejtur të jetuarit e shekujve përmes një kulture industriale - thotë Aleksandar Cvetkoski, këshilltar kurator nga Instituti dhe Muzeu - Prilep.

Pas disa vitesh, pra në vitin 1978, koleksioni u çmontua dhe u vendos në kuti pushkësh. Muzeu është rihapur në vitin

1994 me ndërtimin e sallës së re, e cila është përgatitur dhe rinovuar tërësisht për ekspozimin e pasurisë së madhe, për të cilën tani kujdeset Instituti dhe Muzeu - Prilep, dhe është në kuadër të objektit të

Instituti kulturor të sllavëve të vjetër. Cvetkoski tregon se çfarë ndodhi kur pas gjashtëmbëdhjetë vjetësh i hapën sëndukët plot me ekspozate.

- Njëri prej tyre, pasi e zbrazëm, ra në dysheme dhe prej tij u lëshuan 13 gurë të çmuar – rubin, safirë dhe diamante. Ata ishin ngulur në yndyrë nga gjoksi. Kur i hapëm, ata u çliruan dhe ranë. Ne ishim të kënaqur. Pastaj ua kthym vetë ekspozatave - tregon Cvetkoski, i cili tregon se sa i pasur është, por edhe sa i rëndësishëm është Muzeu i Duhanit, i cili ka një kolek-

sion për të shijuar duhanin, një koleksion arti, një koleksion fotografish të laminuara, një koleksion të duhanit produkte dhe koleksion posterash reklamues.

Ekspozatet flasin për shpirtin dhe teka njerëzore, magjepsin me bukurinë, luksin dhe rrallësinë e tyre. Ata flasin për njerëzit e famshëm evropianë që kishin të metat dhe virtytet e “njeriut të zakonshëm”, si dinastia ruse Romanov, Anna Habsburg nga familja perandorake austro-hungareze, Drazha Mihajloviq nga historia e trazuar serbe, që nga nismëtarët e parë dhe përhapës të shijimit të duhanit në Evropë, nargjille nga Perandoria Osmane, fotot e rralla, përpunimi i mundimshëm industrial i duhanit në zonat më të njohura maqedonase në anën e Prileput dhe gjithçka tjetër! Çdo vizitor i Muzeut të Duhanit do të shohë në vitrinat llullën e fundit të tymosur nga Valentine Campbell para trekëmbëshit në vitin 1630, llullën e klubit të parë të duhanpirësit të vitit 1700, themeluar në Londër, llullën e Sulltanit, llullat e gjuetisë, llullën Jacqueline. , një kortezane e famshme, cigaret mbretërore të prodhuara në Prilep u paketuan në Nish për dinastinë Karagjorgjeviq, dhe mund të tymoseshin vetëm në oborrin mbretëror, cigaret e ushtarëve të Ditës “D” në Normandi, të cilat ishin të paketuara posaçërisht në mënyrë që të mos lagen, etyde duhani që përtypet nga marina, një krater i gdhendur thellë i bërë nga kocka oriksi afrikan, një argjend kinez Tub uji i opiumit, çubukë në stilin Biedermeier, kutia e thithjes së nënës së perlës, kuti cigaresh Dim Bank 1878, Pipe Peterson Dublin....

Muzeu i Duhanit – burim tregimesh

Historitë e ekspozatëve janë histori të historisë, të parë me “sytë e duhanit” dhe të paraardhësve të tyre. Cvetkoski do t’ju tregojë për intrigat historike të oborrit francez në kohën e Katerinës së Madikut, Mbretit Xhejms II, për gypat meerschaum, që ishin pjesë e ekspozitave botërore në Paris dhe Vjenë, për kompletin e çibukëve “Gjyshja ime dhe gruaja ime”. Historia e llullës nga negociatat e Krimesë tregohet me kënaqësi të veçantë.

- Sulltani turk paraqitet në llullë me kapelë kalorësi dhe mjekër e mustaqe “angleze”. Duke e përdorur atë gjatë negociatave të Krimesë, rusët donin t’u tregonin turqve se ishin bërë shërbëtorë të britanikëve - shpjegon Alexander.
- Me llullat e gjuetisë nga ana tjetër, vihej re edhe statusi social i nikoqirit.
- Seancat e gjuetisë ishin një mundësi e shkëlqyer për të shfaqur statusin shoqëror, pasurinë dhe “përsosjen” e nikoqirit, i cili zakonisht kishte një pushkëmbajtëse dhe një mbajtës gypi. Pra, edhe pushka edhe tubi duhej të

ishin në përputhje me historinë. Të dyja ishin të punuara bukur, të shtrenjta, me një pamje të jashtme tepër të zbukuruar dhe të bëra nga mjeshtra të famshëm. Ka llulla gjuetie që kanë qenë 3 e më shumë metra të gjatë, dhe janë tymosur ulur (ngjashëm me nargjillen turke) - thotë Cvetkoski.

Për etydetë e marinarëve thotë se janë nga fushatat në Amerikë.

- Një rast nga Sevillja daton në vitin 1497, është i gdhendur nga një marinar që ishte në fushatën e IV të Amerikës, me aliazh bakri, në një menteshë, bredh në metal, me figura të gdhendura të Papës, kardinalit dhe Shën Nikollës, shtroj “tavolinat e marinarëve”. Kutitë e duhanit filluan si kuti marinarësh, në të cilat mbaheshin sende të ndryshme të vogla dhe tashmë në fillim të shekullit XVI, marinarët i hidhnin gjërat e vogla prej tyre dhe aty e vendosnin duhanin - shpjegon Cvetkoski, duke shtuar se ka mijëra tregime që lidhen me ekspozatet në Muzeun e Duhanit, i cili është përfaqësues, luksoz, unik dhe flet për marrëzinë njerëzore, prandaj është interesant dhe ia vlen të vizitohet.

Karolina Micevska
Zoran Vasileski

Franz Roubaud - mjeshtri i pikturës panoramike

Franz (Francois) Roubaud lindi më 15 qershor 1856 në Odessa nga Honore Fortune Alexis Roubaud dhe gruaja e tij Madelaine (nee Senek). Franz ishte i katërti nga pesë fëmijët në një familje katolike. Babai i tij ishte një librashitës dhe stacionist, me origjinë nga Marseja. Edukimi i tij i parë i artit ishte në shkollën e vizatimit në Odessa. Në vitin 1877 Roubaud shkoi në Mynih dhe studioi në Akademinë e Arteve të Bukura në Mynih. Pas studimeve në Mynih, Roubaud u zhvendos në Shën Petersburg, ku punoi në Akademinë Imperiale të Arteve, duke pikturuar piktura të mëdha panoramike të betejave historike.

Nga viti 1904 deri në vitin 1912, Roubaud dha mësim në Akademinë e Arteve në Shën Petersburg si profesor. Në atë kohë ai pikturoi "Rrethimi i Sevastopolit", një tablo panoramike. Në mesin e shekullit të 19-të, pikturat panoramike u bënë mënyra në modë për të përshkruar peizazhet dhe ngjarjet historike. Piktura panoramike është një medium vizual 360 gradë i patentuar nga artisti Robert Barker në vitin 1787. Në atë kohë, kjo

Franz Roubaud është një piktor rus që krijoi disa nga pikturat panoramike më të mëdha dhe më të famshme. Piktura panoramika është një medium vizual 360 gradë i patentuar nga artisti Robert Barker në vitin 1787. Në atë kohë këto piktura ishin një sensacion. Kjo është një risi edhe për audiencën në Evropë nga kjo periudhë

ishte një risi për audiencën evropiane të kësaj periudhe. Këto foto ishin një sensacion. Imazhet krijuan një iluzion të ri, duke e transportuar shikuesin në një realitet virtual, duke krijuar perceptimin se ai ishte fizikisht i pranishëm në mes të ngjarjeve. Kur qëndron në mes të një panorame 360 gradë, të krijon përshtypjen e ekzistencës tënde në një mjedis të ri, një prani autentike e ngjarjes që pikturohet.

Shikuesi qëndron në qendër të panoramës rrethore dhe vëzhgon skenat e ndryshme ndërsa ecën përreth dhe vëzhgon panoramën nga kënde të ndryshme shikimi. Madje u ndërtuan objekte të veçanta për të njëjtat foto, në mënyrë që të rrisin përshtypjen me një përshtypje edhe më të madhe. Franz Roubaud u bë i

famshëm pikërisht për këtë lloj pikturë dhe falë pikturave të mëdha panoramike që krijoi gjatë jetës së tij.

Veprat e Roubaudit janë aq të mëdha saqë kërkonin pavionet e ndërtuara posaçërisht për t'i ekspozuar ato. Këto piktura janë një nga veprat e pakta panoramike që ekzistojnë ende nga zhanri popullor i shekullit të XIX. Në vitin 1913 Roubaud u largua nga Rusia dhe shkoi në Gjermani, duke u vendosur në Mynih. Pas shpërthimit të Luftës së Parë Botërore, autoritetet gjermane e njohën si shtetas francez, por nuk e internuan dhe më 19 dhjetor 1914 i dhanë nënshpëtimin gjermane. Ai jetoi në Mynih për pjesën tjetër të jetës së tij dhe vdiq më 13 mars 1928.

Veprat më të famshme të Roubos janë: Kalorës çerkezë në një lumë, Lufta Ruso-Persiane (1804–1813), pikturuar 1892, Stuhia e Achulgo - pikturuar 1896, 3 fragmente të kësaj pikturë mbeten në Muzeun e Arteve të Bukura të Dagestanit në Makhachkala, Dagestan, Rrethimi i Sevastopolit (1854), i pikturuar në 1905, i cili u dëmtua gjatë Rrethimit të Sevastopolit (1942), dhe e restauruar në vitet e '50-ta Beteja e Borodinos (1812), pikturuar më 1911, u zhvendos në Kodrën Poklonya në Moskë në vitin 1962. Panorama e Sevastopolit është një pikturë gjigante që përshkruan rrethimin e Sevastopolit nga viti 185 deri në vitin 1855.

Piktura u ekspozua në një rotondë, një ndërtesë e veçantë e ndërtuar në formë rrethore. Është një tablo me përmasa të mëdha dhe kjo ishte e nevojshme që të mund të përshkruheshin skenat e luftës në mënyrë sa më reale për shkak të numrit të madh të pjesëmarrësve dhe gamës së gjerë të peizazheve. Roubaud punoi në këtë pikturë për gati tre vjet, duke filluar nga viti 1901.

Ai hulumtoi ngjarjet historike duke udhëtuar në Sevastopol, duke lexuar për vetë betejën, si dhe duke lexuar dokumente historike që përshkruanin skena dhe incidente të ndryshme gjatë luftës. Ai gjithashtu kreu intervista dhe mblodhi shënime nga pjesëmarrësit e mbijetuar. Roubaud bëri skicat e tij të para në Shën Petersburg. Pasi u transferua në Mynih, ai vazhdoi të punonte për pikturën në Akademinë e Arteve të Bukura

të Bavarisë, ku vendosi të përdorte një pëlhurë 14 metra të lartë dhe 115 metra të gjatë. Kur mbaroi pikturën, ajo u ekspozua në Sevastopol në verën e vitit 1904, në pesëdhjetëvjetorin e mbrojtjes së qytetit. Kjo kryevepër është ende e disponueshme për t'u parë nga publiku sot dhe ende ngjall të njëjtat përshtypje si në periudhën kur u pikturua.

Mr. Trajçe Çatmov

„Lexuesi” – tregimi për turpin dhe fajin e gjeneratës së pasluftës në Gjermani

Në filmin “Lexuesi”, regjisori Stephen Daldry trajton temën e Holokaustit në një mënyrë ndryshe dhe origjinale. Fokusi i filmit është historia e Michael Burke (David Cross), një djalë 15-vjeçar i rritur në Gjermaninë e pasluftës, në Berlin. Një ditë, duke u kthyer nga shkolla në shtëpi, Mylk ndjen të përziera dhe vjell para hyrjes së një ndërtese. Ai vihet re nga një grua tërheqëse (Kate Winslet), e cila e çon në shtëpinë e saj për ta ndihmuar, ku e lan dhe më pas e dërgon në shtëpi. Michael është diagnostikuar me ethe të kuqe dhe duhet të kalojë disa muaj në shtrat. Kur shërohet, kthehet te gruaja me një buqetë me lule për ta falënderuar

për ndihmën e saj. E veshur për në punë ajo vë re shikimin e tij në këmbët e saj plot epsh dhe kështu i kapur në flagrancë ai skuqet nga siklet. Megjithatë, kjo nuk e pengon atë të vijë sërish në suitën e saj. Kur ai vjen, ajo e dërgon në bodrum për t'i marrë diçka dhe ai kthehet i ndyrë. Kur e sheh atë kaq të ndotur, përsëri insiston ta lajë, dhe më pas e josh dhe bën dashuri me të. Është përvoja e tij e parë e dashurisë dhe ajo është mësuesja e tij. Ajo quhet Hannah dhe punon si konduktore treni. Në këmbim të dashurisë që i jep çdo ditë pas orës së mësimi, Hannah i kërkon Michael t'i lexojë libra me zë të lartë për të. Michael nuk mund ta kuptojë pse kjo e

emocionon aq shumë, por ai gjithsesi pajtohet, kështu që i lexon asaj Odisea, Huckleberry Finn... Kjo vazhdon për rreth një muaj, por një ditë Hannah zhduket në mënyrë misterioze dhe ai është i përhumbur dhe i hutuar nga cfare ndodhi që ajo u largua ashtu pa gjurme e zë.

Tetë vjet më vonë, Michael, si student i drejtësisë në Universitetin e Drejtësisë, zgjidhet të jetë pjesë e një grupi të zgjedhur studentësh që ndjekin gjyqet e diskutueshme të krimeve të luftës të nazistëve gjatë luftës. Profesori i tyre i drejtësisë (Bruno Ganz) drejton që rastet të respektohen jo për sa i përket asaj që është e drejtë, por asaj që ishte e ligjshme në atë kohë.

Gjatë njërit prej seancave gjyqesore, Michael tronditet kur sheh Hanën të ulur mes pesë grave të moshës së mesme, ish-roje të kampit të përqendrimit, në gjyq për një krim të kryer kundër grave hebreje në kamp. Krimi i tyre është se ata nuk e zhblllokuan kishën gjatë zjarrit të shkaktuar nga bombardimet dhe lejuan hebrenjtë e burgosur në të të arratiseshin. Treqind hebrenj u dogjën në zjarr. Ajo që e shqetëson veçanërisht Michael është se ai e di sekretin që Hannah po përpiqet t'i fshehtë gjykatës, domethënë se ajo nuk di të lexojë dhe të shkruajë,

gjë që do të ishte një rrethanë lehtësuese për gjykatën në lidhje me krimin e kryer. se ajo nënshkroi raportin që kisha të mos zhbllokohet. Asnjëherë nuk ia ka pranuar dhe ky është turpi i saj më i madh. Hana e fshehtë këtë sekret të tmerrshëm për të me çmimin e lirisë së saj dhe me çmimin e jetës së saj. Me zemër të rënduar, Michael respekton vendimin e Hanës për të mbajtur sekretin dhe për të mos e treguar, edhe pse kjo do t'i kishte dhënë asaj një rrethanë lehtësuese. Ajo u dënua me njëzet vjet burg, pa mundësi lirimi me kusht.

Ky film bazohet në bestsellerin me të njëjtin emër nga Bernard Schlink, ndërsa skenari është përshtatur nga David Herr. Krahasuar me shumë filma të tjerë që trajtojnë Holokaustin dhe nazistët, ky film përpiqet të tregojë një pikë me përplasjen midis brezave, frikën, fajin dhe tërbimin që të rinjtë gjermanë kanë ndaj nazistëve, paraardhësve të tyre. Në film, studentët e drejtësisë shprehin pikëpamjet e tyre për gjyqet e diskutueshme, por Michael nuk mund të vendosë për akuzën ndaj Hanës dhe vendos të heshtë.

Fati i Hanës do ta ndjekë më tej në jetë. Ai i bën vetes pyetje të panumërta për krimin dhe dënimin, për zgjedhjen personale dhe përgjegjësinë morale, për injorancën dhe izolimin social, si një burim i mundshëm krimi. Vite më vonë, Michael (Ralph Fiennes) është një avokat që nuk e ka harruar kurrë magjinë dhe misterin e lidhjes së tij të dashurisë me Hanën, edhe pse ajo zgjati vetëm një muaj. Martesa e tij po dështon si pasojë dhe marrëdhënia e tij me vajzën është e ftohtë dhe e

largët. Ndërsa Hanna është në burg, ai viziton një kamp përqendrimi dhe është ende ambivalent për Hanën. Dashuria e tij për të përfundimisht fiton dhe ai e dërgon në burg kasetat e tij duke lexuar më shumë libra. Kjo dhuratë interesante nga ana e tij është i gjithë kuptimi i jetës për këtë grua të izoluar, e cila është e ditur në burg përmes librave. Një nga mesazhet më të spikatura në film qëndron në fuqinë e tregimeve, të leximit dhe të shkrimit, sepse historia vazhdon të jetojë në kohë, lidh brezat, bën të mundur të kuptohemi, zgjidh konfliktet, ngushëllon, e bën jetën më të durueshme. dhe e kuptueshme.për zemrën e hutuar njerëzore. Libri është liria për Hanën në burg, sy që i japin asaj t'i shohë gjërat edhe në qelinë më të errët, dhe për Majkëllin historia është çlirimi dhe zgjidhja e konflikteve të brendshme, një lloj faljeje dhe pastrimi me brezin e mëparshëm, me të shkuarën dhe një urë për një të ardhme më të lumtur.

Filmi përfundon me Michael duke e çuar vajzën e tij në varrin e Hanës dhe më në fund ndan historinë e Hanës, duke lënë vend për një fillim të ri dhe një marrëdhënie të re të thellë. Kësaj radhe, një marrëdhënie mes babait dhe vajzës.

Ky film fitues i Oskarit nuk është thjesht një film tjetër për Holokaustin, por një arritje mjeshtërore e regjisorit Stephen Daldry, i cili priti dhjetë vjet për të bërë një përshtatje të duhur të librit me të njëjtin emër të Bernard Schlink dhe për të bërë një kryevepër të vërtetë kinematografike.

Kristina Trajanovska

Regjia: Stiven Doldri

Rolet: Kejt Vinselt, Ralf Fajns, Dejvid Kros, Bruno Ganz, Alesandara Maria Lara

Zhanri: Dramë

Skenari: Dejvid Her (skenari) , Bernard Shlink (libër)

Producent: Antoni Mingella, Sindi Pollak, Skot Rudin

Kinematografia: Roxher Dekinsk, Kris Megnes

Muzika: Niko Mulli

Montazhi: Kiler Simpson

Viti: 2008

Gjuha: angleze

Vendi: Gjermani, Shtetet e Bashkuara të Amerikës

Kohëzgjatja: 119 minuta

Buxheti: 32 milion dollarë

Kodra e Diellit njëra n atraktive

Kodra e Diellit është një nga qendrat më të vjetra dhe më të mëdha të skijimit në Republikën e Maqedonisë së Veriut, e cila daton që nga viti 1947 dhe është e shtrirë në shtatet e një prej maleve më të larta në Maqedoni, Malit Shar. Qendra e skijimit ndodhet në lartësinë 1800 m, dallohet nga një numër i madh ditësh me diell dhe një mbulesë dëbore e përshtatshme për ski nga fundi i nëntorit deri në prill. Qendra e skijimit është mjaft tërheqëse sepse Mali Shar karakterizohet nga një numër majash me mbi 2500 metra mbi nivelin e detit. Këtu ndodhet edhe një nga majat më të larta në Maqedoni, Titov Vrv (2748 m). Qendra e skijimit ka disa teleferikë

dhe skilift, gjatësia totale e të cilave është 11,000 m, me një kapacitet deri në 8,000 skiatorë në orë. Gjatësia totale e shtigjeve të skijimit është rreth 20 km, dhe zona e skijimit shtrihet mbi 35 kilometra katrorë. Pistat e skive janë të përshtatshme për të gjitha nivelet e skijimit, nga fillestarët deri tek skiatorët profesionistë. Qendra ka edhe tre pista sipas kritereve të FIS, në të cilat çdo vit zhvillohet Kupa Ndërkombëtare e Malit Sharr në sllallom dhe sllallom gjigant. Atraktiviteti i Qendrës shihet edhe në mundësitë e mëdha për ski freeride dhe snowboard nëpër zonat e egra dhe peizazhet e paprekura që ndodhen në të dy anët e malit. Qendra rekreative dimërore gjendet

18 km larg nga Tetova dhe 53 km nga Shkupi. Pamja nga Kodra e Diellit është e hapur për malet fqinje Jakupica dhe Sollunska Gllava (2540 m), dhe rrzëzë Luginës së Pollogut. Për ata që preferojnë aventurat verore, ky është destinacioni i duhur për pushime verore, ecje, çiklizëm malor dhe paragliding. Gjatë verës mbahet maratona e biçikletave malore "Sharski vodi" me fillim në Kodrën e Diellit dhe e njejta përfundon në Bunec të Mavrovës. Një kombinim i atraksioneve, kulturës, mikpritjes dhe bukurisë natyrore është ajo që e bën Kodrën e Diellit një zgjedhje të vërtetë për shijen e të gjithëve.

Kristina Ilievska

där destinationet möter turistiken

